

37024

T.C.
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
EŞ SEÇİMİNDEKİ TERCİH VE
BEKLENTİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATMA GÜL CEYLAN

MART-1994

SİVAS

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Bu çalışmanın planlanması ve yürütülmesindeki değerli katkılarından dolayı tez danışmanım Sayın Yard.Doç.Dr. Ali ERKUL'a, çalışmanın değişik aşamalarında yardımlarını gördüğüm Sayın Prof. Dr. Faruk KOCACIK'a, Sayın Prof.Dr. Vahap SAğ'a, Sayın Yard. Doç.Dr. Metin EROL'a, Sayın Yard.Doç.Dr. Yüksel ERGUN'a, Sayın Dr. Emir CANTÜRK'e, Sayın Araş.Gör. Cemal YALÇIN'a ve değerli öğrencilere teşekkür ederim.

Fatma Gl CEYLAN

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu çalışma, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :

Üye :

Üye :

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

...../...../ 1994

C.Ü. Sosyal Bilimler
Enstitüsü Müdürlüğü

GİRİŞ

Evlenme, insan hayatında önemli bir adım olup, evrensel olarak kabul edilmiş, toplumsal bir kurumdur. Aynı zamanda insan tarihinin en eski kurumlarından biridir.

İnsanoğlu yaratılışı gereği, karşı cinse ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaç sadece cinsel istek değildir. Kadınla erkek, bir bütünün iki parçası gibidir. Birinin yokluğunda diğeri fazla bir anlam ifade etmez. Bu bağlamda neslin devamı ve insanlığın sürekliliği için her iki cinsin birbiri ile ilişkili olması gerekmektedir. Cinsel ilişki yada kadınla erkeğin birbirini tamamlaması, neslin devamı ve insanlığın sürekliliği için kaçınılmazdır. İşte bu kaçınılmaz durumu, toplum genelinde resmileştirmek ve kurumsallaştırmak için bazı hususlara ihtiyaç vardır. Evlenme cinsel ilişkinin resmileşmiş ve kurala bağlanmış biçimidir. Tarihi süreç içinde zamandan zamana, mekandan mekana (toplumdan topluma) ve hatta gruptan gruba önemli farklılıklar göstermiştir. Bugün aynı toplumun değişik bölgelerinde ve katmanlarında bile farklı evlilik biçimleri görülmektedir. Toplumsal yapıda evliliğe aday grupların en okumuşu diye nitelendirdiğimiz üniversite gençliğinin böylesine değişken bir kurum karşısındaki tavır ve davranışlarını ölçmeyi hedefledik.

Öğrenim süresi, gelir düzeyi, gelinen yerleşim yeri, aile yapısı, cinsiyet vb. özellikler eş seçimindeki beklentileri etkilemektedir. Eş seçme sadece bir evlenme de değildir. Diğer bir insanla hayatı paylaşmadır. İyi günde, kötü günde bir arada olmadır. Kendimizi tamamlayacak birini seçerken, elbette bazı kriterlerimiz olacaktır. İşte Üniversite öğrencisinin böylesine önemli bir konudaki ölçütlerinin neler olduğunu tesbit etmek, araştırmanın ana amacını oluşturmaktadır.

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
GİRİŞ	I
İÇİNDEKİLER	II
TABLolar	V
I. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	1
A. GENÇLİK	1
1. Gençlik Tanımları	1
2. Gençlik Kesimleri ve Üniversite Gençliği	3
B. EVLİLİK	5
1. Evlilik	5
2. Evlenme Biçimleri	8
3. İnsan Evliliğe İten Nedenler	18
4. Eş Seçimi	23
5. Medeni Hukukta Evlenme	30
6. Evlilik Törenleri	32
7. Boşanma	35
C. AİLE	40
1. Giriş	40
2. Aile	51
3. Ailenin Görevleri	53
4. Aile Biçimleri	57
II. BÖLÜM: ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BİLGİLER	67
A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI	67
B. ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ	67
C. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	69
D. YÖNTEM	73
1. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi	73

	SAYFA
2. Değişkenler	75
3. Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Teknikler	75
4. Araştırmanın Uygulanması	76
5. Verilerin Analizi	76
III. BÖLÜM: ARAŞTIRMA BULGULARI	78
A. ÖRNEKLEMİ BETİMLEYİCİ ÖZELLİKLER	78
B. EVLENME	83
1. Evlilik Tanımları	83
2. Eş Seçimi Biçimi	84
3. Evliliği Düşünme Nedenleri	85
4. Birlikte Yaşama Biçimi	87
5. Evlilik Törenleri	89
6. Evlenme Yaşı	90
7. İstenen Çocuk Sayısı	91
8. Akraba Evliliği	93
9. Evlilikten Korkma	95
10. Evlenmelerde Bekaret	96
11. Evlilikten Beklentilerin Bulunamaması	98
12. Kayınvalide ve Kayınpeder	99
13. Nikah	100
C. EŞ SEÇİMİNDEKİ TERCİH VE BEKLENTİLER	102
1. Maddi Durum	102
2. Öğrenim Durumu	103
3. İdeolojik Görüşler	104
4. Fiziki Çekicilik	105
5. Dini İnanç	105
6. Yaş	107

	SAYFA
7. Eş Seçiminde Önemli Sayılan Özellikler	108
8. Eşte Bulunması İstenmeyen Özellikler	109
D. AİLE	110
1. Aile ve Evlilik Kurumu	111
2. Eşlerin Aile Açısından Görevleri	112
3. İdeal Bir Aile Yuvasının Özellikleri	115
4. Eşin Çalışması	116
5. Eşin Ailesiyle Oturmak	117
6. Evin Reisi	120
E. FLÖRT VE CİNSEL İLİŞKİ	122
F. BOŞANMA	126
IV. BÖLÜM: DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	131
V. BÖLÜM: ÖZET	138
SUMMARY	140
VI. BÖLÜM: KAYNAKLAR	142
VII. BÖLÜM: EKLER	151
EK-1 (Tablolar)	151
EK-2 (Anket Formu)	157

TABLolar LİSTESİ

	SAYFA
Tablo 1: Öğrencilerin Bölüm, Sınıf ve Cinsiyete Göre Dağılımı	74
Tablo 2: Doğum Yeri Dağılımı	78
Tablo 3: Üniversiteden Önce Son Beş Yılın Geçirildiği Yere Göre Dağılım	78
Tablo 4: Gelir Düzeyi Dağılımı	79
Tablo 5: Aile Biçimi Dağılımı	80
Tablo 6: Anne Mesleği Dağılımı	80
Tablo 7: Baba Mesleği Dağılımı	81
Tablo 8: Öğrencilerle İlgili Kararların Alınmasında Kimin Etkili Olduğu	82
Tablo 9: Evlilik Konusundaki Düşüncelerin Dağılımı	83
Tablo 10: Evleneceği Kimseyi Kimin Sececeği Konusundaki Tercihlerin Dağılımı	84
Tablo 11: Evliliği Düşünme Nedenleri	86
Tablo 12: Nikahsız Birlikte Yaşama Konusundaki Tercihlerin Dağılımı	87
Tablo 13: Birlikte Yaşama Biçimi Konusundaki Tercihlerin Dağılımı	88
Tablo 14: Evlenirken Tercih Edecekleri Tören Biçimleri Dağılımı	89
Tablo 15: Kadında Evlenme Yaşı Konusundaki Tercihlerin Dağılımı	90
Tablo 16: Erkeklerde Evlenme Yaşı Konusundaki Tercihlerin Dağılımı	91
Tablo 17: İstenen Çocuk Sayısı Konusundaki Tercihlerin Dağılımı	92

Tablo 18: Akraba Evliliği Konusundaki Tercihlerin Dağılımı	93
Tablo 19: Akraba Evliliği Düşünmeme Nedenleri	94
Tablo 20: Evlenme Olayının Korku Yaratıp Yaratmadığı	95
Tablo 21: Evlenmekten Korkma Nedenleri	96
Tablo 22: Evlenmelerde "Bekaret" Konusundaki Düşünceleri	97
Tablo 23: Evlenme Aşamasında, Kızın Bakire Olmaması Durumundaki Tutumları	97
Tablo 24: Evlilikten Beklentilerin Bulunamaması Durumundaki Tutumları	98
Tablo 25: Kayınvalide ve Kayınpeder Kavramlarının Uyandırdığı İlk Tepki	100
Tablo 26: Nikah Konusundaki Düşüncelerin Dağılımı	101
Tablo 27: Eşler Arasındaki Maddi Durum Konusundaki Tercihlerin Dağılımı	102
Tablo 28: Eşler Arasındaki Öğrenim Durumu Konusundaki Tercihlerin Dağılımı	103
Tablo 29: Eşlerin İdeolojik Görüşleri Konusundaki Tercihlerin Dağılımı	104
Tablo 30: Eşlerin Fiziki Çekicilikleri Konusundaki Tercihlerin Dağılımı	105
Tablo 31: Eşlerin Dini İnançları Konusundaki Tercihlerin Dağılımı	106
Tablo 32: Eşlerin Yaşları Konusundaki Tercihlerin Dağılımı	107
Tablo 33: Aile Kurumunun Günümüzdeki Durumu Konusundaki Düşüncelerin Dağılımı	110
Tablo 34: Evliliğin Modası Geçmiş Bir Kurum Olması Konusundaki Düşünceleri	111

Tablo 35: Kadının Aile Açısından Görevleri	113
Tablo 36: Erkeğin Aile Açısından Görevleri	114
Tablo 37: İdeal Bir Aile Yuvasının Şartları	116
Tablo 38: Eşin Çalışması Konusundaki Tercihlerin Dağılımı	117
Tablo 39: Eşin Ailesiyle Oturmak Konusundaki Tercihlerin Dağılımı	118
Tablo 40: Eşin Ailesiyle Oturmak İstememe Nedenleri	119
Tablo 41: Evin Reisinin Kim Olacağı Konusundaki Tercihlerin Dağılımı	120
Tablo 42: Flört Konusundaki Düşünceleri	122
Tablo 43: Flört Konusundaki Tercihlerin Dağılımı	123
Tablo 44: Flört Edilen Kişiyle Evlenme Konusundaki Düşünceleri	123
Tablo 45: Evlilikten Önce Evlenilecek Kişiyle Cinsel İlişkide Bulunma Konusundaki Düşünceleri	124
Tablo 46: Evlilikten Önce Cinsel İlişkide Bulunma Konusundaki Düşünceleri	125
Tablo 47: Boşanma Nedenleri Konusundaki Düşünceleri	126
Tablo 48: Boşanmanın Kolaylaştırılması Konusundaki Düşünceleri	127
Tablo 49: Evlenmenin Yada Boşanmanın Kolaylığı Konusundaki Düşünceleri	129

EK TABLOLAR

	SAYFA
Tablo I : Yaş Grubu Dağılımı	151
Tablo II : Bitirilen Okul Dağılımı	151
Tablo III : Medeni Durum Dağılımı	151
Tablo IV : Gelinein Coğrafi Bölge Dağılımı	152
Tablo V : Sivas'taki İkamet Tarzı Dağılımı	152
Tablo VI : Annenin Öğrenim Durumu Dağılımı	152
Tablo VII : Babanın Öğrenim Durumu Dağılımı	153
Tablo VIII : Aile Tutumları Dağılımı	153
Tablo IX : Anne ve Babanın Birarada Yaşamalarına Göre Dağılımı	153
Tablo X : Cinsel Konuda Bilgi Alınan Kaynaklar	154
Tablo XI : Aileleri İlgilendiren Kararlarda Kimin Etkili Olduğu	154
Tablo XII : Eş Seçiminde Önemli Sayılan Özellikler	155
Tablo XIII : Eşte Bulunması İstenmeyen Özellikler	156

I. BÖLÜM

KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE

A. GENÇLİK

1. Gençlik Tanımları

Temelde biyolojik bir kavram olarak nitelendirilebilecek "gençlik" kavramı değişik bilim dallarınca ekonomik, toplumsal, psikolojik ve kültürel açılardan geniş boyutlarda değerlendirilmektedir. Ortak bir tanıma varılmamış olmasına karşılık, tanımlama ve açıklamalarda biyolojik özellikler ve yaş gruplamaları dışında, psikolojik ve sosyolojik yönleri de dikkate alınmaktadır. Bu nedenle gençlik kavramı tanımlarında psikolojik, sosyolojik, biyolojik ve kültürel ölçütler kullanılmaktadır.

Gençlik, çocuklukla erişkinlik arasında yer alan, gelişme ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir. 12-21 yaşlarını kapsayan ve ilk ergenlik belirtileriyle başlayan gençlik çağı, büyümenin durmasına kadar sürer. Ergenlikle başlayan hızlı büyüme gençlik çağının sonunda bedensel, cinsel ve ruhsal olgunlukla biter. Genellikle 12-15 yaş arası, ergenlik gelişmesini içine alan dönem ilk gençlik dönemi, 15-21 yaş arası asıl gençlik dönemi, 21-25 yaş arasında uzamış gençlik olarak tanımlanır (Yörükoğlu, 1988: 3).

Gökçe'ye göre, "genç, geniş bir hayal gücüne sahip olan, cesaretin çekingenliğe ve macera isteğinin rahatlık duygusuna üstün geldiği insandır" (1971:128).

Atabek'e göre gençlik biyolojik, ekonomik, sosyolojik öğelerle tanımlanan bir durumu belirtmez. Gençlik bir durumdan çok bir süreçtir (1990: 18). Gençlik çağı bedensel değişme ve gelişmeyle başlar. Bunu ruhsal değişme ve gelişme izler. Gençlik çağı, geçmiş çocukluk çağının bedensel ve ruhsal özellikleri, bilgi, deney ve yaşantı birikimiyle insan

yaşamının gelecek, erişkinlik, olgunluk çağlarını etkiler (Köknel, 1986: 311).

Birleşmiş Milletler Örgütü'nün tanımına göre "genç, 15 ile 25 yaşları arasında, öğrenim gören, hayatını kazanmak için çalışmayan ve ayrı bir konutu bulunmayan kişidir" (Yörükoğlu, 1988: 3). UNESCO gençlik çağı olarak 12-24 yaş dilimlerini kabul etmiştir (Köknel, 1986: 311). Beş yıllık kalkınma planları ise gençliği 12-24,25 yaş dilimleri arasındaki nüfus olarak ele almıştır (Köknel, 1981: 17).

Bu geniş kapsamlı tanımlara karşın yine de evrensel bir gençlik tanımı yoktur. Çünkü genç kavramı her ülkede, her kıtada farklı ortalama yaşa, kültürel etkenlere ve yasal uygulamalara tabidir. Bu durumda her toplumun genç olarak kabul ettiği kişilerin tümüne gençlik adını vermek gerekecektir (Kocacık, 1985: 42).

Ayrı dünya görüşleri, değerleri ve amaçları olan gençlik bir ulusun varlığının temel taşı, dinamik gücü ve geleceğinin güvencesidir (Yörükoğlu, 1987: 1). Gençlik kişiliğini değerlendirmek, duygu, düşünce, tutum ve davranışlarını anlamak, ancak onların içinde yaşadıkları ya da içinden çıktıkları çevreyi tanımak ve bu çevre içinde özdeşleşme, özerklik, sorumluluk kavramlarının ne biçimde geliştiğini bilmekle olur.

Gençlik, tanımlanması açısından farklı toplumlarda ve farklı zamanlarda, hatta aynı toplumun çeşitli kesimlerinde değişik yaklaşımlarla ele alınmaktadır. Bununla birlikte bu tanımların hepsinde gençliği, biyolojik, psikolojik, toplumsal, ekonomik ve kronolojik kavramların biri yada birkaçıyla açıklamaktadır.

Dünya nüfusunun yaklaşık üçte birini, ülkemiz nüfusunda yaklaşık beşte birini oluşturan gençler (15-25 yaş arası) (DİE, 1990: 21) toplumların en sağlıklı ve verimli insangücü kaynağıdır. Bu kaynağı en iyi şekilde kullanmak gençleri tanımak, anlamak, beklenti ve sorunlarını bilip, potansiyellerini en iyi şekilde kullanmaya yönelik önlemler al-

makla mümkündür.

2. Gençlik Kesimleri ve Üniversite Gençliği

Bir toplumun "gençlik"tanımı içindeki nüfusunun homojen bir yapı gösterdiğini söylemek imkansızdır. Şöyle ki; Türkiye'de gençlik olarak ele aldığımız 15-24 yaş grubu içinde önemli yapısal ve fonksiyonel farklılıklar görülür. Bir bölümü okurken diğer bir bölümü okumuyor. Bir bölümü çalışırken diğer bir bölümü çalışmıyor yada çalışmıyor. Bu nedenle bu yapısal özelliklerden hareketle gençleri alt ayrımlar içinde ele alabiliriz.

Toplumsal bir olgu olarak gençlik toplumsal yapının sorunlarından etkilenir. Gençliğin sorunlarının kökeni yaşadığı çevrenin, ekonomik, sosyal, kültürel yapısı içinde yer alır. Bu nedenle gençliğin sorunlarını anlamak ve değerlendirmek için toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel nitelikleri incelenmelidir (Kocacık, 1987: 7).

Gençlik toplumsal yapı içinde birçok kesimi içermektedir. Toplumda gençlik kesimlerini ayırarak belirtmek, biçimsel bir ayırım yapmak anlatım kolaylığı açısından yararlıdır. Yoksa gençlik kesimleri kesin olarak birbirinden ayrılmamakta, içiçelik özelliği taşımaktadır. Gençlik içinde bulunduğu kesimlere göre şöyle sınıflanabilir (Kocacık, 1985: 44):

- a) Okuyan Gençlik (Öğrenci gençlik)
 - Orta öğrenim gençliği
 - Yüksek öğrenim gençliği
- b) Okumayan gençlik (Okul dışı gençlik)
 - Kırsal alan gençliği
 - Çalışan gençlik
 - İşsiz gençlik

- Kent gençliği
- Gecekondu gençliği
- Asker gençlik
- Hükümlü ve tutuklu gençlik
- Bedensel ve zihinsel özürü olan gençlik
- Yurt dışındaki gençlik

Ülkemizde gençlik deyince akla hep öğrenci gençlik gelir. Bunlardan yüksek öğrenim gençliği, eğitim sistemimizin en üst kademesi olan üniversitelerde öğrenim gören bireyleri ifade etmektedir. Ayrıca, diğer gençlik kesimlerinden farklı bir konumda olan gençliktir. En azından eğitim düzeyi yüksek, yaşam standartları daha sosyal, ülke sorunları konusunda daha duyarlı ve bilinçli bir kesimdir.

B. EVLİLİK

1. Evlilik

İnsanın en önemli özelliklerinden biri toplumsal bir varlık olmasıdır. Çok özel durumlar gözönüne alınmazsa insanoğlu yaşamını küçük yada büyük birçok grubun üyesi olarak sürdürür. Bunların en önemlilerinden biri de insan türünün devamını sağlayan ve özel bir küçük grup olan "aile"dir. İnsanın yaşamında çok önemli bir yeri olan ailenin kurulabilmesi için birtakım koşullara uygun karşı cinsten en az iki bireyin birbirlerini eş olarak seçmeleri gerekmektedir. Böylece aileyi oluşturmak için gerekli akrabalık bağlarını geliştiren bir kurum olarak, evlilik karşımıza çıkmaktadır.

Geçtan'a göre evlilik; "mutluluğu ve sıkıntılarıyla birlikte, insanların büyük bir çoğunluğu için ulaşılmak istenen normal bir amaçtır" (1984: 90). Yapılan araştırmalara göre, bazı batı toplumlarında özellikle son yıllarda görülen evlilik dışı birlikte yaşamaların yaygınlaşması yönündeki artış eğilimlerine rağmen, evlilik halen toplumların hemen tümünde önemini korumakta ve devlet tarafından teşvik edilmektedir (DPT, 1989: 102).

"Evlilik karşılıklı bir dayanışma, toplumsal onaylamayla gerçekleşmiş bir sözleşme ve tüm toplumsal yasaklamalar dışında tutulan cinsel gereksinmelerin karşılıklı olarak doyuma ulaştırıldığı bir kaynaşma"dır diyen Özügurlu'ya göre evlilik aynı zamanda "özel bir iletişim sistemidir" (1990: 65). Burada evlilik hem toplumun, hem yasaların onayladığı, aynı zamanda eşlerin ortak çıkarlarının da sağlandığı bir birlikteliktir.

Gökçe'ye göre evlilik; toplum tarafından onanan kadın ve erkek, yada kadınlar ve erkekler arasında yaratılan bir ilişki türünü karakterize etmektedir. Böylece evlilik kadın ve erkek arasında gelenek ve görene-

ğe bağı olarak şekillenen bir anlaşma özelliği taşımaktadır (1978:7). Yani ilişki toplum tarafından kabul görecektir ve bireyler eş seçimi konusunda bir dizi kurala uymak durumunda kalacaklardır.

Dümen, evliliği; "ayrı cinsten iki olgun insanın, içinde buldukları toplumun değer düzgülerine uygun olarak, birlikte bir evde yaşamaları, çalışmaları, sevişmeleri, çocuk yetiştirmeleri ve yardımlaşmaları için kurulmuş bir müessese" olarak tanımlamaktadır (1980: 134). Bu tanımda da evlilik iki ayrı cinsten insanın aynı çatı altında duygu ve düşüncelerini paylaştığı, maddi ve manevi dayanışmanın sağlandığı bir kurum niteliği taşımaktadır. Dümen ayrıca evliliğin bir üst yapı kurumu olduğunu da belirtmektedir.

İhmal edilebilecek kadar az sayıdaki birkaç örnek dışında günümüzdeki ve geçmişteki tüm toplumlarda, üyelerinin cinsel ilişki kuracakları eşleriyle biraraya gelmelerinin toplumca belirli bir biçimde onaylanması öngörülmektedir. Bu onaylama işlemine çoğu kez "evlenme" adı verilir. Evlenme sonucu kurulan ilişki ise "evlilik" olarak adlandırılır (Uraz, 1979: 3). Bu tanımda evlilik, cinsel ilişkinin toplum tarafından onaylanma yolu anlamına gelmektedir.

Güvenç'e göre evlilik, bir sosyal yapı içinde mevcut normlara uygun bir şekilde, örf veya medeni hukuk açısından, meşru bir bağın kurularak, aile kurumunun o topluluk tarafından kabulünü sağlayan bir olgu olarak kabul edilmektedir. Ayrıca evlilik doğuma izin veren bir geçiştir (1984: 275). Burada da evlilik doğumla sonuçlanacak cinsel ilişkiyi toplumsal ve yasal açıdan meşrulaştırma yolu olarak görülmektedir. Bir başka ifadeyle Uraz'ın evlilik anlayışı ile Güvenç'inki birbirine benziyor. Her ikisinde de çiftler arasındaki cinsel ilişkinin resmileşmesidir evlilik.

İnsanların büyük çoğunluğu, hatta anne babalarının mutsuz evliliğini yaşamış ve başlangıçta evliliğe karşıt bir tutum içinde olan insan-

lar bile sonunda evlenmektedirler. Birçok ülkede boşanma sayısının artıyor olmasının yanında istatistikler boşananların çoğunun yeniden evlendiğini göstermektedir (Geçtan, 1984: 90). Bu da göstermektedir ki, evlilik günümüzün toplumsal bir gerçeğidir. Milattan önce 2000 yılından günümüze kadar devam etmiş, çağlar boyu değişmeyen temel nitelikleriyle geçerliliğini koruyan, varlığını sürdüren bir gerçektir.

Evlilik, neslin devamını sağlamak için bir kadınla bir erkeğin tamamen hür olarak, severek, isteyerek kurdukları bir düzen, bir bağlılıktır. İnsanların tabiata ve insan topluluğuna karşı ödemeye mecbur oldukları kutsal bir borçtur (Nejad, 1991: 62). Burada şunu belirtmek gerekir ki, modern toplumlarda bile bireylerin eş seçiminin tam bir özgürlüğe dayandığını söylemek olanaksızdır. Çünkü toplum modern de olsa sınıf, statü ve daha birçok toplumsal etken eş seçimini yönlendirmektedir.

"Evlilik kurumu" içinde yaşadığımız toplumların kendi kurallarını, kendi değer yargılarını aktardığı bir yaşama biçimidir. Kurumun temelinde "ekonomik güvence" var, "toplumsal güvence" var "psikolojik güvence" var (Atabek, 1989: 52). Burada da insanı evliliğe iten nedenler üzerinde durulmaktadır.

Evliliği dinsel ve yasal bir kurum olarak tanımlayan Russel; aynı zamanda kadın ve erkek arasındaki ilişki olarak ele almaktadır (1983: 89).

Evlilik; fiziksel, sosyal, psikolojik, ekonomik ve yaş bakımından evlenme olgunluğuna ulaşmış iki ayrı cins insanın tam ve sürekli bir yaşam ortaklığı kurmak üzere biraraya gelmesidir. Bu biraraya gelme toplumsal kurallar ve yasaların öngördüğü biçimde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla evlilik olgusu, bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde bir ilişki biçimi olmaktadır. Ayrıca evlilik toplumlara süreklilik ve üretkenlik sağladığı için birçok toplum evlilik dışı cinsel ilişkiyi de belirli bir düzene

bağlamaktadır.

Bireyler, yaşamlarının belirli bir dönemini bir başkası ile paylaşmak durumunda olduklarının farkındadırlar. Karşı cinssiz bir yaşam biçiminin toplum üyelerinin geneli tarafından destek görmediği açık ve net bir şekilde bilinir. Bu durumda birbirlerini tamamlayan iki farklı cinsin birbirleri ile ilişkiye (cinsellikte dahil) girmelerinden başka ne beklenebilir. Toplumlar, uzun tarihi geçmişlerine uygun olarak bu ilişkileri düzenleyen norm, değer ve genel kurullarında belirlemiştir. İşte evlilik, böylesine bir ilişkinin toplum tarafından düzenlenen norm, değer ve kurullar tarafından uygunluğu kabul edilmiş bir toplumsal kurumdur.

2. Evlenme Biçimleri

Her toplum aileye kurumsal bir değer kazandırmak amacıyla evlenmeyi kendine özgü çeşitli normlarla çerçevelemiştir. Bu normlar örf ve adetler ile törenler aracılığıyla fonksiyonel bir nitelik kazanır. Böylece evlenme yaşı, evlenmenin yapılaş biçimi, ev düzeninin nasıl kurulacağı, hediye türü, miktarı ve sunuş biçimi, evlilerin ikamet yeri, birbirlerine ve yakınlarına karşı tutum ve davranışları, evlenmenin zamana göre niteliği ve boşanma koşulları açık bir biçimde belirlenmiş olur (Tolon, 1975: 214).

Evlenme biçimlerinin ayırdedilmesinde farklı ölçütler kullanılmaktadır. Genel olarak sosyologlar aile ve evlilik biçimlerini beş temel kategoriye ayırarak incelemektedirler. Bunlar (Özkalp, 1990: 111):

- a. Eş sayısı
- b. Grup ilişkileri
- c. Çiftlerin yerleşim yeri
- d. Otorite ilişkileri
- e. Soy ve secere ilişkileri

a. "Eş sayısı" ölçütü

Burada tek eşle evlilik (monogamy) ve çok eşle evlilik (polygamy) olmak üzere iki ayrı tip vardır (Gökçe, 1978: 8):

(1) *Monogami (Tek Eşle Evlilik)*. Bir kadının bir erkekle ve bir erkeğin bir kadınla evlenmesidir. Çağdaş yaşama düzeyinin sonucu olarak ortaya çıkan işbölümü, ihtisaslaşma, uzun süreli öğrenim zorunluluğu gibi durumlar çekirdek ailenin ve çekirdek aileleri yaratacak tek eşle evlilik biçiminin ortaya çıkmasını etkilemiştir.

(2) *Poligami (Çok Eşle Evlilik)*. Bir kadının veya bir erkeğin birden fazla sayıda eşe sahip olması anlamına gelmektedir. İki biçimde görülür:

(i) *Poligini (Çok Kadınla Evlilik)*. Bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi durumudur. Kadın nüfusunun çok, zengin fakir ayrımının büyük olduğu toplumlarda yaygın olan bu evlilik servet, prestij, grupta egemenlik göstergesi olarak kabul edilir. Ayrıca kadınların bir iş aracı olarak kabul edildiği yerlerde görülür (Armağan,1988: 138).

(ii) *Poliandri (Çok Erkekle Evlilik)*. Bir kadının birden fazla erkekle evlenmesi durumudur. Anaerkil aile türünde bile oldukça ender görülen bir evlenme biçimidir. İşlenecek toprağın olmaması ya da sınırlı olması birkaç erkek kardeşin tek bir kadınla evlenmesine yol açabilmektedir. Böylece mal bölünmesinin önüne geçilmekte ve az sayıda çocuğa sahip olunarak bir çeşit doğal nüfus planlamasında gerçekleştirilmektedir.

b. "Grup ilişkileri (çevre)" ölçütü

Burada grup içi (Endogamy) ve grup dışı (Exogami) olmak üzere iki farklı uygulama söz konusudur. Modern toplumlarda her iki tipe rastlanmakla beraber ilkel toplumlardaki kadar sistemli ve kesin kurallara bağlı değildir (Gökçe 1978: 8):

(1) *Endogami (Grup İçi Evlenme)*. Evlenecek veya evlendirilecek kişiye eşin kendi grubu içinden seçildiği evlenme şeklidir. Endogami kuralına göre bu uygulama belli gruplar içinde yapılmaktadır. Örneğin; akrabalık, sosyal sınıf, din, kast ve millet gibi. Bu evlilik biçimiyle grubun düzeninin, prestijinin ve statüsünün korunduğu inancı yaygındır. Ayrıca içten evlenmenin bir önemli görevinde evlenmeler yolu ile iki aile arasında kurulmuş bulunan bağları güçlendirmek ve sürekli kılmaktır.

Ayrıca önyargılı olmak, başkalarıyla yeterince ilişki kuramamak ve grup dayanışmasını bozmak gibi nedenlerle bazı dini gruplar, ırklar hatta etnik gruplar, üyelerinin kendi üyeleri dışında evlenmelerine müsaade etmezler (Özkalp, 1990: 111). Özellikle kapalı köylerde ve bazı dağınık kırsal yerleşim kesimlerinde bu tür bir evlenme biçimi görülür. Çünkü burada tüm yaşamsal ilişkiler insanın kendi grubunun içinde oluşmaktadır (Armağan, 1988: 137).

Belirli bir grup içinde birlikte yaşayan insanların birbirlerini daha iyi anlamaları, birbirlerine daha fazla düşünsel, inançsal ve duygusal yakınlık duymaları daha olağan bir durumdur. Ortak paylaşımları fazla olan insanların, evlilikte birbirlerini tercih etmeleri beklenen sonuçtur. Burada da aynı mekan ve ortamda yaşamın büyük etkisi olmaktadır. "Davul da dengi dengine" sözü bunu daha iyi açıklar. Ayrıca belirli kastsal özellikler de grup içi evliliği gerekli kılmaktadır. Etnik menşei, dini faktörler, kültürel faktörler, ekonomik faktörler... gibi.

(2) *Exogami (Grup Dışı Evlenme)*. Kişiyi grubun içinden değil grubun dışından eş seçme imkanı tanıyan evlenme şeklidir. Dıştan evlenme insanların kendi aileleri ya da grupları dışından evlenmelerini ön görmeye bir toplumun çeşitli grupları arasındaki haberleşme ve işbirliği olanaklarını arttırmaktadır. Grup içi ve grup dışı kavramlarının göreceli oluşları nedeniyle grup içi ve grup dışı evlilik kurallarının uygulanma-

sında büyük farklılıklar görülmektedir.

Eş olarak seçilebilecek kimselerin saptanmasında temel ölçüt her toplumun kendine özgü bir biçimde belirlediği akrabalık ilişkileridir. Örneğin totemik toplumlarda klan üyelerinin aynı toteme bağlı olmaları, inançlar düzeyinde bir akrabalık ilişkisi doğurmakta ve bu nedenle klan üyeleri kendi aralarında evlenememe, eşlerini başka bir klandan seçme durumunda kalmaktadırlar (Tolon, 1975: 216).

Exogamiyi açıklamak üzere ortaya çok çeşitli düşünceler atılmıştır. Bunlar; birlikte yaşayan insanların birbirleriyle cinsel ilişki kurmaktan tiksindikleri, kendi klanı içinden evlenmenin korkaklık sayılması, kandaşlar arasında evlenmenin gelecek kuşaklara zarar verme olasılığının bulunması, kız çocuklarının öldürüldüğü toplumlardaki kız kaçırma adetinin zamanla dışardan evlenme adetine dönüşmesi. Grup dışı evliliklerde topluluk yada toplumun kapalı toplum özelliğini yitirmesi sözkonusudur. Birey toplum içinde kendi kişiliğinin farkındadır. Serbest karar verebilme gücüne sahiptir.

c. "Çiftlerin yerleşim yeri" ölçütü

Yeni evlenen çiftlerin nerede oturacakları genellikle toplumsal normlarla belirlenir. Burada karşımıza beş yerleşim yeri çıkmaktadır.

(1) *Patrilokalite (Baba çevresi)*. Evlenen kadının erkeğin yaşadığı ve geleneklerinin geçerli olduğu bölgeye katılmasıdır. Günümüzde daha çok kırsal yörelerde görülen geniş ailelerde, aileye gelin getirme töresi, bu evlilik biçimine girmektedir (Özkalp, 1990:111).

(2) *Matrilokalite (Anne çevresi)*. Evlenen erkeğin kadının yaşadığı ve onun geleneklerinin geçerli olduğu bölgeye katılmasıdır. Günümüzde içgüveysi kavramı bu evlilik biçimini karşılamaktadır (Özkalp, 1990: 111).

(3) *Neolokalite (Ev açma)*. Modern toplumlarda yeni evlenen çiftlerin her iki tarafıda reddederek, onlardan ayrı kendi başlarına yaşamayı tercih etmeleridir (Özkalp, 1990: 111).

(4) *Matri-Patrilocal*. Önce anne, sonra baba evine yerleşmedir (Timur, 1972: 46).

(5) *Bilocal (İki Taraflı Yerleşme)*. Bazı topluluklarda hem gelin, hem damat ailesi yanında yerleşildiği görülmektedir (Timur, 1972: 46).

d. "Otorite ilişkileri" ölçütü

Karı koca arasındaki otorite kalıbını tayin eden faktörler genelde eşlerin kişilikleridir. Ancak genelde eşler çevrelerindeki toplumsal normlara uygun davranırlar. Otorite ilişkilerine göre üç ayrı aile ve evlenme biçimi görülmektedir (Özkalp, 1990:112):

(1) *Patriyarki (koca otoritesi)*. Genelde bütün toplumlarda koca otoritesinin üstünlüğü görülür.

(2) *Matriyarki (anne otoritesi)*. Kadının otoritesinin üstünlüğüne çok az rastlanır.

(3) *Egaliteryan (eşitlikçi otorite)*. Burada karı ve kocanın eşit söz hakları bulunmaktadır.

e. "Soy ve Secere İlişkileri" ölçütü

Burada da konu aile reisi öldüğü zaman mirasın nasıl paylaşılacağıdır. Buna göre üç ayrı aile ve evlenme biçimi görülmektedir (Özkalp, 1990: 112):

(1) *Patriliniyal*. Mirasta baba soyunun hakimiyeti ve üstünlüğü.

(2) *Matriliniyal*. Mirasta ana soyunun üstünlüğü.

(3) *Bilateral*. Her iki tarafın mirastan eşit hak almasını öngören sistemdir.

Yukarıdaki ölçütlerin dışında "evlenme işlemi" ölçütü olarak görenler de vardır (Altay, 1976: 108-110). Buna göre üç tip evlenme biçimi

vardır. Bunlar;

- a. Kız kaçırma yoluyla evlenme
- b. Satınalma yoluyla evlenme
- c. Modern evlenme.

Evlenme şekliyle ilgili en önemli sorun evlenecek kişilere tanınan eş seçme özgürlüğüdür. Eş seçiminde karar alma yetkisinin kimde olduğuna göre evlenme şekilleri şöyle sıralanabilir (Timur, 1972: 69-70).

- a. Evliliğe, evlenecek gençlerin fikrini sormadan tamamiyle ailelerin karar vermesi.
- b. Evliliğe, aileler karar vermekle birlikte gençlerin onayının alınması.
- c. Eş seçimini gençlerin yapması, fakat ailenin onayını almaları.
- d. Ailenin onayını almadan evlenme.

Ailelerin evlenmeden doğacak büyük bir kazancı yada kaybı yoksa (bu maddi yada prestij açısından olabilir), çoğunlukla evlenmelerin iki ve üç numaralı uzlaştırıcı yollarla ortaya çıkacağını düşünebiliriz.

Tercihli Evlilik Türleri

Dünyanın her yerinde evlenme bir tercih sorunudur. Ancak buradaki tercih geleneksel yaşamda çocuklarının kimlerle evlenmesi gerektiği konusunda bireylerin değil ailelerin karar almalarıdır. Tercihli evlilikler, evlendirilecek çiftler arasında "tercih", "izin" ve "yasak" kurallarına işlerlik kazandırır, bu kurallar doğrultusunda davranış oluşturur. Bu kuralların kesin belirlendiği yaşam biçimlerinde evlenme aileler, kümeler, soylar arası bağlayıcı nitelik taşır. Aile reisleri, yetkili ve etkin birer karar organlarıdır. Evlenmelerde duygusal bağ ve romantizm yerine, çıkar ilişkileri soy devamı, uyum ve mevcut uyumun sürdürülmesi geçerlidir. Bu evlilik türleri (Balaman, 1982: 39):

Beşik Kertme

Çoğunlukla aynı gün doğan, ayrı cinsten iki çocuğun aileleri tarafından evliliklerinin önceden ipoteğe alınması olgusudur. Ancak çocukların aynı gün doğması kesin bir kural olmayıp, erkek büyük kız küçük olabilir. Bunlardan birinin özellikle kızın iki yaşını doldurmaması gerekir. "Kertme" sözcüğü bir nişan verme, işaretleme olayıdır. Çocuklar daha beşikteyken aileleri tarafından, ileride birbirleriyle evlenmek üzere nişanlanır. Verilen söze uyulmaması halinde, bazı bölgelerde son derece sert yaptırımları vardır.

Söz Alıp-Söz Verme

Birbirleriyle iyi anlaşılan ve belirgin çıkar ilişkileri olan iki aile, kurulmuş olan bu ilişkinin çocukları tarafından da sürdürülmesi amacıyla çocuklarını ileride evlendirmek üzere söz alıp söz verirler. Bu küçük bir törenle gerçekleştirilir. Çocuklar adına büyükler tarafından söz alıp vermeye kurulan ilişkiler zaman içerisinde iyi gitmez, bozulursa söz kendiliğinden bozulur.

Berder Evlilik

Yaşdaş evlenecek oğlu ve kızı olan iki aile, aralarında anlaşarak kızlarını, oğullarına alacakları kızın ailesine verirler, yani değişik yaparlar. Yaşdaş iki erkek arkadaşın kendi aralarında anlaşarak durumu ailelerine açmaları ve bu konuda karar almalarıyla gerçekleştirilen bu evlilik, iki aileyi "Berder Aile" ilişkileri içine sokar. Bu tür bir evlilik anlaşmasında her iki tarafında belirgin ekonomik çıkarları vardır. Geleneksel hayvancı ve tarımcı ekonomiye sahip kültürlerde bir evlilik güvencesi olarak bilinen, başlık ortadan kalkar. Çünkü her iki tarafta birbirlerine bu konuda para ödemeyeceklerdir. Bunun yanında düğün harcamalarında açıklıkla görülen önemli bir ekonomik denge sağlanmış olur. Çehizler dengeli düzenlenir, düğün aynı gün yapılır, düğün harcamalarında ortaklaşa pay edilir.

Taygeldi Evlilik

Çocuklu dul (eşi ölmüş yada ayrılmış) bir erkekle, aynı cinsten çocuklu dul kadının çocuklarının ve kendilerinin evlenmeleriyle ortaya çıkan evlilik olaylarıdır. Ayrıca dul kadın kızıyla, dul erkek oğlunun bir "Taygeldi Aile" kurmasını belirten evlilik türüne "Paralel Taygeldi Evlilik", dul kadın oğluyla dul erkek kızının "Taygeldi Aile" kurmasını belirten evlilik türüne "Aykırı Taygeldi Evlilik" denilmektedir.

Özellikle köy topluluklarında görülen bu tip evlilikler eşlerin boşanması yada çoğunlukla eşlerden birinin ölümü sonucunda dağılan aileyi yeniden kurmak, gerek tek kalan eşin evlilik ilişkileri ve alışkanlıklarını, gerekse çocukların yoksun kaldığı ana, baba modelini devam ettirebilmesi yönünden aile sorunlarına bir çözüm getirmektedir. Bu tip evlenme biçimi aileye maddi bir takım kolaylıklar sağlamanın yanında üvey kardeşler ve torunlar konusunda anlaşmazlıklarında ortaya çıkmasını önlemektedir (Gökçe, 1978: 19).

Sororat (Baldızla Evlilik)

Karısı ölen dul erkeğin baldızıyla evlenmesi durumudur. Çocuklarına teyzenin bir yabancından daha iyi annelik yapacağı düşüncesi, aile sırları, yaşama alışkanlıkları, tarla ve mal ortaklığı gibi nedenler ve bağımlılıklar böyle bir evliliği zorunlu kılmaktadır.

Levirat (Kayınbiraderle Evlilik)

Kocasını kaybeden dul kadının, kocasının erkek kardeşiyle evlenmesi olayıdır.

Tezcan'a göre kayınbiraderle evlenme (Levirat) iki durumda görülmektedir. Birincisi kayınbiraderin bekar oluşu, ikincisi ise kayınbiraderin evli oluşudur. Kayınbiraderin evli olması çok eşli evliliğide ortaya çıkarmaktadır. Kayınbiraderle evlenme olayı çoğu kez aile baskısı ve geleneklerin etkisiyle gerçekleşmektedir. Bu nedenler ailede çeşitli sorun-

lar ortaya çıkarmaktadır. Örneğin evlenecek yenge ile kayınbirader arasındaki yaş farkı veya kayınbiraderin evli olması nedeniyle, eşler arası geçimsizlik vb. sayılabilir. Bu olumsuzlukların yanısıra, dul kalan kadının çevre baskısından kurtulması, çocuklara gerçekte amcaları olan yeni babalarının daha iyi bakacağı gibi nedenler kayınbiraderle evlenmeyi zorunlu kılmaktadır. Ayrıca mal dağılmayacak, ev sırları dışarı çıkmayacak, büyük babanın aile üzerindeki otoritesi ve denetimi devam edecektir (1991: 365).

Kardeş Çocukları Evliliği

Amca, teyze ve dayı, hala çocuklarının birbirleriyle gerçekleştirdikleri akraba evliliğidir. Ailelerin çocukları üzerindeki denetimin yoğun, hareketliliğinin az olduğu ve bireylerin ailelerine ve birbirlerine ekonomik bağımlılıkları gibi nedenler bu tür evliliğin temel etkenleridir. Aynı cinsten kardeşlerin (amca, teyze) çocuklarının evliliği, "Koşut Kardeş Çocukları Evliliği" ni, ayrı cinsten kardeşlerin (dayı, hala) çocuklarının evliliği ise "Aykırı Kardeş Çocukları Evliliği"ni oluşturmaktadır.

Bir Dizi Erkeğin Bir Dizi Bacıyla Evliliği

Ülkemizin birçok yöresinde özellikle çerkez topluluklarında rastlanan bu evlilik türü ergen erkek kardeşlerin, akraba yada akraba olmayan bir ailenin ergen kızlarıyla yaşamlarını birleştirme olayıdır. Bu evlilikte her birey kendi evinin sahibi ve çocuklarının anne babalarıdır. Kesinlikle bir grup evliliği değildir.

Oturakalma

Genellikle kır toplumlarında görülen kız kaçırmanın bir başka türüdür. Köylerde kız kaçırma, oğlanın kendisine eş seçtiği, gözüne kestirdiği kızı zorla yada gönül rızasıyla ve arkadaşlarının da yardımıyla kaçırmasıdır. Oturakalmada ise bohçasını koluna alan kız, ilişki kurduğu oğlanın evine gider, oturur. Bu tür kaçmaya, yöresel dilde "oturakalma" adı verilir (Yasa, 1962: 3).

Balaman diğer evlenme biçimlerine ek olarak küme evliliği ve potansiyel evlilikten de söz etmiştir. Bunlar (1982: 37-38):

Küme Evliliği (Seksüel Komünizm)

Bir küme erkeğin belirgin bir kümedeki kadınlarla yaşamlarıdır. Bororo yerlileri, Alaska yerlilerinden Massai Eskimolarında seksüel komünizme rastlanmaktadır. Asya'nın Avrupa yakasında yaşayan Tchouktcheler'de küme evliliği genel bir uygulama şeklinde görölmektedir. Kardeş çocukları ergen erkekleri yada hiç akrabalık ilişkileri olmayan erkekler kendi aralarında anlaşarak, güçlü dostluk ilişkileri kurmak amacıyla bir küme oluştururlar ve benzer kızlardan oluşan bir kümeyle bir yerde ortaklaşa yaşarlar. Bu kümeye içerisinde kız kardeşi varsa erkek, erkek kardeşi varsa kız giremez. Kümede bütün erkeklerin kızlar üzerinde ortak kullanım hakları vardır. Bu tür yaşam biçimini benimseyenler doğal olarak bireysel evliliği dışlarlar.

Potansiyel Evlilik

Tek örneği Avusturalya yerlilerinden Dierilerde görölen bu evlilik, bireysel evlenmeyi çok özel bir duruma indirger ve sınırlar. Küme evliliğin geçerli olduğu bu toplulukta bireysel evlilik ancak, erkeğin anne-annesinin erkek kardeşinin kızının kızıyla yada anne-babasının kızkardeşinin kızının kızı ile evlenmesi olanaklı görölür. Böyle bir durum sağlandığında, bu çocuklar birbirlerine potansiyel eş olurlar ve anneleri yada dayıları tarafından birbirlerine nişanlandırılırlar. Böylece kuralları önceden saptanmış ayrı cinsler birbirlerine eş olurlar. Eşlerin bu ayrıcalıkları, küme evliliklerine katılmalarına engel değildir.

Evlenme biçimleriyle ilgili, sonuç olarak şunları söyleyebiliriz: Evlilik biçimi doğal çevrenin ve ekonomik koşulların bir ürünü olmaktadır. Örneğin dağınık kırsal yerleşim kesimleri gibi, insanın tüm yaşamsal ilişkilerini kendi grubu içinde oluşturduğu yerlerde grup içi evlenme biçiminin görölmesi gibi. Toplumdaki kadın erkek oranı da evlilik biçimi-

mini belirleyen etkenlerden biridir. Bu oranın dengede olması tek eşli evliliğin tercih edilmesine neden olurken, dengenin bozulması çeşitli şekillerde çok eşli evliliklere yol açmaktadır. Ayrıca özellikle zengin ve nüfuslu ailelerde çok kadınla evlenmenin aile prestijinin korunmasını sağladığı inancı hakimdir. Böylece erkek hem tarım ekonomisine insan gücü kazandırmak, hem aile güvenliğini sağlamak, hem de nüfus çokluğuyla toplum içinde siyasi nüfuz elde edebilmek amacıyla çok sayıda çocuğa sahip olmak için çok kadınla evliliği tercih etmektedir.

İşlenecek toprağın olmaması yada sınırlı olması birkaç erkek kardeşin bir tek kadınla evlenmesine yol açabilmektedir. Böylece malın bölünmesinin önüne geçilmekte ve az sayıda çocuğa sahip olunmaktadır.

Kısaca evlilik biçimi çıkar esasına dayanmaktadır. Yaşam biçiminin bir gereği olarak karşımıza çıkan tercihten evliliklere baktığımızda da aynı şeyi görebiliriz. Ailedeki otoriteyi sağlamak, toprağın bölünmesini engellemek, evin dağılmamasını, ev sınırlarının dışarıya çıkmamasına özen göstermek, bireyleri denetlemek isteği bu evlilikleri bir sonuç olarak oluşturmakta ve doğallaştırmaktadır.

3. İnsanı Evliliğe İten Nedenler

Bazıları hiç evlenmese, bazıları çok kısa bir süre evlilik hayatı denese, bazıları evliliğe başlangıçta karşıt bir tutum takınsa ve birçoğu evlilikte aradığını bulamasa da evlilik hâlâ popüler bir kurumdur. Evliliğin sevgi ve aşka dayanan ve bireylerin tamamen özgür seçimleri olduğu ideallerinin gerçek olmasını arzu etmekle beraber, geçmişte olduğu gibi günümüzde de insanların, evlenmeleri gerektiğini düşünmelerine yol açan daha gerçekçi nedenler vardır. Kadınlar da erkekler de kendilerine özgü nedenler, düşünceler yada birtakım hesaplar sonucu evlilik yaşamından birşeyler bekledikleri, birşeyler umdukları için evlenmeye karar

vermektedirler. Böylece evlilik yaşamından beklenenler, evliliğin amacı insandan insana değişmektedir.

İnsan varlığını anlamlı kılan onun başkalarıyla kurduğu, sürdürdüğü, paylaştığı ve geliştirdiği ilişkilerdir. Özügurlu'ya göre toplumsal bir varlık olan insanın karşı cinsten bir başka insanla mutlu olma beklentisi, karı koca ilişkisinde, yani evlilik kurumuyla ortaya çıkmaktadır. Böyle bir ilişkiyi başlatan, sürdüren ve anlamlı kılan evlenme güdüsü vazgeçilmez, güçlü ve köklü bir toplumsal bilinçlenmeye dayanmalıdır. Ona göre, sevgi, dayanışma ve paylaşma, sorunların üstesinden birlikte gelme evliliğin temel motivasyonları olmalıdır (1990: 168).

Evlenmek insanlar için mutlak bir gereklilik ve ihtiyaç değildir. Zira modern toplumlarda evlilik dışında da cinsel münasebetler ve hatta doğumlar mümkündür. Buna rağmen her sene evlilik çağına ulaşan gençlerin büyük bir kısmı evlenmektedir. Genel olarak her yerde, hatta birçok toplulukların sorunlu zamanlarında ve kıtlık devrelerinde bile evlenmeler çok olmaktadır (Adasal, 1963: 398).

İnsanlar seçtikleri eşle evlenme sebeplerini açıklayabilseler bile, niçin evlenmek zorunda olduklarını pek izah edemezler. Zira pek çok insan aşık olduğu kişiyle evlenmediği gibi çokları ciddi ve hakiki bir aşk hikayesi olmadan evlenirler. Evlenmelerin bir çoğunda ana etken aşk olmadığına göre bunun dışında birçok sebep rol oynar. Bunlar sosyal, ailevi ve duygusal mahiyettedir. Mesela ailevi bağlantıların rolü, ekonomik emniyet duygusu ve ihtiyacı, evlilik merasiminin etkisi gibi. Yani evlenmenin tabiatın bir kanunu olması dışında sebeplerin bir kısmı cinsel ve biyolojik, bir kısmı sosyal ve affektif, bir kısmı da ekonomik mahiyettedir (Adasal, 1963: 398-404).

Evlilik sisteminin üyesi olmak kolay değildir. Çünkü bu sisteme girildiği andan itibaren bir insanın üstlendiği sorumluluklarda önemli ölçüde artar. Ama insanlar evlenirken olumsuz örnekleri hiç düşünmez ve ge-

leceğin mutlaka mutlu günlerle dolu olacağına inanırlar (Geçtan, 1984: 90).

Yukarıda da belirtildiği gibi insanları evlenmeye güdüleyen nedenler çok çeşitli olup, bunlar insandan insana değişmektedir. Bu nedenler:

a. Evli İnsanlar Çoğunlukta Olduğu İçin

İnsanların büyük bir kısmının evli olması kimi insanlara evliliğin doğal ve normal olduğunu düşündürmektedir. Böyle düşünenler için evlenmemek, evliliği düşünmemek normal bir tutum değildir (Çaplı, 1992: 11).

b. Ekonomik Etkenler

Engels, evlilik ve ailenin, özel mülkiyet ve yasal varislere duyulan ihtiyacın ortaya çıkışının tarihi bir sonucu olduğunu iddia etmiştir (1972: 77). Gerçekten de bazı insanlar maddi yönden rahat etmek, huzura kavuşmak için parası olan, iyi para getiren bir işi gücü olan biriyle evlenmeyi düşünürler. Gittins'e göre de insanları evlenmeye iten en güçlü etken ve romans ideolojimize en ters düşeni ekonomiktir. Ancak O'nun "ekonomik" tanımı sadece mülkiyetle sınırlı olmayıp zaman, yer, hizmet, cinsellik ve iş gücünü de kapsamaktadır. Değişik gruplar ve değişik bireylerin, değişik ekonomik ihtiyaçları vardır. Zenginler için evlilik çok önemli bir ticari ve politik anlaşmayken, diğerleri için hizmet, beceri işgücü yada evdeki alan açısından gerekli olabilir (1991: 77).

c. Yalnızlıktan Kurtulmak İçin

Yalnızlık mutsuzluğunda eşlik ettiği bir duygudur. Kendimizi çevremizle çok paylaştığımız anlarda bile içimizde bize ait ve yalnız kalan bir parçamız bulunur. Bu insanı yaratıcı ve üretken olmaya güdüleyen sağlıklı ve evrensel bir yalnızlıktır. Kişiliğimizin geri kalan kısmı ise sürekli ilişki arar ve beraberlik kurmak ister. Çünkü insan insanlığı-

nı kendisini büyüten ve seven anababasıyla olan yakın ve sıcak ilişkisi içerisinde kazanır. Evlilik beraberliği artık anababasından kopmuş olan bireyin bu kez karşı cinsten biriyle bedensel ve duygusal yakınlığını içerir. İşte bu yakınlığı yaşama ve geliştirme umudu evliliği çekici yapan temel nedenlerden biridir (Geçtan, 1984: 90).

d. Çocuk Sahibi Olmak İçin

Başlangıçta insanı evliliğe güdüleyici bir etken olan çocuklar, evlilik bağının giderek güçlenmesini de sağlar.

e. Mutlu ve İyi Bir Yaşam İçin

Kimileri içinde buldukları hoş olmayan, mutsuz ve kötü yaşam koşullarından kaçıp kurtulmak için isterler evlenmeyi. Evlilik bunlar için sanki bir sığınak gibidir (Çaplı, 1992: 13).

f. Cinsel Doyum Sağlamak İçin

Cinselliğin geleneksel topluluklarda evlenme nedeni olarak önemini korumasına karşın, çağdaş kent toplumlarının bazı kesimlerinde bireyler cinsel yaşamlarını sürdürebilmek için evliliği zorunlu görmezler (Geçtan, 1984: 90).

g. Statü, Otorite, Bağımsızlık Kazanmak İçin

Evlilik hem kadın, hem erkek için önemli bir statü değişikliğidir. İnsana yetişkinlik statüsü kazandırır. Bu erkek için bağımsızlık ve başkalarının sorumluluğunu kazanma anlamları taşırken, kadın için yeni bir bağımlılık biçimi ve hanehalkının sorumluluğunu üstlenme anlamına gelir. Erkek için bağımsızlık ve otorite kazanma yolu olan evlilik, kadın içinde kız çocuk konumundan eş konumuna geçince sosyal statü ve genellikle ev içindeki otoritesinin artması anlamına gelmektedir. Çocuk sahibi olmaya başlayınca bu otorite çoğalmaktadır (Gittins, 1991: 87).

Ayrıca evlilik sosyal mobilite olanağı da sağlayarak bireylere statü kazandırır.

h. Evliliği Ortaklık Gibi Gördükleri İçin

Evlilik kadının iş gücünü, cinselliğini ve üretkenlik kapasitesini verip, korunma, bakım ve çocuklar üzerinde belli bazı haklar elde ettiği bir çeşit iş ilişkisidir. (Gittins, 1991: 80).

1. Sahiplenme Duygusu

İnsanı evliliğe iten nedenlerden biri de erkek ve kadının kıskançlık ve eşi üzerinde hak sahibi olma gereksinimlerini karşılıyor olmasıdır.

Ayrıca evlilik iyi bir hayat sigortasıdır. Yapılan istatistikler evli insanların bekarlardan daha fazla yaşadıklarını göstermektedir. Çünkü evli insanların yaşantıları bekarlara göre daha rahat ve düzenlidir. Evli erkeklere bekarlardan daha fazla güvenilir. Evlilik kadınla erkek arasında gayri meşru ilişkinin insana verdiği utanç, suçluluk, endişe ve vicdan azabı olmadan, insana bir yuva içinde eşyle birlikte cinsi ve ruhi bakımdan tatmin olma fırsatı veren kutsal bir müessesedir (Nejad, 1991: 74).

Çevremizdeki dünya güven verici olmaktan çıktıkça, öteki sosyal ilişkilerimiz günden güne güvenilebilirliklerini yitirdikçe kararlı bir ilişkiye, güvenilir bir ortak yaşam ilişkisine o denli ihtiyaç duyulmaktadır (Schenk, 1992: 119).

Psikoanalizin kurucusu ve günümüzün akıl sağlığı ölçütlerinin yaratıcısı Sigmund Freud'da evliliğin sağlığa yararlı olduğuna, gelişim evresi için gerekliliğine, giderek büyümenin ve olgunlaşmanın son noktası olduğuna inanıyordu. Freud'un gözünde kadının başlıca başarısı evlilikti (Scidenberg, De Grow, 1988: 26).

Evlenme sadece basit bir sahiplenme duygusu, kıskançlık ve bençillik doğuran birşey değildir. Ferdi hürriyeti sınırlamamakta, insanın sosyal bir vasfını geliştirmektedir. Hayatta sevinci ve kederi paylaşma sorumluluğunu insanın hissetmesi, yakınları için fedakarlık yapabilmesi

ve onlara sadakat duyguları ile bağılı olması, normal insanın hissetmesi gereken duygulardır (Erkal, 1991: 407).

İnsanlar yuva kurmak için, anne yada baba olmak için, korunmak için, bir erkeğin himayesine girmek için, sevdiği veya aşık olduğu için, toplumda sosyal bir yere gelmek için, hayatta yalnız kalmamak için, ekonomik refah için, resmi olarak cinsel ilişkiye izin verdiği için gibi nedenlerle evlenirler. Görüldüğü gibi evlenmeyi bireysel ve toplumsal etkenler güdülemektedir. Ancak yukarda saydıklarımıza ihtiyacı olmayan veya olmadığını zanneden insanlar evlenmiyor. Günümüzde evlenmemiş insanlara bakarsak; kadınların çoğu meslek sahibi, sosyal hayatta belirli bir yere gelmiş, saygın ve güzel, erkekler ise maddi ve manevi bakımdan iyi durumda olan yaşları ileri kişilerdir.

4. Eş Seçimi

Evlilikte mutluluk eş seçiminin iyi yapılmasına bağılıdır. Eş seçiminin başarıyla gerçekleşebilmesi için kişinin evlilikten beklentisini, amacını çok iyi saptaması, beklenti düzeyinin gerçekçi olup olmadığını belirlemesi gerekir. Ortak yönleri çok olan kişilerin evliliklerinde başarı şansları yüksek olacaktır. Ancak karşı cinsten birbirine tam olarak benzeyen iki kişi bulmak ve bunların her yönüyle olumlu ve dengeli ilişkiler içinde yaşamalarını beklemek pek gerçekçi olmamak demektir. Bu nedenle evlilik, ilişkinin dayandığı benzer gereksinimler ve karşıt yada tamamlayıcı gereksinimleri doyuracak nitelikte olmalıdır. Eş seçme konusunda iki farklı görüş vardır (Bilen, 1983: 36):

a. Homogami. Bu görüşe göre evlenecek kişilerin ortak yönlerinin çok olması evlilikte başarı şansını arttırmaktadır. Böyle evliliklerde ekonomi, din, ırk, eğitim, yaş, sosyal değerler açısından önemli ölçüde yakınlıklar ve benzerlikler olduğundan anlaşmazlıklar ve çatışma konuları

daha az olmaktadır. Ayrıca bu tür evliliklerde çıkabilecek sorunlara çözüm bulmak daha kolay olmaktadır.

b. Heterogami. Bu görüş ise eş seçiminde zıt özelliklerin geçerli olduğunu ileri sürmektedir.

Özellikle ilkel yapıli toplumlarda, eş seçimi bireysel olmaktan çok uzak bir olay niteliğindedir. Konu ile, aile, akrabalar, uzak akrabalar, hatta devlet ilgilenebilir. Birçok durumlarda evlenecek olan tarafların istemleri hiç göz önüne alınmaz (Alkan, 1981: 83). Modern toplumlarda da eş seçiminde çevresel etkenler önemini korumaktaysa da bireysel tercihler ağır basmaktadır. Alkan'a göre gelir ve eğitim düzeyi ile kentleşme olgusu eş bulma davranışı üzerinde küçümsenemeyecek ölçüde etkili olmaktadır (1981: 85).

a. Eş Seçiminde Dikkat Edilmesi Gereken Özellikler

(1) Sosyo Ekonomik Özellikler ve Aile Yapısı

Her birey içinde doğup büyüdüğü, geliştiği sosyal ve ekonomik koşulların bir ürünüdür. Her grubun doğru kabul ettiği davranışlar doğal olarak birbirinden farklıdır (Bilen, 1983: 40). Dolayısıyla farklı sosyo ekonomik özelliklere sahip bireylerin evlilikten beklentileri de farklı olduğundan evlilikte başarı şansı düşük olacaktır. Ayrıca evlilik yalnızca bir kadın ile erkeğin yaşamlarını birleştirmesi demek değildir. Bu birleşmeye aileler de katılmaktadır. Aile yapıları arasındaki farklar hem ailelerin birbirlerini kabul etmelerini zorlaştıracak hem de evlenecek kişilerde baskı yaratacaktır.

(2) Eğitim Düzeyi ve Meslek

Evlilikte başarının temellerinden biriside eşlerin eğitim düzeyindeki dengedir. Evlenmek isteyen iki kişinin eğitim düzeyi arasında aşırı fark olması demek, onların ilgi, ihtiyaç, arkadaşlık vb. birçok alanda farklı olmaları demektir. Ayrıca, eşlerin iletişim kurma becerileride eği-

liklerin oranı mutluluğu etkilemektedir. Eğer farklılık çok ve oldukça köklü ise, bu durum bireylerin tutumlarının, standartlarının, yeme içme eğlenme şekillerinden, okudukları eserlere, hatta tatil anlayışlarına kadar bütün davranışlarının farklı olmasına neden olacağından mutlu olma olasılıkları zayıftır. Farklı uluslardan kişilerin evlilikleride problemlili evlilikler arasında sayılmaktadır. Eğer iki kültür arasında çok büyük fark yoksa evlilikte başarı beklenebilir. Kültürel farklılıklar, benzerliklerden çoksa, evlilikte mutluluk olasılığı düşük olacaktır. Toplumdaki gelenek, örf ve adetler, değer sistemi ve kuralları, kişinin davranışlarını belirleyen temel etkenlerdir. Ayrıca eşlerden birinin yurdunu terketme durumunda kalması, dil problemi, eşin çevresiyle uyum sorunu vb. nedenler kişinin mutluluğunu gölgeleyebilir. Kısaca, ayrı ulustan kişilerin yaşam biçiminde ve felsefelerinde benzerlikler ne kadar az ise evlilikte başarı oranında o ölçüde düşüktür (Bilen, 1983: 40-41).

(5) Fiziksel Özellikler

Fiziksel özellikler deyince tarafların boy, kilo, güzellik, çirkinlik, beden yapılarında bulunan sakatlıklar vb. özellikleri kastedilmektedir. Bu özellikler açısından aralarında benzerlikler bulunan kimseler için pek sorun yoktur. Ancak bu konuda aralarında göze batacak derecede farklılıklar bulunan insanların evlilik yaşamında sorunlar ortaya çıkabilir. En azından toplumun açık açık olmasa bile bu birliği onaylamadığını belirtmeye çalışması çifti rahatsız edebilir.

(6) Kişilik Özellikleri

Kişilik özellikleri, evlilikte başarıyı etkilemektedir. Ancak önce evliliğe uygun kişi olmanın, evliliğe uygun kişiyi bulmaktan daha önemli olduğunu kabul etmek gerekir. Kişi kendisini evlilik için uygun insan durumuna getirdikten sonra, uygun kişilikteki eşin seçimini yapabilir. Evlilikte başarısızlığa yolaçan olumsuz kişilik özellikleri: Mülkiyetçi ve

liklerin oranı mutluluğu etkilemektedir. Eğer farklılık çok ve oldukça köklü ise, bu durum bireylerin tutumlarının, standartlarının, yeme içme eğlenme şekillerinden, okudukları eserlere, hatta tatil anlayışlarına kadar bütün davranışlarının farklı olmasına neden olacağından mutlu olma olasılıkları zayıftır. Farklı uluslardan kişilerin evlilikleride problemlili evlilikler arasında sayılmaktadır. Eğer iki kültür arasında çok büyük fark yoksa evlilikte başarı beklenebilir. Kültürel farklılıklar, benzerliklerden çoksa, evlilikte mutluluk olasılığı düşük olacaktır. Toplumdaki gelenek, örf ve adetler, değer sistemi ve kuralları, kişinin davranışlarını belirleyen temel etkenlerdir. Ayrıca eşlerden birinin yurdunu terketme durumunda kalması, dil problemi, eşin çevresiyle uyum sorunu vb. nedenler kişinin mutluluğunu gölgeleyebilir. Kısaca, ayrı ulustan kişilerin yaşam biçiminde ve felsefelerinde benzerlikler ne kadar az ise evlilikte başarı oranında o ölçüde düşüktür (Bilen, 1983: 40-41).

(5) Fiziksel Özellikler

Fiziksel özellikler deyince tarafların boy, kilo, güzellik, çirkinlik, beden yapılarında bulunan sakatlıklar vb. özellikleri kastedilmektedir. Bu özellikler açısından aralarında benzerlikler bulunan kimseler için pek sorun yoktur. Ancak bu konuda aralarında göze batacak derecede farklılıklar bulunan insanların evlilik yaşamında sorunlar ortaya çıkabilir. En azından toplumun açık açık olmasa bile bu birliği onaylamadığını belirtmeye çalışması çifti rahatsız edebilir.

(6) Kişilik Özellikleri

Kişilik özellikleri, evlilikte başarıyı etkilemektedir. Ancak önce evliliğe uygun kişi olmanın, evliliğe uygun kişiyi bulmaktan daha önemli olduğunu kabul etmek gerekir. Kişi kendisini evlilik için uygun insan durumuna getirdikten sonra, uygun kişilikteki eşin seçimini yapabilir. Evlilikte başarısızlığa yolaçan olumsuz kişilik özellikleri: Mülkiyetçi ve

tekelci tipler, asla tatmin olmayan tipler, sebatkar olmayan ve çok çabuk sınırlanan tipler, üstünlük iddiasında olan tipler, aşırı titiz tipler, flört etmekten hoşlanan tipler (Bilen, 1983: 43).

(7) Cinsel Yaşam Yönünden Tarafların Durumu

Cinsel yaşam özellikleri yönünden de insanlar arasında ayrıcalıklar vardır. Evlenecek insanların bu alanda da benzer özellikler içinde bulunmaları, anlaşmalarını kolaylaştırması açısından yararlı olmaktadır. Ancak tarafların bu konuda ne durumda olduklarını anlayabilmeleri için evlilik öncesinde hiç olmazsa bir süre cinsel nitelikli denemelere girişmeleri gerekmektedir. Bu ise hem her zaman mümkün olmayacak bir durumdur. Hemde bireylerin cinsel yönden uyum sağlamaları evlilik yaşamında bile uzun zaman alabilmektedir. Ayrıca, cinsel yaşam yönünden uyuşmadıkları halde evlilikleri bu durumdan etkilenmeyen çiftler de vardır (Çaplı, 1992: 64).

(8) Zeka

İki kişinin anlaşmasında zeka düzeyleri çok büyük rol oynar. Eğer iki kişi anlaşabiliyorsa, birbirlerini anlayabiliyorlarsa, bu anlamda zeka yönünden birbirlerine benzemelerinin büyük ölçüde mümkün olduğunu belirtebiliriz.

(9) Akraba Evlilikleri

Kan bağıyla akrabalık ilişkileri olan kişilerin evlenemeyecekleri konusu değişik kültürlerce değişik yorumlanmakla kalmayıp yasalarla da kesin kararlara bağlanmaktadır. Bir kısım farklılıklara karşın tüm kültürlerde kardeşler, ebeveyn ile çocukları, büyük anne baba ile torunları, amca, dayı, hala, teyze ile yeğenlerin evlenmeleri yasaktır. Akraba evliliklerinin aileye ait mal varlığını ve toprak bütünlüğünü korumak, veraset işlemini kolay düzenlemek, aileyi oluşturan kimseler arasında sevgi, saygı bağı kurmak gibi bazı önemli yararları vardır. Akrabalar

içinde buldukları benzer sosyo-ekonomik koşullardan dolayı ortak beklenti ve ortak standartlara sahiptirler. Evlilik ve aile yaşantılarına ilişkin anlayış ve felsefelerinde de ortak yönler çoğunluktadır. Bu ve benzeri nedenlerle akraba evliliklerinde mutluluk oranı yüksek olabilir. Ancak, bu tür evliliklerde ilişkiler içiçe olduğundan evliliğe ilişkin beklenti düzeyi gerçekçi olmayabilir. Eşler arasında kolayca çözülebilecek nitelikteki küçük sorunlar diğer aile üyeleri tarafından abartılarak içinden çıkılmaz bir bunalıma dönüştürülebilir. Ayrıca bu sorunlar diğerlerini de etkileyerek akrabalar arası ilişkileri her yönüyle çıkmaza sokabilir. Diğer yandan yakın akrabaların evlenmesini engelleyici nedenler arasında genetik faktörler önemli bir yer tutmaktadır. Soydan genetik bozukluğu olan akraba çocuklarının evlenmesi doğacak çocukların sağlığı açısından tehlike oluşturmaktadır (Bilen, 1983: 43).

Özuğurlu'ya göre çağdaş anlamda mutlu ve sağlam bir evlilik iki ayrı kişinin birbirini bütünlemesiyle gerçekleşebilir. Eşlerin "bütüncül uyumu" olarak tanımladığı bu durum değişik boyutlarda karı kocanın karşılıklı iletişim ve etkileşimde uyum göstermesidir. Bu uyumun boyutları ise (1990: 64):

- İnsan insana ilişki kurmada uyum,
- Ruhsal yaşantıda uyum,
- Topluluk içinde birlikte uyum,
- Eşlerin varlık gösterimlerinde, karşılıklı tutum ve davranışlarında uyum,
- Birbirlerini tamamlamada ve bütünleşmede uyum,
- Cinsel davranışta uyum.

Eğer insanlar seçtikleri eşle yukarıda sayılan boyutlarda uyum gösterebileceklerse, eş seçiminde yerinde bir karar verildiğini söyleyebiliriz.

Schenk ise ikili ilişkiyi, bir insanın-şayet mutlu ise- yalnız şefkat bulduğu, kişiliğinin onaylandığını gördüğü, cinsel doyuma erdiği, sevgiyle karşılandığı, bir ortam değil, aynı zamanda kendisinin başka ortamlarda olabileceğinden daha çok kendisi olabildiği ve yine genelde kendisinin yarattığı bu imgenin oluşmasına ilişki-eşinin de belirleyici tarzda katkıda bulunduğu bir ortam olarak tanımlamaktadır. O'na göre insanın kendisinin anlaşılmiş olduğunu hissetmesi bugünkü ikili ilişkilerde en üstün tutulan değerlerden biridir ve insan kendini algılamak nasıl onaylıyorsa onu da öyle olduğu gibi onaylayıp kabullenmek anlamına geliyor (1992: 118).

Bireylerin eş seçimi konusundaki tercihlerini etkileyen birçok etmenin varlığından sözedebiliriz. Birey herşeyden önce kendisi hakkındaki düşüncesine göre eş seçimi tercihini belirlemektedir. Bireyin kendine saygısı düşük ise, kendisi hakkında kaygı ve belirsizlik duygusuna sahipse eş seçimindeki beklentileri farklı, kendine saygısı yüksek ve kendi ile ilgili olumlu duygu ve düşüncelere sahipse eş seçimindeki beklentileri farklı olacaktır. Bununla birlikte bireylerin sahip oldukları kişilik özellikleride evlilik tipini belirleyen önemli bir etmendir.

Bireylerin eş seçimi konusunda seçeneklerinin bulunup bulunmaması da eş seçiminde belirleyici olmaktadır. Çoğunlukla insanların çok az farklılaştıkları yerlerde evlilik oldukça kolaylaşmaktadır. Erkeğin diğer erkeklerden kadının diğer kadınlardan çok farklı olduğu durumlarda onunla değilde bununla evlenmiş olmanın can sıkıcı bir yanı kalmamaktadır. Birey seçme şansı olmadığı durumlarda mevcut ilişkiyi kabul etmek durumunda kalacaktır. Ayrıca tarafların evlilikten beklentilerinin büyük olmaması mutlu bir evlilik gerçekleştirmelerini sağlayacaktır.

Eş seçimi tercihini etkileyen bir başka etkende bireylerin karşı-

laştırmalı yargılarda bulunarak seçeceği eşin sağladığı ödülleri, bir başka kişinin sağladığı yada sağlayacağı ile kıyaslamasıdır. Yada bireyin ilişkiden alacağı ödüllerin, o ilişkiye yatırımlarına oranı birbirine eşit yada fazla ise o ilişki tercih edilmektedir.

İnsanlar eş seçiminde farklı beklentiler taşısalarda sonuçta gerçek seçimler denklik ilkesine göre yapılmaktadır. İnsanlar yaklaşık olarak kendisiyle aynı ayarda olan kişileri eş olarak seçmektedir. Gereksinimleri açısından benzer çiftlerin evliliklerinin daha fazla uyumlu olacağını söyleyebiliriz.

5. Medeni Hukukta Evlenme

Evlenmeyi, "tam ve sürekli bir yaşam ortaklığı kurmak üzere bir kadınla bir erkeğin hukukça geçerli bir biçimde birleşmesidir" şeklinde tanımlayan Türk Medeni Kanunu'na göre evlenmeye ehliyet şartları şunlardır (Arpacı, 1993: 76-78):

a. Yaş: Medeni Kanunun 88. maddesine göre erkek onyediyi, kadın onbeş yaşını tamamlamadıkça evlenemez. Ancak, olağanüstü hallerde onbeş yaşını tamamlamış olan bir erkeğin veya ondört yaşını tamamlamış olan kadının evlenmesine müsaade edilebilir. Karardan önce, ana-baba veya vasinin dinlenmesi şarttır.

b. Mümeyyiz: Medeni Kanunun 89.maddesine göre; evlenmeye yalnız mümeyyiz olanlar ehildir. Akıl hastalıklarından birine yakalanmış olan kimse asla evlenemez.

c. Kanuni Mümessillerin Rızası

(1) *Küçükler Hakkında:* Medeni Kanunun 90. maddesine göre, küçük, ana veya babasının veya vasinin rızası olmadıkça evlenemez. Evlenmenin ilanı esnasında ana veya babadan yalnız biri velayeti haiz ise onun rızası kafidir.

(2) *Mahcurlar Hakkında:* Medeni Kanunun 91. maddesine göre mahcur vasisinin rızası olmadıkça evlenemez. Vasisinin imtinaı takdirinde mahcur, mahkemeye müracaat edebilir.

Türk Medeni Kanunu'na göre evlenmeye engeller ise şunlardır (Arpaca, 1993: 78):

a- Hısımlık: Medeni Kanunun 92. maddesine göre aşağıdaki kimseler arasında evlenmek yasaktır.

(1) Nesep sahih olsun olmasın usul ve füru arasında; ana, baba bir veya baba bir yahut ana bir kardeşler arasında, bir kimse ile amca, dayı, hala ve teyzesi arasında.

(2) Evlenme nedeniyle doğan akrabalıklar boşanma ile ortadan kalkmış olsa bile karı ile kocanın usul ve füruu ve koca ile karının usul ve füruu arasında.

(3) Evlatlık ile evlatlık edinen ve bunlardan biriyle diğerinin koca veya karısı arasında.

b. Evvelki Evlenme

(1) *Alelittlak zevalinin isbatı*

i) Umumiyet itibarıyla: Medeni Kanunun 93. maddesine göre tekrar evlenmek isteyen kimse, vefat veya boşanma ile yahut butlan hükmü ile evliliğinin ortadan kalktığını isbata mecburdur.

ii) Gaiplik halinde: Medeni Kanunun 94. maddesine göre gaipliğine hükmolunan kimsenin kocası veya karısı evlilik feshedilmedikçe evlenemez.

(2) *Müddetler*

i) Kadın için: Medeni Kanunun 95. maddesine göre kocasının vefatı veya boşanma sebebi ile dul kalan yahut evliliğinin butlanına hükmedilen kadın; vefattan, boşanmadan veya butlan hükmünden üçyüz gün geçmedikçe tekrar evlenemez. Doğurmakla müddet biter.

Kadının gebe kalması mümkün olmadığı veya boşanma ile ayrılmış olan karı veya koca tekrar birbirleriyle evlenmek istedikleri takdirde, hakim bu müddeti kısaltabilir.

ii) Boşanan kadın için: Madde 96- (4 Mayıs 1988 tarih ve 3444 sayılı Kanununun 9. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır).

6. Evlilik Törenleri

Toplumlar, tarihi süreç içerisinde maddi ve manevi kültür öğelerinde beraber geliştirerek yaşamlarını sürdürürler. Oluşturulan bu kültür birikimi bir miras gibi sonraki kuşaklara aktarılır. Böylece bugün sahip olunan kültürel değerler tarihi süreç içinde gelişerek ve değişerek bizlere ulaşır. Evlenme törenleri ve bu törenlerdeki değişimler ile insan ilişkileri de geçmişin ve günümüzün büyük oranda izlerini taşımaktadır (Erkul, 1985: 87).

Toplumumuzda evlenme olayına fazla önem verilmesi nedeniyle bu olaya pek çok tören, dinsel işlem, gelenek vb. eşlik etmektedir.

Anadolu'nun hemen her yerinde düğün gelenekleri, eskiden olduğu gibi, geleneklere uygun kız isteme, nişan, nikah, düğün, kına gecesi, düğün sonrası "davet" denilen "tanışma yemekleri" verme gibi bir sırayı izlemektedir. Geniş coğrafya bölgelerinde yaşamının, kültürel etkileşimin, gelişen uygarlık koşullarının sonucu bazı farklılaşmalar görülmektedir (Kartal, 1987: 218).

Türkiye'de halk geleneği olarak "evlenme ve düğün" üzerine sayı bakımından oldukça zengin bilgi derlenmiştir. Ancak araştırmalar, geleneğin Türkiye ölçüsünde bütün ortak yönlerini belirtmek, bölgelerin ve daha dar toplulukların gösterdikleri çeşitlemeleri karşılaştırma yolu ile onlardan herbirine özgü öğeleri meydana çıkarmak olanağını sağlayacak nitelikte değildir. Bununla beraber evlenme töre ve törenleri dizisinin

belli başlı öğeleri aşağıdaki şema içinde çerçeveselenebilir (Boratav, 1984: 170-172):

a. Düğün öncesi:

- (1) Görücülük, dünürçülük /kız isteme;
- (2) (i) Söz kesimi, (ii) Şerbet, (iii) Nişan;
- (3) Düğün okuntusu;
- (4) Çeyizin gitmesi ve sergilenmesi;
- (5) Gelin hamamı;

b. Düğün:

- (1) Kına geceleri: (i) Kız kınası, (ii) Oğlan kınası;
- (2) Gelin göçürme
- (3) Nikah
- (4) Gerdek

Gerdek ertesi (duvak-paça)

c. Düğün sonrası: Gelinlik ve güveylik töreleri.

Kelime anlamı, bağlama, bağlanma demek olan düğün, evlenme törenleri dizisinin belli bir kesimini: gelin hamamı, kına, gelin alma, gerdek ve gerdek ertesi gösterilerini içine alan süre için kullanılmaktadır. Evlenme olayının kapsadığı töre ve törenler, gelin ile güveyi ve onların ailelerini birbirine, birtakım anlaşmalardan geçerek, karşılıklı mal, para, eşya alışverişleriyle bağlama ve böylece hısımlık kurulunu pekiştirme amacını güttükleri için, ta eskiden töre ve törenlerin tümü birden düğün kelimesi ile gösterilmiştir (Boratav, 1984: 168).

Evlenme-düğün geçiş törenleri içinde, yapısının karmaşıklığı ve içeriğindeki ayrıntıların zengin çeşitlemeleri bakımından, hem çok ilginç, hem de incelenmesi zor bir gelenektir. İki gencin yaşam kaderlerini birleştirmeleri açısından bireylik davranışları, yeni bir hısımlık bağlantısının kurulması yönüyle aileler arası ilişkileri, iki tarafın akraba, dost, komşu çevrelerinin katılmasını yasa kıldığına göre de topluluk gösteri-

leri içine alır. Özellikle küçük köy topluluklarında hemen hiç kimseyi dışında bırakmayan bir "bayram" anlamı kazanır. Törenlerin kimi kesimleri coşkun eğlenceler, yeme-içme, düğün-bayram havası içinde geçtiği halde, başka dönemleri ağıt görüntüsündedir. Görücülük, söz kesme ve ağırlık konularında, hısımlık bağı kuracak ailelerin karşılık çekişmeleri ekonomik bir işlem anlamı alır (Boratov, 1984: 167).

Evlenme törenleri, yere, çağa ve bireylerin özel durumlarına göre (tarafların mali durumu, geleneklerin gevşemiş olup olmaması gibi) çok fazla çeşitlilik göstermektedir. Ayrıca bu törenlerin toplumumuzu ayakta tutan birçok değer yargısı ve davranış kalıplarının oluşmasında ve bunların diğer kuşaklara aktarılmasında küçümsenmeyecek etkisi bulunmaktadır.

Türk medeni kanununda ise evlenme merasimi ile ilgili şu maddelere yer verilmiştir (Arpacı, 1993: 82):

a. Aleniyet: Medeni kanunun 108. maddesine göre, evlenme; reşit iki şahit huzurunda belediye dairesinde veya heyet-i ihtiyariyede, belediye reisi veya reisin evlenme işlerine memur ettiği vekili veya muhtar tarafından alenen akdolunur. Evleneceklerden birinin belediye veya heyeti ihtiyariyeye gelemeyecek derecede hastalığı tabib raporuyla belli edilirse evlenme başka bir yerde dahi akdolunabilir.

b. Merasimin şekli: Medeni kanunun 109. maddesine göre, evlendirmeye memur olanlar evleneceklerden herbirine, birbirleriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar; muvafakat cevapları üzerine evlenmenin her ikisinin rızasıyla kanunen akdedilmiş olduğunu beyan eder.

c. Evlenme kağıdı veya dini merasim: Medeni Kanunun 110. maddesine göre, evlendirme memuru, merasimin bitimi üzerine derhal karı ve kocaya bir evlenme kağıdı verir. Evlenme kağıdı ibraz edilmeden, evlenmenin dini merasimi yapılamaz. Bununla beraber evlenmenin ta-

mamiyeti dini merasimin icrasına bağılı değildir.

Evlilik törenlerinin biri sosyo-kültürel, diğeri hukuki iki boyutu vardır. Sosyo-kültürel boyutu, toplumların tarihi geçmişi ile yakından ilgilidir. Toplumun değişik alt kültürlerinde farklılık gösterebilir. Buna karşılık hukuki yönü, ülkenin her kesiminde benzer şekilde uygulanır. Maddi yaptırımli bir düzenlemedir. Klasik örneği nikah olayıdır.

8.Boşanma

İnsan için evlilik kadar, önemli bir diğer sosyal olguda "boşanma"dır. Toplum içinde belirli ilişki düzeyini tutturanların evlenmesi ne kadar doğalsa, evli insanlar arasında oluşan uyumsuzlukların, evliliği çekilmez hale getirdiği noktada boşanma da o kadar doğal olsa gerek.

"Boşanma, taraflardan birinin veya her ikisinin iradesi ile toplumda geçerli olan örf ve adetlere (veya hukuğa) göre evlilik birliğinin sona erdirilmesidir" (Tolon, 1975: 217).

"Boşanma bir toplumun gözünde evli bir çiftin beraberliğinin bozulması, yani eşlerin birbirlerine karşı hak ve görevlerinin son bulması demektir" (Eserperk, 1978: 119).

"Bağların oldukça kesin olarak kopması olup, başarı sağlayamamış olmanın doğurduğu çeşitli üzüntüler ve pişmanlıkların duyulduğu bir durumdur " (Şahinkaya, 1979: 210).

Yukarıdaki tanımlarda da belirtildiği gibi boşanma psikolojik, ekonomik, hukuki ve sosyal değişimleri, içeren çok boyutlu bir olgudur. Ve ancak yasalarla belirlenen nedenlerle gerçekleşebilir. Eşlerin yaşam boyu birlikte olma inancı ve isteği ile kurulan bu birlik çeşitli nedenlerle sona erebilmektedir. Eşlerden birinin ölümü gibi doğal nedenlerin dışında; zina, öldürmeye kalkışma ve kötü davranma, suç ve onur kırıcı yaşantı, terk, akıl hastalığı, geçimsizlik ve uyumsuzluk gibi medeni kanun-

da da yer alan boşanma nedenleri bu birliği sona erdirebilir.

Boşanma insanı mutsuz eden olumsuz bir ilişkiden kurtulmayı sağlamakla birlikte insan hayatında önemli bir stress kaynağıdır. Yörüköğlü'na göre boşanma eşleri ekonomik yönden sarsar, ruhsal yönden örseler; toplumdaki durumlarını etkiler. Çocuklar üzerindeki olumsuz etkisi ise çok karmaşık sorunlar doğurur (1989: 108).

Boşanmayla ilgili farklı görüşler mevcut olup, bunlardan bir görüş boşanmayı geniş ölçüde kabul eder. Karı kocanın, arzularına, ihtiyaçlarına ve isteklerine dayanan evlilik bağının, onların bu yarar ve isteklerine uymaz hale gelince çözülebilmesi gerektiğini kabul eder. Toplumcu görüşü benimseyenlere göre ise, evlilik bireyin zevki için değil, nesillerin yetişmesi için kurulduğundan bunun devamlı olması gerekir (Ak-yüz, 1983: 50).

Evlilik kadar eski olan boşanma olgusu toplumların tarihsel gelişimine göre değişen özellikler göstermektedir. Son yıllarda dünyada boşanma sayısının giderek artmakta olmasına ilişkin çeşitli görüşler geliştirilmiştir. Geçtan'a göre bu görüşlerden bazıları monogaminin insan temel kişiliğine uygun düşmediği, bazıları ise hızlı toplumsal dönüşümlerin yer aldığı çağdaş toplumlarda bu evlilik örneğinin artık geçerliliğini yitirdiğini savunmaktadır (1984: 97).

Geçtan bu evliliklerin boşanmayla son bulmasının nedenlerini şöyle sıralamaktadır (1984: 98).

a. Hızlanan toplumsal değişimler farklı sosyo-ekonomik kesimlerden ve değer yargı sistemlerinden gelen kişiler arasındaki evlilik sayısını arttırmıştır. Farklı kesimlerden gelen kişilerin, evlilikleri sarsıntılar karşısında daha kolay yıkılır. Yörüköğlü'da aynı görüşe katılarak, toplum yaşamında hızlanma, çok yer değiştirme, çok insan tanıma olanaklarının rasgele evlilikleri ve değişik din, ırk, uyruk ve toplumsal sınıflar arası evlilikleri arttırdığını belirtmektedir. Ona göre sevgiden başka ortak yanları bulunmayan, değişik kültürlerin ürünleri olan insanların evlilikte başarı şansları daha başlangıçta azdır (1989: 105).

b. Kadının toplum içindeki yerinin değişmeside bazı toplum kesimlerinde boşanma sayısının artmasında önemli bir etmendir. Kadın haklarının gelişmesi, eğitim düzeyinin yükselmesi, kadının ekonomik bağımsızlığını kazanması, toplumsal yaşama katılımı ve evliliği kendilerini gerçekleştirme çabalarına bir engel olarak görme eğilimi boşanmayı kolaylaştırıcı etki yapmaktadır. Ayrıca Velidedeoğlu'na göre kadının öbür haklarda olduğu gibi cinsel haklarda da erkekten aşağı olduğu konusundaki toplum ve sağıtöre görüşünde bütün dünyayı sarsan değişikliklerde boşanmaları artırmaktadır (1976: 277).

c. Günümüzde evliliklerin bozulmasına karşı toplumun geliştirdiği tutum geçmişe oranla daha esnektir. Yeni özgürlük anlayışı geleneksel görev ve bağlılık duygularını gevşetmiş, dinsel kurumların evlilik üzerindeki baskılarında büyük ölçüde kalkmıştır. Bunun sonucu olarakta boşanan eşlere toplum daha hoşgörölü davranmaya, boşanmayı bir ayıp ve günah olarak görmemeye başlamıştır. Evliliği kızla erkek arasındaki sevginin doğal ve yasal sonucu olarak görme eğilimi artmış, sevginin azalması yada alışkanlık halini alması durumunda da çocuklar dışında eşleri birarada tutan bağ kalmamıştır (Yörükoğlu, 1989: 103).

d. İnsanın ortalama yaşam süresinin uzaması ve evli çiftlerin toplumdaki sürekli ve çok sayıdaki değişmelere karşın bu süreyi birlikte geçirebilmeleri giderek güçleşmektedir.

e. Eşlerin kişisel psikolojik güçlükleri evliliklerin bozulmasında önemli bir etmendir. Bu durum genellikle eşlerin evliliğe ilişkin bilinçli ve bilinçdışı beklentileri arasındaki farklılık ve uyumsuzlıktan kaynaklanır.

Artık eski evliliklerdeki bireyleri birbirine bağlayan ekonomik çıkarlar, soy sop ilişkileri, dinsel kurumların ve geleneklerin baskısı, vb. nedenler giderek azalmaktadır. Dolayısıyla insanların mutsuz bir evliliği sürdürmek içinde artık çok fazla nedenleri yoktur. Kısaca evlilik; yukarıda sayılan boşanmayı kolaylaştırıcı etkenlerin (geleneksel toplumların çözümlenmesi ve toplumsal yaşamın değişen koşulları gibi) bulunduğu ve medeni kanunun kabul ettiği boşanma nedenlerinin varolduğu durumlarda ko-

layca sonlandırılmaktadır.

1990 sayımlarına göre; Türkiye'de boşanma oranı binde 0.46'dır. Boşanmaların en önemli nedeni ise geçimsizliktir (%91). Yılda yıla da bu neden giderek artmaktadır. Diğer boşanma nedenlerini ise, sırayla %3.9 ile terk, %1.3 ile zina, %0.36 ile akıl hastalığı, %0.32 cürüm ve hayyetsizlik, %0.22 ile cana kast ve kötü muamele ve %2.9 ile de diğer nedenler izlemektedir. Boşanma olaylarının %43.6'sı çocuksuz, %22.8'i bir çocuklu, %17.6'sı iki çocuklu, %8.6'sı üç çocuklu, %7.5'i de dört ve daha fazla çocuklu ailelerde görülmektedir. Boşanma olayının büyük bir kısmında erkek 25-29, kadın 20-34 yaşları arasında bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye'de boşanmaların %47.4'ü evliliğin ilk beş yılı içinde gerçekleşmektedir (DİE, 1992: 11).

Daha öncede belirtildiği gibi boşanma her iki eşin istediği bir durum dahi olsa, bireylerin yaşamında psikolojik, ekonomik, hukuki, sosyal alanlarda birtakım olumsuz değişiklikler yaratacaktır. Bu nedenle daha baştan birtakım koşullar dikkate alınarak boşanma oranları düşürülebilir. Bilen'e göre bunların başında eş seçiminin iyi yapılmış olması gelir. Eğer eş yeterince nesnel ölçütlerle incelenerek seçilmişse, evliliğin yaşama şansı yüksek olabilir. Arkadaşlık ve nişanlılık dönemlerinde kişilerin, evli çift için aranan uygunluk ölçütü açısından değerlendirilmeleri ve yeterince ortak yönleri olup olmadığının araştırılması evliliği sağlam bir temele dayandırabilmektedir. Kişilerin başarılı bir evlilik kurabilmeleri, herşeyden önce, onların evliliğe hazırlayıcı nitelikte bir eğitimden geçmelerine bağlıdır. Eğitim hizmetlerini sağlamlaştırarak ve kişilere bireysel yardım götüren bazı danışma hizmetleri kurarak, evlilikle ilgili sorunları çözmekte evlenecek yada evli çifte yardım edilebilir. Böylece evlilik ilişkileri oldukça bilinçli yürüyebilir, aksadığı yerde düzeltme olanağı sağlanabilir. Boşanma oranı düşer ve ilişkiler sağlığa kavuşturulur (1983: 201).

Ancak aralarında nefretten başka bir bağ kalmamış eşleri yasa zoru ile birarada tutmakta toplumun bir çıkarı olamaz. Öte yandan boşanmaların kolaylaştırılması, deneylerin gösterdiği gibi gereksiz aile dağılmalarına yol açıyor. Tüm boşanmaları önleyecek büyümlü bir çözüm yoktur. Fakat boşanmaların bir bölümünü önleyecek çözüm yolları denenmektedir. Eşlerin karşılıklı rızası ve ortak kararı ile gerçekleşen çabuk boşanmalar pişmanlıklara yol açıyor. Eşler dönüş yapmayı onurlarına yediremedikleri için yeniden biraraya gelemiyorlar. Başka bir deyimle yaşama şansı olan evlilikler diri diri gömülüyor (Yörükoğlu, 1989: 111).

Boşanmaları olanak varsa önlemek veya azaltmak yoksa da daha onurlu, daha az örseleyici kılmak için değişik öneriler ortaya atılmaktadır. Örneğin mahkemeye çıkmadan önce eşlerden anlaşmazlıklarını çözmeleri için evlilik danışmanlarına başvurmaları ön koşul olarak istenmeli deniliyor. Mahkemelere yardımcı olacak aile klinikleri veya danışma merkezleri kurulması ve evlilik sorunları ile boşanma konusunda uzlaşmış Aile Mahkemeleri yada Uzlaşma Mahkemeleri öneriliyor. Ayrıca yasalarımıza karşılıklı anlaşma ile boşanma ilkesinin konmasına karşı çıkılıyor. Çünkü özellikle kırsal kesimde kadının baskı, korkutma ve vaatlerle oyuna getirilebileceği ve sonuçta kadınların zarar göreceği düşünülüyor. Bunların dışında evlilik yaşını yükseltmekle de boşanmaların bir bölümü önlenir (Yörükoğlu, 1989: 112-115).

Kısaca; yapılacak şey önce evliliği kurtarmak için çaba göstermek, buna olanak kalmamışsa eşleri yıpratmadan, süründürmeden en az acı ve de onurla boşanmalarını sağlamaktır. Bunu yaparken hem birey özgürlüğünü, hem de aile kurumunun sürekliliğini gözetmek gerekmektedir. Bunun yanında yasalardaki boşanma kurallarının daha akılcı ve toplum gereksinimlerine daha uygun bir duruma getirilmesi de artık bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

C. AİLE

1. GİRİŞ

Aile diğer kurumlar içinde en eski ve en temel kurumlardan biri olup tarihsel gelişim sürecinde çeşitli değişimlere uğramış, böylece hem fonksiyonlarında ve yapısında hem üye sayısında farklılıklar olmuştur.

Tüm toplumsal kurumların oluşumunda olduğu gibi aile de genellikle toplumu oluşturan bireylerarası ilişkilerin, başlangıçta ahlaksal, töresel ve normsal boyutta düzenlenmesinden sonra, evlenme ve aile ile ilgili normların sistemleşmesiyle oluşmuştur. Yani aile evlenme, akrabalık ve aileyle ilgili normların sistemleşmesi, yada kurumlaşması sonucu oluşur. Aile ile ilgili normlarda zamana göre değişim gösterir (Özen, 1990: 397).

Toplumsal yapıdan fazlasıyla etkilenen ailede birtakım değişiklikler meydana gelmekle beraber onun kendine has özelliklerinde bir devamlılık söz konusudur. Bu özellikler aşağıda belirtilen sekiz ana grupta toplanmıştır (Akt. Gökçe, 1976: 49-51):

a. Aile evrenseldir: Her toplumda ve sosyal gelişimin her evresinde görülmektedir.

b. Aile duygusal bir temele dayanır: Aile nesli devam ettirme arzusu, annelik, arkadaşlık, ebeveynlik gibi kökleri organik bünyemizde olan karmaşık duygularımızla temellendirilmiştir.

c. Aile şekillendirme özelliğine sahiptir: Çocuğun kişilik yapısının gelişmesi ve bireyin sosyalleşmesi aile içinde gerçekleşir.

d. Ailenin kapsamı sınırlıdır: Şekillenmiş sosyal yapıların en küçüğü olan aile biyolojik koşullar çerçevesinde sınırlı bir büyüklüğe sahiptir.

e) Aile sosyal yapıda çekirdek özelliği taşır: Karmaşık modern toplumlarda bu özelliğini kısmen kaybetmekle beraber, ilkel toplumlar-

dan baba otoritesinin hakim olduğu toplumlara kadar bütün sosyal yapı aile ünitelerinden meydana gelmiştir.

f. Aile üyelerinin sorumlulukları vardır: Aile, üyelerine yaşam boyu devam edecek çok sayıda görev ve sorumluluk yüklemiştir.

g. Aile sosyal kurallarla çevrilidir. Aile, sosyal tabuların ve yasaların şekillendirdiği bir sosyal düzendir.

h. Aile sürekli ve aynı zamanda geçici bir tabiata sahiptir: Aile kurum olarak devamlılık ve evrensellik gösterir. İki kişinin kurdukları bir birlik olarak ise diğer örgütler içinde en geçici ve değişken olanıdır.

Yukarıdaki özelliklerin yanı sıra her aile istisnalar dışında normal olarak dört aşamalı bir gelişim göstermektedir. Bu aşamalar evliliğe hazırlık, evliliğin başlaması, çocuk yetiştirme ve olgunluk devresidir.

Aileyi tanımlarken de belirttiğimiz gibi bazı sosyologlar aileyi tarihten gelen sosyal bir kurum olarak değerlendirmektedirler. Buna göre ailenin yapısı ve fonksiyonu, içinde bulunduğu topyekün toplumun gelişme derecesine bağlıdır. Dolayısıyla "genel olarak" aileden söz etmek pek mümkün değildir. Bölgelere, sosyal sınıflara, topyekün bir toplumdaki alt gruplara göre değişen çok sayıda aile tipi mevcuttur. Bu sosyolojik plüralizmden yola çıkarsak ailenin en eski biçimlerinden başlayarak, çağdaş toplumlardaki çeşitli aile tiplerine kadar gelmek gerekmektedir (Yazan, 1990: 465).

İlkel insanların cinsel ilişkilerinin ne şekilde doğmuş olduğuna ilişkin kesin bir bilgi olmamasına karşın ilkelerin hemen hepsinde karşı cinsler arasındaki ilişkileri düzenleyen birtakım kuralların varlığı bilinmektedir. İlkel kavimlerde kimin kimlerle evleneceğine ilişkin kesin hükümler olup cinsel serbestlik tarzına hiçbir dönemde rastlanmamıştır (Armağan, 1988: 137).

Ailenin şekillenişini dört aşamada açıklayan Morgan'a göre; "Aile hareketli ögedir, asla duraklama halinde değildir; toplum aşağı bir dere-

ceden yüksek bir dereceye geliştiği ölçüde, aile de aşağı bir biçimden daha yukarı bir biçime geçer". Bu aşamalar (Engels, 1992: 36-67):

a. Kandaş Aile. Ailenin ilk aşamasıdır. Bu aşamada karı koca grupları, kuşaklara göre ayrılmışlardır: Ailenin sınırları içinde bütün büyükbabalarla büyük anneler, kendileri arasında karıkocadılar; onların çocukları, torunları, torunlarının çocukları içinde durum aynıdır. Yani bu aile biçimi içinde cinsel ilişki belirli bir kuşağa mensup üyeler arasında serbesttir. İki ayrı kuşak arasında bu tip ilişkiler yasaklanmıştır. Bu duruma göre kardeşler arası ilişki serbest fakat ana ile çocuk, baba ile çocuk arasında cinsel ilişki yasaktır.

b. Ortaklaşa Aile. Anababayla çocuk arasındaki karşılıklı cinsel ilişkinin yasaklanmasından sonra ikinci aşamada kardeşler arası cinsel ilişki ve hatta erkek ve kız kardeşlerin çocuk, torun ve torun çocukları arasındaki evlenmede yasaklanmıştır. Burada bir dizi kız yada erkek kardeş, kendi öz kardeşleri olmayan belli sayıdaki karşı cinse ortak evlilik biçiminde sahip oluyordu. Daha sonra bir dizi değişmeye uğrayan ve başlıca özelliği, belirli bir aile çerçevesi içinde, erkekler ile kadınların karşılıklı ortaklığı olan ama karşıt cinsten eşlerin, önce karındaş sonra daha uzak kardeşlerinin dışlanmış buldukları bir aile kuruluşunun klasik biçimidir. Ayrıca, ortaklaşa aile grup halinde evliliğin en yüksek biçimidir.

c. İki Başlı Aile. Zamanla evlenmeleri yasak olan kardeş ve akrabalar çoğaldıkça, grup halindeki ilişkilerin sınırlanması sebebiyle iki başlı aile şekli görülmeye başlanmıştır. Bu aşamada bir erkek bir kadınla yaşar, ama çok kadınla ilişki kurma hakkına sahiptir. Evlilik bağı iki tarafça da kolaylıkla çözülebilir.

d. Tek Eşli Aile. Uygarlık için belirleyici aile biçimi olan tek eşli aile, barbarlığın orta ve yukarı aşamaları arasındaki sınırı oluşturan

çağda, iki başlı aileden doğar. Babaları kesinlikle bilinen çocuklar yetiştirmek amacıyla bu aile erkek egemenliği üzerine kurulmuştur. Tek eşli aile iki başlı aileden tarafların istedikleri zaman çözemeyecekleri evlilik bağının daha sağlamlaşmasıyla ayrılır.

Engels'e göre, tek eşlilik doğal koşullar üzerine değil, iktisadi koşullar (yani özel mülkiyetin, ilkel ve kendiliğinden ortaklaşa mülkiyet üzerindeki yenilgisi) üzerine kurulmuş ilk aile biçimidir (1992:70).

Ailenin şekillenmesi konusunda ileri sürülen diğer görüşlerden biri Westermack tarafından da desteklenen Darwin'in "tek eşli evliliğe duyulan istek" şeklinde ifade edebileceğimiz kuramıdır. İkincisi "Matriarkal sistem" e duyulan istektir (Gökçe, 1976: 54).

- Tek eşli evliliğe duyulan istek: Erkeğin sahip olma ve kıskançlık duygularını dominant bir etken olarak taşıması sonunda beliren tekellilik görüşü tek eşle evliliğin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

- Matriarkal sisteme duyulan istek: Briffault ailenin ilk şeklinin ana hakimiyetiyle başladığını ileri sürüyor. Kadın anne olarak çocuğunun her türlü ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak durumundadır. Zira gelişme ve değişme sonucu ekonomik unsurlar ana hakimiyetinin yerini baba hakimiyetinin almasına sebebiyet vermektedir. Burada ailenin şekillenmesinde anneye duyulan ihtiyacın önemi belirtilmektedir.

Ailenin meydana gelişi konusunda kesin bir sonuca ulaşılmamakla beraber aile modelinin gelişmesine tesir eden belirli birkaç özellik bulunmaktadır. Bunlar (Gökçe, 1976: 55):

- Cinsi güdüler
- Neslin devamı
- Ekonomik ihtiyaçlar

Her aile biçiminde görülen bu özellikler birbirleriyle yakından ilişkilidir.

Aile kurumunun tanımlanması, meydana gelişi, biçimleri, ailenin evrenselliği ve fonksiyonları konusunda değişik görüşler söz konusudur. Ayrıca, değişik yaklaşımlar aileyi kendi perspektifleri içinde değerlendirmekte, yorumlamakta ve tanımlamaktadır. Aile ile ilgili yaklaşımlar konusunda Hill ve Hansen şu kavramsal çerçeveleri saptamışlardır: a. Sembolik etkileşimci, b. Yapısal-fonksiyonel, c. Durumsal, d. Kuramsal, e. Gelişimsel çerçeve (Yazan, 1990: 456-458).

a. Sembolik Etkileşimci Yaklaşım

Bu yaklaşım ailenin karşılıklı etkileşim içinde olan bireyler bütünü olarak incelenmesi gerektiğini ileri sürer. Ailede herkesin belli bir yeri vardır ve belli rolleri yerine getirmesi lazımdır. Bu rol aile beklentilerine uygundur. Aileyi yaşayan bir grup olarak ele alan sembolik etkileşimci yaklaşım aile ile diğer sosyal unsurlar (okul, kilise, mahalle vb.) arasındaki ilişkileri zaman zaman ihmal ettiği için eleştirilmiştir.

b. Yapısal - Fonksiyonel Yaklaşım

Aileyi, sosyal bütünü oluşturan unsurlardan biri, toplum içinde belli görevleri yerine getiren bir parça olarak kabul eder. Ailede zorunlu ve gerekli olan bir statüler ve roller ağı vardır. Böylece aile sistemi ve aracılığıyla bütün sosyal sistem varlığını sürdürmektedir. Aileyi dış etkilere açık bir sistem olarak ele alan bu yaklaşımda aile, değişmeyi sağlayan unsurlardan biri olmaktan çok pasif bir sistem kabul edilir, yani daha çok yapının statik yönleri incelenir ve değişme ihmal edilir.

Bu yaklaşımda temel amaç toplumsal düzen olduğu için, toplumsal aktörden, kurallar kendi çıkarlarına ters düşse, toplumsal normları olduğu gibi kabul etmesi ve ona göre davranması istenir (Sayın, 1990: 533).

c. Durumsal Yaklaşım

Bireyin içinde bulunduğu durumu ve bu duruma bireyin verdiği cevapları inceler. Bu yaklaşımı benimseyenler, enteraksiyonistler gibi ai-

leyi birbiri üzerinde devamlı etkileşimde bulunan fertler bütünü olarak ele alır. Ancak, onlardan farklı olarak aileyi davranışı doğuran bir ortam kabul ederler. Aile çocuk üzerinde etkili bir uyarıcıdır.

Bu çerçeve bireyin davranışında durumun önemini vurgular. Bireylerin tarihsel boyutta farklı zamanlarda ve birbirinden farklı mekanlarda veya ülkelerde farklı davranacağı düşüncesini getirmesiyle bu çerçeve daha evrensel bir nitelik kazanmaktadır (Sayın, 1990: 534).

d. Kurumsal Yaklaşım

Bu yaklaşım aile kurumunu bir organizma ve sistem olarak onu topyekün toplum içine yerleştirir. Ayrıca tarihsel ve karşılaştırmalı araştırmalara yer verir. Toplumsal kurumlar ve kültür arasındaki ilişkiyi de temele aldığı için bu yaklaşım evlilik ve aile kurumunun dünyanın farklı bölgelerinde değişimlerden nasıl etkilendiğini de incelemektedir. Aileyi içinde bulunduğu bütünsel toplum ile ilişkileri çerçevesinde değerlendiren yaklaşım, ailedeki değişimi zaman ve mekana göre değişimlere bağlar, tarihsel karşılaştırmalar yapar, işbölümüne de önem verir. Aileyi diğer toplumsal kurumlarla ilişkileri içinde değerlendirir.

e. Gelişmeci Yaklaşım

Bu yaklaşımın etkileşimci yaklaşımla çok sayıda ortak noktaları bulunmaktadır. Etkileşimci yaklaşım gibi aileyi karşılıklı etkileşim içinde bulunan fertlerden meydana gelen bir grup olarak ele alır, ancak ailede roller çiftlenmiştir (koca+baba, oğul+kardeş rolü vb.). Normlar bu kavramların herbiri için rolü, karşılıklığın nasıl sürdürüleceğini ve bu rolleri, bu konumları işgal eden kişilerin yaşı ile nasıl değişmek zorunda olduklarını saptarlar. Bu küçük grup önceden belli olan aşamaları geçirir.

Bu yaklaşım aile yapısının zaman süreci içinde sürekli değiştiğini kabul eder. İlk evlilik yılları, çocukların dünyaya gelmesi, büyümesi,

çocukların evlenip ayrılması aşamalarındaki aile içi ilişkiler, sürekli değişmektedir.

Hill ve Hansen'in aile konusundaki yukardaki yaklaşımlarının dışında ele alacağımız diğer bir yaklaşım sistem yaklaşımıdır.

f. Sistem Yaklaşımı

Aileyi sistem olarak kabul eden bu yaklaşıma göre, aile sisteminin unsurları ve aile üyeleri tarafından işgal edilmiş pozisyonlar birbirine yakından bağlı derecelerde değişme gösterir. Her aile sisteminin sahip olduğu pozisyonlar bütünlüğü söz konusudur. Bir sistem olarak ailenin diğer niteliği de iç ve dış değişmeye uyum sağlayabilmesidir. Aile dışından sürekli bilgi akışı olmaktadır. Aile üyeleri ve aile dışındaki kişilerden bilgi akışı sistem kuramında feedback süreçleri olarak kavramsallaştırılmıştır. Aileler sadece bilgi akışı ve iletişim kalıpları geliştirmezler, aynı zamanda aile hedeflerine ilişkin modeller de geliştirirler. Hedefleriyle şu andaki konumlarını karşılaştıran aile üyeleri hedeflerle gerçekleştirilenler arasında bir uygunsuzluk olursa ya hedeflerini değiştirecektir, ya da davranış değişmelerine gidecektir (Özen, 1990: 402).

Aile hiçbir toplumda vazgeçilemeyen ve korunmak zorunda olan bir toplumsal kurumdur. 21. yüzyıla girmeye hazırlandığımız bugünlerde alternatif kabul etmeyen, sosyal, ekonomik, kültürel ve biyolojik görevler yerine getirmektedir (Erkal, 1990: 407). Ancak kabul edilmesi gereken bir gerçek vardır ki, ailenin görevlerinde, ailenin yapısı ile birlikte değişmeler olmuş, ailenin görevleri azalmış, aile birçok görevini kendi dışındaki kurumlara devretmiştir (Kocacık, 1986: 10).

Kentleşme, sanayileşme ve kapitalistleşme süreci içinde hemen bütün toplumlarda benzer işlevleri olduğu kabul edilen ailenin önemli bir değişime uğradığı, işlevlerinin pek çoğunu yitirerek, toplumun temel kurumu olma özelliğini yitirdiği düşünülmektedir (Özbay, 1984: 36).

Toplumda artan bireycilik eğilimleri, evlilik ailesinin giderek yalıtılmış, içindeki bireylerin kişisel bağımsızlık ve haklarına daha fazla ağırlık veren ve özel hayata yönelik bir kurum haline gelmesine yol açmıştır. Ailenin temel işlevi ve yapısı tarihin hiçbir döneminde kapitalizmin gelişmesi ve hızlanmasından etkilendiği ölçüde değişmemiş, farklılaşmamıştır. Kapitalizmin gelişmesi ile ekonomik işlevlerin aile biriminden soyutlanması, evliliğin dışsal işlevlerini azaltmış, evliliğin herşeyden evvel duygusal doyum ve anlaşmaya dayanan bir kurum haline gelmesini kolaylaştırmıştır. Böylelikle evlilik giderek kişisel mutluluk aracı, duygusal ve cinsel tatmin kaynağı olarak şekil ve anlam değiştirmeye başlamıştır (Kandiyoti, 1984: 19, Özbay, 1984: 36).

Günümüzde pek çok toplumbilimci endüstrileşme ve kentleşme ile birlikte geniş aileden çekirdek aileye geçildiği, endüstrileşme ve kentleşme ile çağdaş çekirdek aile arasında evrensel bir bağlantı kurulduğu fikri üzerinde odaklaşır (Özen, 1990: 323).

Endüstri devrimi ile birlikte ailenin görevleri azalmış, aile birçok görevini kendi dışındaki kurumlara devretmiştir.

Böylece, "toplumda aile işletmeleri ile büyük çapta rekabet edecek diğer işletmelerin varlığı, aile ile toplum arasındaki olumlu ilişkileri bozmuş, çatışma ortamı yaratmıştır. Aile varlığını sürdürebilmek için düzeninde ve işlevlerinde değişime giderek, toplumsal koşullara uyum sağlamaya çalışan bir kurum haline dönüşmüştür." (Özbay, 1984: 36).

Endüstrileşmenin aile yapısında ve fonksiyonlarında önemli değişimler meydana getirdiği açıktır. Ancak, çekirdek ailenin endüstrileşmiş toplumların bir ürünü olduğunu ileri sürenlerin yanında çekirdek ailenin ortaya çıkması için endüstrileşme ve kentleşmenin gerekli olmadığını ileri süren görüş ve araştırmaların bulunduğu unutulmamalıdır. Bununla birlikte endüstrileşme ve kentleşme süreci geniş aileden çekir-

dek aileye geçişte önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir.

Endüstrileşme, ailenin üretim fonksiyonu gibi temel fonksiyonunda değişimler meydana getirmiştir. Bu değişimler ailenin bağımsız bir ekonomik birim olmaktan çıkması, üretimde aile emeğinin kullanılmaması yada üretime katılan aile emeğinin farklılaşması, ailenin geçimini kısmen yada tamamen ailenin dışındaki işletmelere işgücünü satarak sağlaması şeklinde görülür (Özbay, 1984: 42). Diğer taraftan endüstrileşme ile birlikte üretim işlevini kaybeden geniş aileler, nüfus itibarıyla değişmiş, kalabalık nüfusa sahip aileler, daha az nüfusa sahip küçük ailelere şekline dönmüştür. Küçük ailelerde ise doğurganlık oranı azalmış ve evlenme yaşı artmıştır. Endüstrileşmenin yarattığı sosyal ve ekonomik olanaklar, iç ve dış göçleri artırmış bu da demografik yapıyı dolayısıyla aile yapısını etkilemiştir. Endüstrileşme, kentleşme sürecini etkileyerek diğer bütün sosyal kurumları etkilemiş ve değiştirmiştir.

Endüstrileşme ve teknolojik düzeyin hızlandığı toplumlarda kadının aile içindeki statüsü yükselir. Kadın-erkek arasındaki ilişkilerde eşitlik ilkesi görülür. Endüstrileşme ile birlikte akrabalık sistemine bağlı, kapalı toplum dağıldığı için akraba çevresinde veya dar çevreden oluşan evlilik oranları düşer (Merter, 1990: 8).

Aile kurumu böylece, değişen toplumsal yapının paralelinde birtakım değişimlere uğramıştır. Endüstrileşmeyle birlikte tüketimin temel objesi olan ailenin yapmış olduğu tüketim şeklinde ve tüketim eğilimlerinde de değişimler olmuştur.

Özetlemek gerekirse bütün çağdaş toplumlarda en yaygın aile tipi olan çekirdek aile, ekonomik evrimin ve özellikle sanayileşmenin sonucu değildir. Sanayileşmenin ve kentleşmenin işlevi, yalnızca ağırlığı çekirdek aile yönünde belirginleştirmek olmuştur. Sanayi devrimi ile üretim işlevini yitiren aile, üyelerine manevi destek sağlama ve geçim çevresinde oluşan dayanışmayı pekiştirme işlevini üstlenmiş ama artık

bir üretim birimi olmaktan çıkmıştır. Ailenin bu özelliğini yitirmesi büyük ölçüde kapitalist ekonominin gelişme düzeyine bağlıdır. Ancak aile kurumu, biyolojik ve toplumsal yeniden üretimin temel birimi olma özelliğini korumuştur. Sanayi devrimine paralel olarak ortaya çıkan bazı toplumsal gelişmeler ailenin değişme dinamikleri olmuştur. Bunlar (Tolun, 1990: 493):

- Kentlerde odaklaşan sanayinin kırdan kente göçü doğurması,
- Emeğin ücret hale gelmesi,
- Çalışan kadın sayısının artışı,
- Kadın haklarında kaydedilen gelişmeler,
- Bireyi çözüm ve eğilimlerin güçlenmesi.

Kısaca ailede meydana gelen bu değişmeler üç grupta ele alınabilir (Özkalp, 1990: 199-110).

a. Yapı açısından. Aile büyüklüğü azalmış, çekirdek aile tipi egemen olmaya başlamıştır. Aile üretici olmaktan tüketici olmaya yönelmiştir.

b. Görevleri açısından. Okul, basın, sağlık kurumları, din kurumları, turizm vb. çeşitli kurumlar ailenin görevlerinin çoğunu elinden almıştır.

c. Çiftler açısından. Aileyi oluşturan unsurlardan birinin bulunmaması veya kaybedilmesi geçerli bir iç bozukluk nedenidir. Bu da doyumsuzluk, ölüm, geçimsizlik, boşanma, çocukların evi terk etmesi veya artık evi terk etmesi gereken çocukların fazla alkonması gibi durumlarda kendini gösterir (Çağatay, 1968: 251).

Ailenin hemen bütün toplumlarda çağdaş gelişmelere paralel olarak, üretim birimi olmaktan çıkıp, bir tüketim ve geçim birimi olmaya yöneldiği görülmektedir. Ailenin çocuk üzerindeki fonksiyonlarının da giderek azalması ailedeki rol ve otorite yapısını değiştirmektedir.

Türkiye'de ise aile, laikleşme politikalarına, sosyo ekonomik gelişmeye, siyaset ve ekonomi konusundaki zihniyet değişimine rağmen, çözülmesi bir yana dış baskılara karşı büyük bir direnç göstererek varlığını tüm gücüyle devam ettirmektedir. Tanzimat'tan bu yana geniş aile oranında büyük bir düşüş kaydedilmemiş ve global toplumda meydana gelen değişim kırsal ailenin yapısını etkilememiştir. Diğer yandan kırsal göç ile kentleşmede aile bağlarının kopmasına yol açmamış, aksine modernlik karşısında akrabalık ilişkileri önemli bir toplumsal anlam kazanmıştır (Vergin, 1990: 319).

Toplumumuz geleneksel topluluklardan sanayi toplumuna doğru yönelmiş bir geçiş toplumdur. Son yıllarda yapılan araştırmalar, aile yapımızın hem çekirdek ve hemde geleneksel aile niteliğini taşıdığını ortaya koymuştur. Özellikle aile kompozisyonuna baktığımızda hem kentte, hem kırsal kesimlerde aile yapılarımızın büyük bir çoğunlukla çekirdek aile özelliğine sahip olduğunu görüyoruz. Buna karşılık aile içi ilişkileri göz önüne aldığımızda, geleneksel değer sistemlerinin egemen olması dolayısıyla, aile yapılarımızın daha çok geleneksel aile görünümünü yansıttıklarını anlıyoruz (Sayın, 1990: 546).

Türkler çok eski zamanlardan beri göçebe ekonomisi ile yerleşik hayat ekonomisini beraberce ve ahenk içinde yaşamışlardır. Hem bu sebeple, hemde değişik coğrafyalarda çeşitli medeniyetlerle karşı karşıya kalmalarından dolayı Türk aile yapısında sosyoloji ilminin tesbit ettiği aile tiplerinden birçoğu görülmektedir. Fakat bütün Türk zümrelerinin aile yapılarındaki ortak vasıflar umumi bir karakter halinde Cumhuriyet dönemi Türk ailesine kadar gelebilmiştir. Dini, coğrafi ve ekonomik değişikliklerin getirdiği birtakım şartlar Türk aile yapısında bazı değişiklikler meydana getirmiş olmakla beraber yine de belli bir Türk ailesinden söz etmek mümkün olmaktadır (Cebeci, 1993: 84).

2. Aile

Tolan'a göre ailenin kesin bir evrensel tanımını yapmak, sosyolojik, coğrafi ve ekonomik gelişmeler ve farklılıklar gözönüne alındığında pek mümkün olmamaktadır (1990: 493). İnsanlığın ve toplumun oluşma ve gelişme süreci içinde aile kavramı türlü nitelikler göstermiştir; yani her çağın ve her toplumun kendine özgü bir aile kavramı, bir aile anlayışı vardır (Velidedeoğlu, 1976: 14).

Aile hakkında yapılmış her tanım onu değişik bir kategori içine yerleştirmiştir. Hemen hemen bütün tanımlar aileyi sosyal hayatın ana şekillerinden biri olarak kabul etmekle beraber onu sosyal bir grup, sosyal bir birlik, sosyal bir örgüt, sosyal bir kurum ve sosyal bir yapı şekli olarak ayrı kalıplar içinde değerlendirmişlerdir (Gökçe, 1976: 46). En yaygın tanımı ile aile, anne baba ve çocuklardan ve tarafların kan akrabalarından meydana gelmiş ekonomik ve sosyal bir kurumdur (Özkalp, 1985: 79). Ailenin bir kurum olarak görülmesinin nedeni, kendi kendine yeterli olmaktan çıkıp, yavaş yavaş genişleyen, toplum içinde özel görevleri olan bir birim haline gelmesidir.

Ozankaya'ya göre aile "..... içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği, topluma hazırlanma sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili biçimde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin belli biçimde düzenlendiği, eşler ve anababalarla çocuklar (ailenin biçimine göre başka yakınlar) arasında belli bir ölçüde içten, sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az yada çok bir ölçüde yer aldığı bir toplumsal kurumdur" (1984: 281). Aileyi kurum olarak ele alan bu tanımda, aile belli bir toplumsal düzen bütünüünün bir parçasıdır. Tarihsel gelişim süreci içinde toplumların yapısı değiştiğçe, ailenin de yapısı değişmiştir. Aile hem bireylerin fizyolojik, toplumsal ve psikolojik gereksinimlerini karşılamakta, hemde üreme ve kültür aktarımıyla toplumun devamını sağlamaktadır.

Aile, "Duygusal bağılılık temeline dayalı, üyeleri için yaşamsal özellikler ve başkalarına aktarılmayan bir dayanışma çerçevesine sahip ve büyüklüğü sınırlı bir toplumsal kümedir" (Armağan, 1988: 13).

Ergil'e göre birincil küme olarak ele alabileceğimiz aile üyeleri arasında sıkı bir dayanışmayı temsil eder. Aile sevgi, nefret, uyum ve düşmanlık gibi yoğun duyguları uyarabilen, güçlü duygusal bağları yaratabilen bir kümedir. Bununla birlikte aile içi yaşam birincil ilişkilerin derecesi ve karakteri açısından önemli farklılıklar gösterebilir. Değişik aile yapıları doğal olarak değişik insan tipleri yaratır (1984: 31-35). Burada aile içinde sürdürülen ilişkilerin birbirinin benzeri olmayabileceği, aile bağlarının çeşitli olduğu ve üyeler arasındaki duygularda kararsızlık görülebileceği vurgulanmaktadır.

Gökçe'ye göre ise "... aile, ana-baba ve çocuklar ve tarafların kan akrabalarından (aile biçiminin gereğine göre) meydana gelmiş ekonomik ve toplumsal bir birliktir" (1976: 48).

Aile, "aralarında kan bağı, evlenme veya evlat edinme yollarından herhangi biri nedeniyle ilişki bulunan ve birlikte yaşayan grup"tur (Christensen, 1964: 15). Tanıma göre evlenme aile kuruluşu için bir önkoşuldur. Aile ise temelde eşler arası etkileşimin bir sonucudur.

"Aralarında gerçek veya uzlaşma bir akrabalık bağı olan, yani bütün münasebetleri bir soy etrafında toplanmış olan zümrelere aile denir" (Ülken, 1990: 22). Ülken burada aile olabilmeleri için insanların birbirini akraba kabul etmelerinin yeterli olduğunu, aralarında doğurma şeklinde fizyolojik bir bağın bulunmasına gerek olmadığını belirtmektedir.

Görüldüğü gibi ailenin çeşitli tanımları yapılmıştır. Aile tanımlarındaki bu çeşitlilik ailenin toplumdan topluma, aynı toplumun farklı zamanlarda değişik yapı ve özellikler göstermesinin bir sonucudur. Ancak hangi tanım alınır alınsın, aile karşı cinsten, en az iki kişi tarafından

kurulması, evlenme yoluyla toplumca onaylanması birden fazla sayıda kişinin sürdürdüğü bir grup hareketi olması; fizyolojik, psikolojik, toplumsal ve ekonomik fonksiyonları yerine getirmesi ve büyüklüğünün sınırlı olması gibi özellikler ve bu özelliklerinin değişebilirliğiyle tanımlanabilir.

3. Ailenin Görevleri

Aile, en eski toplumlardan günümüze, modern sanayi toplumlarına kadar tüm toplumlarda çeşitli görevler yüklenmiş, sosyal bir kurumdur. Eski toplumlarda aile, bu görevlerin tamamını kendisi yerine getirirken, günümüz sanayi toplumlarında aile fonksiyonlarının bir kısmını toplumun diğer sosyal kurumlarına ve bürokratik örgütlerine bırakmıştır. Eski toplumlarda aile, "büyük ölçüde üyelerinin ihtiyaçlarını temin eden, kendine yetecek kadar üretim yapan sosyal bir kurumdur". Ailenin bütün üyeleri ev eşyaları yapmak, barınak inşa etmek, avcılık yapmak ve yiyecek yetiştirmek için işbirliği yapardı. Oysa ki, modern karmaşık toplumlarda aile daha çok uzmanlaşmış, farklılaşmış ve fonksiyonları azalmıştır. Okullar ve öğretmenler büyük ölçüde formal eğitimden, din adamları dini pratiklerden, yönetim ve polis ise sosyal kontrolden sorumludur. Bununla birlikte modern ailenin çocuklarını sosyalleştirme, cinsel ilişkileri düzenleme, ekonomik işbirliği gibi fonksiyonları halen devam etmektedir (Merter, 1990: 20).

Sanayileşme ve kentleşme sonucunda ailenin fonksiyonlarından bir kısmını kaybetmesi veya bu fonksiyonlarını toplumun diğer sosyal kurumlarına devretmesi ve ailenin sadece cinsel davranışları düzenleyen, neslin devamını sağlayan üreme fonksiyonunu yerine getirmesi, toplumda ailenin fonksiyonlarını kaybettiği imajını yaygınlaştırmakta ve ailenin geleceğine kuşku ile bakılmasını sağlayan bir bölüm yaklaşımların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu konudaki yaklaşımların birleştikleri temel görüş sanayileşmenin toplumlarda ailenin dışında gelişen örgütlerin ailenin görevlerini üzerine alabileceklerini, dolayısıyla böyle bir kuruma ihtiyaç olmadı-

ğı noktasında toplanmaktadır.

Ailenin toplum içerisindeki fonksiyonlarını kaybettiğini ve bu fonksiyonların toplum içerisinde ailenin dışındaki diğer sosyal kurumlar tarafından yerine getirildiğini ileri süren M.Weber'e göre "endüstrileşen bir toplumda bürokratik örgütler toplumdaki her türlü fonksiyonu aileden daha başarılı bir şekilde yerine getirir." Bunun tam tersi, ailenin toplum içerisinde fonksiyonlarını kaybetmediğini, ailenin vazgeçilmez bir toplumsal kurum olduğunu ileri süren yaklaşımlarda mevcuttur. Endüstriyel ve kentleşmiş bir toplumu inceleyen Litwak, toplumsal hayatın bazı yönleri bakımından birincil grupların vazgeçilmez fonksiyonları bulunduğunu söyler (Merter, 1990: 22-29).

İnsan toplumlarında rastlanan en geleneksel sosyal kurum olan aile, her ne kadar çağımız toplumlarında oluşan yapısal ve fonksiyonel değişikliklere uğramakta ise de toplumun en küçük birimi olarak önemini sürdürmektedir (Şahinkaya, 1983: 73). Ve bazı temel işlevleri bulunmaktadır. Bunlar (Armağan, 1988: 135, Ozankaya, 1986: 241, Gökçe, 1976: 56):

- a. Cinsel davranışların düzenlenmesi, neslin devamı
- b. Çocukların bakımı ve sosyalleşmesi
- c. Kadın ve erkeğin ekonomik işbirliğinin sağlanması
- d. Birincil küme doyumlarının sağlanması

Aile, toplumların gelişme aşamalarına göre yapısal ve fonksiyonel farklılıklar gösteren bir kurumdur. Bu yüzden, bütün toplumlar için geçerli bir fonksiyonlar sıralaması düşünülemez (DPT, 1989: 2). Ailenin biçimi ve özellikleri ne olursa olsun fonksiyonları bütün aile tipleri için geçerli ve evrenseldir.

Murdock'a göre çekirdek aile insan hayatı için temel önemi olan dört işlevi yerine getirmektedir (Akt. Özkalp, 1990: 102).

a. Cinsel İlişkileri Düzenleme. Çekirdek aile insanda en güçlü dürtülerden biri olan ve bilinen bütün toplumlarda belli birtakım koşullara bağlanan seks ilişkilerinin düzenlendiği ve tatmin edildiği bir yerdir.

b. Ekonomik Dayanışma. Erkek ve kadının biyolojik farklılıkları eşleri farklı işler yapmaya yöneltmektedir. Eşlerin birbirlerine sundukları hizmetler onları birbirlerine bağlı kılmakta ve aralarındaki dayanışmayı arttırmaktadır. Ayrıca çocuklarında yaşlarıyla artan katkıları olmaktadır.

c. Üreme. Küçük ailenin önemli fonksiyonlarından biri topluma yeni çocuklar vermektir. Bazı toplumlarda özellikle kadının çocuğunun olmaması önemli bir boşanma sebebi bile olmaktadır.

d. Toplumsallaşma. Ailenin önemli bir fonksiyonu da çocukları yetiştirmek ve içinde yaşadıkları topluma uygun hale getirmektir.

Ogborn'un büyük ailenin görevleri konusunda klasik sayılabilecek sınıflamasına göre ise (Akt. Özkalp, 1990 : 101):

a. Biyolojik Görev. Bu görevle neslin devamı sağlanmaktadır.

b. Ekonomik Görev. Aile üyelerinin gereksinimleri aile içinde karşılanmaya çalışılır. Ekonomik bir işbölümü vardır. Gelir aile reisinde toplanır.

c. Koruyuculuk. Aileye dıştan gelecek maddi ve manevi zararlara karşı aile üyelerinin korunmasıdır.

d. Psikolojik Görev. Aile üyelerinin birbirlerine karşı duygusal bir bağ geliştirmelerini sağlar.

Aile üyelerinin büyüme ve olgunlaşması yönünden onsuz olunamayacak bir birimdir. Duygusal uyaranlara karşı olgunlaştırıcı koruyuculuğu ve sonraki toplumsal uyum için gerekli olan öğrenme süreçlerini üyelerine sağlayamadığında, kişilik yapılarında ciddi aksaklıklar, hatta

yıkımlar ortaya çıkmaktadır. Sağlıklı ailelerde karşılıklı etkileşimler, üyelerinin sonraki toplumsal uyumlarında gerekli olan kararlı dengeyi belirlemektedir (Güleç, 1993: 152).

e. Eğitim. Her türlü eğitim aile içinde verilir. Belirli bir meslek dalı için gerekli hazırlık ve eğitim aile içinde yapılarak çocuk o alanda yetiştirilir. Güleç'e göre aile üyelerinin kişisel yetenek ve dürtülerini gerçekleştirmesinin olanaklarını araştırır ve bunlara destek olur (1993:153).

f. Dini Görev. Dini bilgiler vermek, üyelerinin ibadet ve dinsel pratiklerini organize etmek aile büyüklerinin görevidir.

g. Boş Zamanlarını Değerlendirme Görevi. Aile üyelerinin boş zamanlarını değerlendirmekle ve üyelerini eğlendirmekle görevlidir.

h. Prestij Sağlama. Büyük aile, üyelerinin toplum içindeki statüsünü belirler.

Bireyler kendi ailelerindeki sosyo-ekonomik sınıfa tabidirler. Böylece bireyin sosyal kimliği ilk olarak ailede şekillenir.

Yapısal bakımdan değişikliğe uğrayan aile, fonksiyonlarının önemli bir kısmını gelişen toplumun yeni bürokratik örgütlerine devretmiştir. Ogborn, "Aile ve Görevleri" adlı eserinde ailenin kurum olarak görevlerinin gittikçe artan bir ölçüde sosyal hayata hakim olduğunu belirtir. Bununla birlikte R. Köniğ gibi bazı başka araştırmacılar da ailedeki görev kaybının tam anlamıyla olmadığını sadece içeriğinin biraz değiştiğini, F. Neidhardt, modern ailelerde bir fonksiyon kaybından ziyade bir fonksiyon uzamasının söz konusu olduğunu iddia eder. Diğer taraftan ailenin dışındaki diğer gruplar ve kuruluşlar ailenin fonksiyonlarını yerine getirmesinde yardımcı olabilirler. Fakat hiçbir kurum ve grup aileyi dışlayamaz. Dünyada ailenin görevlerini yerine getirebilecek henüz bir topluluk bulunmamıştır (Merter, 1990: 22).

Sonuç olarak, toplumsal yapı farklılıkları ister istemez o yapıyı

- oluşturan öğelerede yansımaktadır. Başta belirtildiği gibi aile içinde yer aldığı toplumsal yapının özelliklerini en iyi yansıtan sosyal bir kurumdur.

4. Aile Biçimleri

Ailelerin biçimi ve yapısı hem toplumdan topluma hem aynı toplum içinde zamandan zamana yada belirli bir zaman içerisinde yöresel ve sınıfsal farklılıklar göstermektedir.

En eski topluluklardan, günümüzün sanayileşmiş modern toplumlarına kadar uzanan toplumların her birinde aile çoğu zaman toplumun temel bir grubu olarak nitelendirilir. Aile adı verilen sosyal kurum bazen otorite, çevre, akrabalık ve mülkiyet ilişkilerine bazen de hane halkı kompozisyonuna bağlı olarak şekillenen sosyal yapıdır (Bilgin, 1991: 41-43).

Aile biçimleriyle ilgili olarak yapılan en genel ve yaygın sınıflama geniş aile ve çekirdek aile biçimindedir.

a. Geniş Aile

Bu aile biçimi değişik sınıflamalarda, büyük aile, eski aile, köy ailesi, geleneksel aile gibi adlarla da anılmaktadır.

Geniş aile geleneksel toplumların ideal aile tipidir. Bu ailede ana, baba ve evli çocukların, ana yada baba tarafından yakınların ve onların eş ve çocuklarının bir çatı altında yaşadıkları görülür (Ozankaya, 1984: 54). Geniş ailede aile reisi olan babanın veya baba tarafının özel bir ağırlığı vardır. Bu tip ailede aile kurumunun bireyler üzerindeki kontrol gücü ve bireylerin bağlılık şuurları yüksektir. Cemaat tipi teşkilatlanmanın görüldüğü, dışa nisbeten kapalı ve işbölümünün yeterince gelişmediği kırsal bölgeleri geniş aile tipinin görüldüğü toplumsal yapıdır (Erkal, 1991: 79). Bu aile biçiminde akrabalık ilişkileri baba soyuna dayalı olup aile içi ilişkilerde yaşlıların gençlere, erkeğin kadına egemen-

liği açıkca görülecektir. Evlenen oğullar baba evinde kalacak ve eş seçimi ailece yapılacaktır. Toplumdaki statüyü aile ve akrabalık sistemi belirleyecektir (Timur, 1972: 20).

Aynı aile birimi içinde birkaç kuşanın yatay, dikey, yada hem yatay hem dikey genişleyebildiği ve birden fazla evli çiftin bulunduğu geniş ailenin üç ayrı biçimi görölmektedir (Timur, 1972: 20-24):

(1) *Birleşik Aile*. Tüm erkek kardeşler ve eşlerini, bunların evli erkek çocuk ve torunlarını kapsayan, kuşakların yatay ve dikey genişlemesine olanak veren aile türüdür. "Kardeşlik bağı" ile sürdürölmekte olan bu aile biçiminde her erkek çocuk aile mülkünde hak sahibidir ve bu mülk bölünemez.

(2) *Ataerkil Geniş Aile*. Baba, evli oğulları, torunları kapsayan, kuşakların dikey genişlemesi ve sınırlı bir şekilde yatay genişlemesiyle oluşan aile biçimidir. "Baba-oğul" bağı bu aileyi sürdüren ilişki türü olup, ailede miras babadan oğullara yada bütün çocuklara geçer ve eşit olarak paylaşılır.

(3) *Kök Aile*. Aile içinde kuşakların yalnız dikey genişlemesinin göröldüğü aile biçimi olup, aileyi sürdüren ilişki türü "baba yerini alacak oğul" bağıdır. Bu ailede hukuki ve ekonomik yetkiler oğullardan birine geçmektedir.

b. Çekirdek Aile

Modern toplumların ideal aile tipi olan çekirdek aile ana, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşur (Ozankaya, 1984: 26). Çekirdek aileye küçük aile, çağdaş aile, evlilik ailesi, bağımsız aile de denilmektedir.

Eserperk'e göre "Genel olarak çekirdek aile, bütün diğer akrabalık gruplarının ve aile tiplerinin nüvesidir; diğer bir deyişle bütün aile tipleri çekirdek aileden türemektedir" (1979: 85). Çekirdek ailenin karı koca ve çocuklarla ilişkiler ve aile sorunlarıyla ilgili günlük karar almada diğer aile biçimlerinden çok daha bağımsız olduğu kabul edilmektedir

(Timur, 1972: 19). Çekirdek aile birbirini özgürce seçen eşlerce, ana baba ailelerinden bağımsız bir yerde kurulur. Ve daha geniş akrabalık çevresinde oldukça yahtılmış bir görünüm taşır. Statünün akrabalık ilişkilerine değil, kişisel yetenek ve becerilere göre elde edildiği endüstrileşmiş toplumlarda bu aile tipi yaygındır (Kandiyoti, 1984: 17).

a. Otorite Ölçütüne Göre Aile Tipleri

Aile, otorite ölçütüne göre ana ailesi ve baba ailesi olarak sınıflandırılmaktadır (Gökçe, 1976: 58-60):

(1) *Ana Ailesi*. Ananın kız ve erkek kardeşleri, çocukları ve diğer akrabaları birlikte aynı evde yaşarlar. Böylece çocuklar ana evinde oturmakta ve akrabalarla ilişkileride ana soyundan gelmektedir. Ailede baba otoritesi yoktur. Evin reisi kadının erkek kardeşidir. Babayla hukuki ve sosyal ilişkileri yoktur. Ev, toprak ve her türlü eşya ortaktır. Kadın ve erkek aynı haklara sahip olmakla beraber kadının statüsü daha yüksektir.

(2) *Baba Ailesi*. Baba otoritesinin ağır bastığı bu aile üç değişik modele göre incelenmektedir.

(i) *Baba Ailesi*. Bu aile modelinde ana baba beraber oturur ve çocuklar üzerinde eşit hakları vardır. Akrabalık hem ana hem baba tarafından gelmektedir.

(ii) *Bölünmez Asaba*. Baba tarafı akraba olarak tanınır. Kan bağı geçerlidir. Ailedeki bütün fertler eşit olup, baba ve anaların kendi çocukları üzerinde hakları yoktur. Çocuk asaba'nın malıdır. Aile içinde özel mülkiyet yoktur. Miraz bölünmez. Ailenin reisi en yaşlı baba, kadın reisi en yaşlı annedir.

(iii) *Ataerkil Aile*. Bu ailede sonsuz ve mutlak baba otoritesi hakimdir. Baba otoriteyi dinden almaktadır ve atalarının kurmuş olduğu ocağı devam ettirmekle görevlendirilmiştir. Baba ailenin bütün mallarına sahiptir, mülk bölünmez ve onları dilediği gibi kullanır. Aynı durum

karısı ve çocukları içinde geçerlidir. Kadın evlenince kocasının ocağına gider, kocasının akraba ve çocuklarıyla birarada oturur. Akrabalık ilişkileri, erkek tarafından gelmektedir.

b. Hanehalkı Ölçütüne Göre Aile Tipleri

Ailedeki fert sayısı ölçüt alınarak aile büyük aile ve küçük aile olarak sınıflandırılmaktadır (Gökçe, 1976: 60-63):

(1) *Büyük Aile.* Çok sayıda kandaş küçük yada çekirdek ailenin aynı çatı altında oturmasıyla oluşan aile tipidir. Akrabalık bağları kuvvetli olup, gelenek ve göreneklere bağlılık esastır. Özellikle gelişmemiş ve tarımla geçimini sağlayan topluluklarda görülen bu aile tipinde en yaşlı üye ailenin reisidir.

Büyük ailenin değişik kültürlerdeki iki ana şekli birleşik ve kök ailesidir. Bunlar:

(i) *Kök Aile.* Ana, baba, çocuklar, evli tek oğul ile onun eşi ve çocuklarından meydana gelir. Baba ailenin reisidir. Baba öldükten sonra aile reisliği büyük oğula geçer. Diğer kardeşlerde evleninceye kadar büyük oğula bağlı kahrılar. Kök ailenin sürekliliği bölünmeyen toprak mülkiyeti ile sağlanmaktadır.

(ii) *Birleşik Aile.* Ana, baba, bütün erkek çocuklar ile evlenmemiş kızlar ve evlenen oğulların eşleriyle, çocukları ve torunlarından meydana gelir. Erkek torunlarda evlendikleri zaman bu aile içinde otururlar. Ailede otorite en yaşlı erkektedir. Mülkiyet ortaktır.

(2) *Küçük Aile.* Karı, koca ve evli olmayan çocuklardan meydana gelir.

c. Miras Ölçütlerine Göre Aile Tipleri

Le Play monografilerini yaptığı işçi ailelerinden yola çıkarak ve malların geçiş biçimini ölçüt aldığı üç aile tipi öne sürmüştür (Descamps, 1965: 107-108):

(1) *Ataerkil Aile*. Baba akrabalığına dayanan birçok ailelerden meydana gelmiştir. Baba, oğulları, kardeşler birlikte yaşarlar.

(2) *Kök Aile*. İki aileden meydana gelmiştir. Bu aile baba ve babanın mirasçı olarak seçtiği çocuktan ibarettir. Öbür çocuklar, toprak bölünüp dağılmasın diye sadece taşınır maldan pay alırlar.

(3) *Kararsız Aile*. Bir tek aileden meydana gelmiştir, mal her kuşağın çocuklarına eşit olarak bölünür.

Aile sınıflaması konusunda Tolon, aile içerisinde otorite ve egemenliğin ana veya babadan olması kriterine göre üç aile tipi öne sürmektedir. Ana egemenliğini dayalı "anaerkil aile" baba egemenliğine dayalı "babaerkil aile", ana ve babanın eşit egemenliğine dayalı "egaliter aile". Ona göre aile tiplerinin sınıflandırılmasında genellikle evlenme biçimlerine ağırlık verilmektedir (1975: 212).

Özkalp ise aile biçimlerini "ana ailesi", "baba ailesi", "büyük aile", "küçük aile" biçiminde sınıflandırmıştır (1990: 99).

Kongar ailenin toplumların gelişme aşamalarına göre farklı özellikler gösteren bir kurum olduğunu ve bilimsel kaynaklarda iki tip aile olduğunun kabul edildiğini belirtmektedir. Bunlar; geleneksel geniş aile ve çekirdek ailedir (1986: 25).

Yukarıda sayılan aile tiplerinin dışında çözülen aile, (Ogborn), parçalanmış aile, tamamlanmamış aile (Pollok), atomistik aile (Zimmerman) vb. aile tiplerinden de söz edilmektedir (Gökçe, 1976: 66):

Çözülen Aile: Sanayileşen toplumlarda ailenin yokolacağı görüşünü savunur.

Parçalanmış Aile: Çekirdek aile üyelerinden birinin, karı yada kocanın ölümü, ayrı yaşamaları ile oluşan, dul eşlerle çocukların birarada yaşadığı aile tipidir.

Tamamlanmamış Aile: Çekirdek ailenin gerçekleşmemiş şekli-

dir. Gayri meşru ilişkilerden doğan çocuklarla annelerinden meydana gelir.

Atomistik Çekirdek Aile: Kolay dağılabilen bir aile tipidir. Aile üyelerinden herhangi birinde görülen kişilik bozukluğu, anomi hali vb. etkenler ailenin kolayca dağılmasına yol açabilir.

Türk toplumunda aile yapısı ve aile biçimleri konusunda üç, dört yada beş farklı aile biçiminden sözedene sınıflamalar bulunmaktadır. Bunlardan Timur'un sınıflamasına göre Türkiye'de dört temel aile biçimi görülmektedir (1972: 20):

a. *Çekirdek Aile.* Karı koca ve çocuklardan oluşan aile biçimidir. Ülkemizde mevcut ailelerin %60'ı çekirdek ailedir.

b. *Ataerkil Geniş Aile.* Aile reisi, karısı, evli oğulları, gelinleri veya bir evli oğul ve diğer bekar çocukları, yada bir evli oğul, gelin ve torunların birlikte oturduğu aile biçimidir (Erkal, 1991: 19). Ülkemizde mevcut ailelerin %19'u ataerkil geniş ailedir.

c. *Geçici Geniş Aile.* Aile reisinin kendi anababası (veya bunlardan biri) bekar kardeşleri karısının bu tür yakınları yada her ikisinin diğer akrabalarının bulunmasıyla oluşan aile biçimidir. Ülkemizde mevcut ailelerin %13'ü geçici geniş ailedir.

d. *Parçalanmış Aile.* Ölüm, boşanma, ayrı yaşama gibi nedenlerle karı veya kocadan birinin yada her ikisinin bulunmadığı aile biçimidir. Ülkemizde mevcut ailelerin %8'i parçalanmış ailedir.

Ayrıca aralarında evlilik bağı bulunmayan, arkadaşların veya iki dul kızkardeşin vb. birlikte oturduğu ve "eksik aile" olarak tanımlanan bir türde bu gruba dahil edilmektedir.

Yasa'ya göre ise Türkiye'de; a. Göçebe-aşiret, b. Köy c. Kasaba, d. Kent, e. Gecekondulu, f. Taygeldi, g. Berder biçiminde yedi aile biçimi ayırdedilmektedir (1973: 145).

a. Göçebe Aşiret Ailesi. Göçebe aşiretlerinde aile geniş aile tipidir. Ana, baba, oğullar, torunlar, gelinler aynı çadırda birarada yaşarlar. Göçebe topluluklarında aile ataerkil olduğu için akrabalık baba tarafından sürdürülür. Aşiret dışı evlenmelerin çok az görüldüğü bu aile biçiminde kız kaçırma olayı çok azdır. Göçebe ailesinde kadının görevi çok çeşitli ve ağır olmakla birlikte yeri de önemlidir. Aile içi ilişkiler gerçektir. Çeşitli törenlere karşı gittikçe artan bir yabancılaşma vardır. Fakat aileyi tehdit eden en önemli sorun, toprağa sahip olmamasından doğmaktadır (Yasa, 1973: 146).

b. Köy Ailesi. Bir ekonomik işletme ve üretim birimi olan köy ailesi genelde tarım ve hayvancılık yapan ve bunu değişen ölçülerde de olsa, kendi tüketimi için yapan bir ailedir (Ozankaya, 1984: 291). Köy ailesi, ana, baba, evlenmemiş çocuklar, torunlar ve yakın akrabaların bir çatı altında oturmalarıyla şekillenir (Merter, 1990: 29). Köy ailesinde evlenme yaşı küçük olup, evlenmelerin büyük çoğunluğu köy içinden kişiler arasında yapılır. Evliliğin yasa ve töreye uygun sayılması için imam nikahı yeterlidir. Yeni evlenen çift baba evinde oturur (Ozankaya, 1986: 294-304). Köy ailesi ekonomik bir birliktir. Büyük çoğunlukla toprak bölünmemiştir. Her türlü gelir kaynakları ortaklaşa işletilmekte ve tüketilmektedir. Köyde cinsiyete dayalı işbölümü vardır. Timur (1972) tarafından açıklandığı gibi köyde çekirdek aile egemendir. Bunu ataerkil geniş aile izler.

c. Kasaba Ailesi. Küçük esnaf ve zanaatkar, küçük tüccar, toprağını kendisi işlemeyen çiftçi, küçük memur ve bir ölçüde de işçi ailelerinden oluşur (Ozankaya, 1986: 291). Kasaba aileleri, kendi tüketimi için sınırlı tarımsal üretim yaparlar. Evlenmelerde genellikle evlenecek adayların birbirine denk ekonomik düzeyde olmalarına özen gösterilir. Eş seçiminde anne babaların etkisi büyüktür (Ozankaya, 1984: 313-314). Ka-

sabalar, hem köy hem kent yerleşmelerinden etkilenir. Zamanla değişen fonksiyonlara sahip olan kasabalar aracı durumunda bir merkez özelliği taşırlar (Kocacık, 1986: 15). Ayrıca kasabalar bölgesel değişmeler gösterirler.

d. Kent Ailesi. Tarımdan tümünden kopmuş işçi bürokrat yada küçük ve büyük serbest meslek sahiplerinin oluşturduğu aile biçimidir (Ozankaya, 1986: 291). Kent ailesi homojen bir kitle değildir. Uzmanlaşmış, farklılaşmış ve örgütlenmiş kurumlarla çevrili etkin bir teknolojinin oluşturduğu sosyal çevrede yaşar (Kıray, 1984: 69). Türkiye'de kentsel aile çekirdek aile yapısındadır. Kent ailesinin eğitim, öğretim ve boş zaman değerlendirme fonksiyonları giderek azalırken, duygusal doyum sağlama fonksiyonu giderek artmaktadır. Kent ailesinde evlenme yaşı, köy ve gecekondü ailesine oranla geç olup, eş seçiminde hısımların hakları ve çıkarları daha az rol oynar. Çiftler evlenmeye kendileri karar verir. Kent ailesi köy ailesine oranla daha demokratik bir yapıya sahiptir. Ayrılma ve boşanmalarda kırsal aileye oranla daha fazladır. Kent ailesi toplumun yönetim biçiminden, toplumun ekonomik, sosyo-kültürel olaylarından derin bir biçimde etkilenmektedir (Armağan, 1988: 144).

e. Gecekondü Ailesi. Gecekondü ailelerinin büyük çoğunluğunu, kırsal kesimden kente göç eden köy aileleri oluşturur. Çekirdek aile biçimi egemendir. Ailenin bazı özellikleri köy ailesini andırır. Özellikle ilk kuşakta gecekondü ailesinde kırsal yörelerin töreleri baskın durumdadır. Ancak, daha sonraki kuşaklarda kadın ve çocukların daha fazla özgürlük elde etmesiyle kent ailesine benzemeye başlar (Armağan, 1988: 143). Evlenme yaşı kırsal aileden daha yüksektir. Başlık önemini korumaktadır. Dini nikahın yerini medeni nikah almış olmakla birlikte dinsel gereklerde yerine getirilir (Özkalp, 1990: 114). Ozankaya "geçiş durumunda aileler" dediği gecekondü ailelerini köyden kasaba ve kentlere yeni gelmiş olan ve henüz köylü özelliklerini önemli ölçüde sürdüren,

topraktan tam olarak kopmuş olmayan aileler olarak tanımlamaktadır (Ozankaya, 1986: 291).

Taygeldi ve berder ailesine, evlenme biçimleri bölümünde yer verildiği için burada tekrar edilmeyecektir.

Yukarıdaki köy, kasaba, gecekondu ailesi gibi sosyoloji adına yapılan kavramlaştırmalar epitemolojik açıdan hatalıdır. Çünkü bu tür bir sınıflama temelde bazı yanlışlıklarında beraberinde getirmektedir. Şöyle ki, çekirdek aile, ataerkil geniş aile, eksik gibi aile ayrımları bu sınıflamaya yerleştirilememektedir. Bunun yerine köyde aile, kasabada aile, kentte aile, gecekondu aile biçiminde kavramlaştırma yapmanın daha doğru olacağı kanısındayım.

Türkiye'de yapılan aile araştırmalarında çekirdek ailenin Türkiye'de köylerde ve şehirlerde yaygın bir aile şekli olmakla beraber, şehirleşme seviyesi yüksek bölgelerde ve özellikle endüstrileşme ve kentleşme oranı en yüksek üç büyük şehirde en yaygın aile şekli olduğu görülmüştür (Bilgin, 1991: 46). Ancak aile tiplerini belirlemede esas olan, ekonomik şartlar, özellikle de mülkiyet ilişkileri ve mesleki bağlardır (DPT, 1989: 29). Doğan ise aile yapılarının gösterdiği çeşitliliği aile için ilişkilerin farklılığına bağlamaktadır. Ataerkil geniş ailelerde otorite aile büyüklerinden (baba, dede) birindedir. Çekirdek ailelerde ise bireylerin duygu, düşünce ve istekleri kuşak farkı gözetilmeksizin dikkate alınmaktadır. Bu ailelerde otorite dağılımı vardır, eşitlikçi ilişkiler göze çarpmaktadır (1991: 246).

Türkiye genelinde ortalama hanehalkı büyüklüğü 5.2'dir. Hanehalkı büyüklüğü, aile biçimine, bölgelere ve yerleşim yerine göre belirgin bir farklılık göstermektedir (DPT, 1989: 32).

Aile içi, rol ve statü dağılımında erkek ve kadının görevleri açısından geleneksel davranışlar önemini korumaktadır. Kadının aile açısından en önemli görevi ev işleri yapmak ve çocuklarını yetiştirmektedir.

Erkeğin en önemli görevi ise ailenin geçimini sağlamak ve konut ihtiyacını temin etmektir. Kentleşme ve eğitim seviyesinin yükselmesi ile bu geleneksel rol ve statü dağılımında farklılaşmalar olduğu, kadınların evdışı hayatında erkeğinde ev içi işlerde rol alması düşüncesinin geliştiği görülür. Ailede rol ve statü dağılımının bir parçası olarak karar alma süreçlerinde erkeklerin hakim olduğu görülmektedir. Ancak, birlikte karar verme eğiliminde yüksek orandadır. Eşlerin birbirlerinin kararlarına katılma konusunda genelde uzlaşma ve ikna yolu seçilmektedir. Erkek çocuk tercihi, kız çocuk tercihine oranla daha yüksektir. Erkek çocuğun daha fazla istenmesi, aileyi devam ettirme fonksiyonu ile açıklanmaktadır. Akraba, komşu, hemşehri ilişkileri üzerinde kentleşme ve öğrenim seviyesindeki yükselmelerin olumsuz etkilerinin bulunduğu görülmektedir (DPT, 1992: 261-264).

Türkiye bütünüyle ele alındığında, tipik bir geçiş ülkesi görünümündedir. Türk aile yapısında toplumsal değişmeye paralel olarak farklılaşmanın görüldüğü ancak, geleneksel aile tutum ve davranışlarının büyük oranda sürdüğü söylenebilir. Ülkenin belli başlı büyük kentlerinde çağdaş batı tarzında bir yaşantı görülmekle birlikte, özellikle bu kentlerde çeşitli biçim ve özelliklere sahip aileler birarada yaşamaktadır. Ülkemizde aile yapıları biçimsel olarak çekirdek aileyi yansıttıkları halde, düşünce, duygu ve kavramlarında, aile içi etkileşimde geniş aile inanç ve törelerini sürdüren aileler çoğunluktadır. Çoğu kere aynı evde yaşamasalar bile çiftler özgür davranmamaktadır. Çağdaş dünyanın bireysel hak ve özgürlükleri aile üyelerince bilindiği, yaşam biçimi değiştiği halde, aile içi yaşam kuralları ve kavramları değişmemiştir. Ancak eğitim seviyesinin yükselmesi kadının iş yaşamına katılımı, endüstrileşme ve kentleşme aile tutum ve davranışlarındaki farklılaşmaları desteklemektedir.

II. BÖLÜM

ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU ve AMACI

"Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Öğrencilerinin Eş Seçimindeki Tercih ve Beklentileri", araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Konuyla ilgili kuramsal bilgiler çerçevesinde, gençlik, evlilik (evlilik biçimleri, eş seçimi, evlenmenin yasal yönü, vb.), aile (aile biçimleri, ailenin tarihsel gelişimi, vb.), boşanma konularına yer verilmiştir.

Ergenlik döneminin son yılları ile yetişkinlik döneminin ilk yılları bireylerin karşı cinsten kişilerle kurdukları ve sürdürdükleri bazı özel ilişkilerin giderek evliliğe yöneldiği bir dönemdir. Bu yönelme süresince, kişinin seçeceği eş hakkındaki beklentileri zamanla belirginleşir. Eş seçimi bireyin tüm hayatını etkileyen önemli bir süreçtir. Eş seçimi konusundaki kararların özellikle üniversite eğitimi sırasında verildiği gözlenerek bu çalışmada eş seçimindeki tercih ve beklentilerin tesbitine çalışılacaktır. Ayrıca üniversite birinci sınıf öğrencileri ile dördüncü sınıf öğrencileri araştırmanın örneklem bölümünü oluşturmaktadır. Buradaki temel sayıtlımız dört yıllık öğrencilik dönemi içinde bu konuda "Tercih ve beklentilerde" önemli değişmelerin olacağı yönündedir.

B. ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ ve ÖNEMİ

İnsanoğlunun yaşamında önemli bir yeri olan ailenin kurulabilmesi için, karşı cinsten iki bireyin birbirlerini eş olarak seçmeleri gerekmektedir. Bazı toplumlarda veya alt kültürlerde bireyin evleneceği kişiyi seçme şansı bulunmamaktadır. Ancak çekirdek ailenin yaygın olduğu toplumlarda bireyler genellikle eşlerini kendileri seçerler.

Evleneceği kişiyi kendisi seçen bireyler bu seçimi hangi ölçütlere göre yaparlar? Bireylerin çoğunluğunun yaşamlarının hiç değilse büyük

bir kısmını eş olarak seçtikleri kişi ile sürekli etkileşim halinde geçirmeyi amaçladıklarını varsayarsak bu etkileşimin birey için tatmin edici olması etkileşimde bulunacağı kişinin özelliklerine bağlıdır.

Yukarıdaki soruyu cevaplamak amacıyla 19. yüzyıldan bu yana birçok görüş ve kuram ortaya atılmıştır. Bütün bu kuramlar bireyin eş seçme sürecine değişik açıklamalar getirmekle beraber hemen hepsinin dayandığı sayıltı; bireylerin eş olarak seçmeyi düşündükleri kişide kendileri için önemli bazı özelliklerin bulunmasını istedikleridir. Sözü edilen özelliklerin neler olduğu konusunda eş seçme sürecine ilişkin hemen tüm kuramsal ve uygulamalı çalışmalarda bazı örneklere rastlanmakla beraber, bu özelliklerin genel bir sınıflaması yapılmamıştır.

Ayrıca Türkiye'de üniversite öğrencileri ile ilgili olarak oldukça çok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalarda, üniversite öğrencilerinin eğitim, boşzaman, yerleşim, iş bulma, psikolojik vb. birçok sorunları tartışılmıştır. Üniversite öğrencilerinin bu gibi problemlerinin yanında bir yetişkin olarak karşı cinsle iletişim, eş seçimi ve evlilikle ilgili planlar konularında bazı sıkıntıları olduğu düşünülmektedir. Ülkemizde gençler bu konu ile ilgili sorunlarını bilinçli yada bilinçsiz kendileri halletmeye çalışmaktadırlar.

Eş seçimindeki tercih ve beklentiler konusu ilginç ve değişik yönleriyle araştırmaya açıktır. Buna karşılık ülkemizde bu konuda yapılmış yeterli araştırma bulunmamaktadır. Bu araştırmanın sonuçları daha önce yapılmış araştırmalara yeni katkılar getirebilirse, gerek bundan sonra yapılacak bilimsel çalışmalarda, gerekse üniversitelerin danışma merkezlerinde, bu konuya ne şekilde yaklaşılması gerektiği hakkında bir fikir verebilecekse, bundan onur duyarız. Bu nedenle konunun araştırılması birçok yönden ilginç ve yararlı olabilir.

C. İLGİLİ YAYIN ve ARAŞTIRMALAR

Türkiye'de üniversite öğrencilerinin eğitim, boş zaman, yerleşim, iş bulma, psikolojik, karşı cinsle ilişki düzeyleri, cinsiyet rolleri ve cinsellik vb. sorunları oldukça çok sayıda araştırmaya konu olmuştur. Ancak araştırıldığı kadarıyla gençlerin evlilikle ilgili düşüncelerini ortaya koyan oldukça az yayına rastlanmıştır.

Uraz'ın (1979) üniversite öğrencileri ile ilgili olarak yapmış olduğu bir araştırmada gençlerin müstakbel eşten beklentileri incelenmiştir. Araştırma sonucunda dokuz beklenti boyutu belirlenmiş olup bu boyutlar öğrencilerin verdikleri önem sırasına göre şöyledir: Kişilik özellikleri, evlilik ilişkileri, fiziksel özellikler, sosyal ilişkiler, duygusal özellikler, ekonomik tutum ve davranışlar, ekonomik durum, politik ideolojik görüşler ve manevi değerler. Yine bu araştırmada fiziksel özellikler, manevi değerler ve evlilik ilişkileri boyutlarına verilen önem sıraları cinsiyet değişkeni ile ilişkili bulunmuştur. İlk iki boyuta erkek denekler, evlilik ilişkileri boyutuna ise kız denekler manidar seviyede fazla önem vermişlerdir.

Eş seçimi ile ilgili olarak yapılan bir araştırmada gençlerin büyük bir çoğunluğunun eşlerini kendilerinin seçmek istediği görülmüştür (Tezcan, 1981).

Eş seçimi konusunda cinsiyetler arası bir karşılaştırma şeklinde yapılan Kandiyoti (1972)'nin araştırmasında, ekonomik refah, mesleki statü, atılganlık, fiziki çekicilik gibi niteliklerin müstakbel eşte kendilerine kıyasla ne derece bulunması beklendiği incelenmiştir. Araştırma sonucunda sayılan niteliklerin erkeklerdeki beklenti düzeyi kızlara oranla daha fazla bulunmuştur (Akt. Durmazkul, 1991).

Buna benzer şekilde Başaran (1984)'in araştırmasında müstakbel eşin sahip olduğu niteliklerin cinsiyetler arasındaki farkı incelenmiştir. Bu araştırmada ideal eş olarak kadında aranan niteliklerin, ahlak, ka-

rakter, güzellik ve iyi huy, erkekte ise yine ahlak, karakter, iyi bir meslek ve iyi huyun önemli olduğu saptanmıştır.

Englih (1962)'in evlilikten beklentileri ortaya koymak amacıyla kolej öğrencileriyle yaptığı bir araştırmada kız ve erkek öğrencilerin, evlilikten beklentileri olarak, arkadaşlık, cinsel tatmin, aşk, çocuk, yuva ve güvenceye verdikleri önem sıraları incelenmiş ve araştırmanın sonucunda kız ve erkek öğrencilerin evlilikten beklentilerine verdikleri önem sıraları arasında manidar bir fark bulunmuştur. Kızların daha çok aşk, çocuk, yuva ve güvence erkeklerin ise arkadaşlık ve cinsel tatmin gibi konulara önem verdikleri görülmüştür.

Üniversite öğrencileri ile yapılan bir diğer çalışmada da öğrencilerden evlenmeyi istedikleri kimsede bulunmasını istedikleri tek bir özelliği yazmaları istenmiştir. Alınan cevaplara göre özellikler şöyle sıralanmıştır: Güvenilir olmak, zeki olmak, anlayışlı olmak, olgun olmak sevecen olmak, tahsilli ve kültürlü olmak, sorumluluk duygusuna sahip olmak, cazip bir görünüşe sahip olmak, ilgili olmak (Bilen, 1983).

Jons ve arkadaşları (1962)'nin aynı konuda yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre ise gençlerin eş seçimine yönelik arkadaşlıkta aradıkları özelliklerin önem sırası oldukça değişmiştir. Eş olarak seçilecek kimsede cazip bir görünüş, sohbet etmekte hünerli oluş bir grupla birleşmeye isteklilik gibi özelliklerin n sıralarda yer aldığı görülmüştür.

nver ve arkadaşları (1986)'nın 12-24 yaş gençlerinin sosyo ekonomik sorunları ile ilgili olarak yaptıkları bir araştırmada, erkekte ve kadında aranılan niteliklerin önem sırasına göre cinsiyetler arasında farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bu sıralamada kızlar erkeğin iyi bir işi olmasını, ekonomik olarak daha iyi koşullara ve iyi bir ahlaka sahip olmasını tercih ederken, erkekler daha çok duygusal değerlere önem vermişlerdir. Ayrıca bu araştırmada gençlerin yaş ve öğrenim düzeyi arttı-

ça, çevre baskısından daha az etkilendikleri tesbit edilmiştir.

Ana babanın eş seçimindeki etkisini gözleyen araştırmasında Kandiyoti (1984) ana babanın, çocuklarının ilerdeki refah düzeyini belirleyebilecek kaynaklara sahip olduğu durumlarda eş seçimi üzerindeki söz haklarının daha fazla olduğunu saptamıştır.

Kolej öğrencileri ile yürütülen ve iş ve evliliğe yönelik tutumları belirlemeyi amaçlayan Türkiye'de yapılan bir araştırmada erkeklerin evliliğe kızlardan daha çok önem verdikleri ve müstakbel eşlerinin ev kadını olmalarını istedikleri belirlenmiştir. Buna karşılık kızların evliliği, işi, anneliği birlikte yürütmeyi istedikleri belirtilmiştir (Culpon,Marzotto, 1982).

Cinsiyet rollerine ilişkin olarak yapılan bir çalışmada üniversite öğrencilerine bir grup rol dağılımı verilmiş ve bu rollerin erkek ve kadın rolleri olarak değerlendirilmesi istenmiştir. Buna göre yemek pişirmek ve ev işleri yapmak, güzel görünmek kadın rolü olarak değerlendirilirken, hırslı ve gayretli olma, eğitilmiş ve zeki olma, uygun sosyal statüye sahip olma ve yeterli gelir sahibi olma gibi roller ise erkek rolü olarak değerlendirilmiştir (Akt. Durmazkul, 1991).

Hortaçsu'nun cinsiyet, medeni durum ve değerlendirme yaklaşımının, farklı ölçütlere evlilik ve boşanma nedeni olarak verilen önem derecesine etkilerini araştırdığı çalışmasında kız ve erkek bekar üniversite öğrencileri ile evli kadın ve erkek orta yaşlılar yer almıştır. Araştırmada deneklerden evlilik ve boşanma nedeni olabilecek 40 davranışsal ve kişisel özellikler (dürüstlük, saygı, sadakat vb), kaynaklar (yeterli gelire sahip olması, toplumda saygınlığı olan bir mesleğe sahip olması), üretkenlik ve cinsellik konularını (kısır olmaması, çocuk istemesi, cinsel yönden iktidarsız/soğuk olmaması) önem sırasına göre derecelendirmeleri istenmiştir. Sonuç kadınlar ve evli deneklerin bütün nedenlere erkek ve

bekar deneklerden daha çok önem verdiklerini göstermiştir. Ayrıca, kişilik ve davranış eğilimleri en önemli olarak derecelendirilmiş, bunu cinsellik ve üretkenlik konuları ve kaynak tipi nedenler izlemiştir. Bunların yanısıra, bütün nedenlere değerlendirme yaklaşımı evlilik olduğu zaman, boşanmaya yönelik olduğu zamankinden daha fazla önem verilmiştir. Yine bu çalışmada kadınlar ve erkekler cinsellik ve üretkenlik konularına aynı derecede önem vermişler, ancak kadınlar, kişisel davranışsal eğilimleri ve kaynakları, erkeklere göre daha önemli olarak değerlendirmişlerdir (1991).

Esmer (1991)'in İstanbul'da orta ve düşük sosyo-ekonomik düzeydeki kadınlarla yaptığı ve çoğunluğunu evlilerin oluşturduğu araştırmasında evliliğin başarısı için gerekli hususların başında eşe sadakat ve mutlu bir cinsel yaşam gelmektedir. Onları biraz gerilerden karşılıklı aşk ve dini inançları paylaşmak izlemiştir. Ekonomik olarak nitelendirebileceğimiz faktörler önem sırasında oldukça geride kalmıştır. Flörtün çoğunluk tarafından onaylandığı bu çalışmada kadınların dörtte üçü, aile reisliği ve dışarda çalışma konularında, kocalarının egemenliğini kabul etmişlerdir. Aynı çalışmada en önemli boşanma nedeni %90 gibi bir oranla karı kocanın birbirini sevmemesi olarak bulunmuştur.

Durmazkul'un cinsiyete göre üniversite öğrencilerinin eş seçimi tercihleriyle ilgili çalışmasında kız öğrenciler, erkek öğrencilere göre evlenecekleri kimsenin ekonomik durumunun, yaşının, atılganlığının kendilerinden daha fazla olmasını, ideolojik görüşleri açısından kendilerine yakın olmasını tercih etmişlerdir. Tüm öğrenciler evlenecekleri kimsenin fiziki çekiciliğinin kendilerinininki kadar olmasını ve evlenecekleri kimseyi kendileri seçmeyi tercih etme ve yaşamı bir eşle paylaşmayı birinci derecede evliliği düşünme nedeni olarak belirtmişlerdir (1991).

Hudson ve Henze (1969), kolej öğrencilerinin, müstakbel eşleri-

nin yedi kişisel özelliğe verdikleri önem sırasının 28 yıl içinde hemen hiç değişmediğini saptamışlardır. Güvenilir karakter, dengeli duygusallık, sevimli mizaç, karşılıklı çekicilik, sağlıklı oluş, yuva ve çocuk isteği ve zerafet, incelik olarak adlandırılan bu kişilik özelliklerinin 28 yıl içinde yapılan üç uygulamadaki sıralamalarında önemli bir değişiklik görülmemiştir (Akt. Uraz, 1979).

D. YÖNTEM

1. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın çalışma evreni, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nin Fen-Edebiyat, Tıp ve Mühendislik Fakülteleri ile Hemşirelik Yüksek Okulu'nda, 1992-1993 öğretim yılında okumakta olan 1. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

Cumhuriyet Üniversitesi'nde yukarıda sayılan fakültelerde toplam 3319 öğrenci ve tüm fakültelerin 1. ve 4. sınıflarında toplam 1527 öğrenci bulunmaktaydı. Önce Cumhuriyet Üniversitesi'ndeki fakülte ve bu fakültelere bağlı bölümler saptanmıştır. Sonra bütün bölümlerin 1. ve 4. sınıflarındaki öğrencilerin %10'u (154 kişi) örnekleme alınmıştır. Örneklem seçiminde sistematik örneklem tekniği uygulanmıştır.

Sistematik örnekleme evren listesinden eşit aralıklarla örneklem olmak suretiyle gerçekleştirilir. Bu amaçla öncelikle, kullanılacak eşit aralığın (örneklem aralığı) saptanması gerekir. Bunun için önce kaç kişi seçileceği kararlaştırılır. Sonra bu sayıya evrendeki eleman adedi bölünerek "örneklem aralığı" tayin edilir. Bir sayısı ile örneklem aralığı sayısı arasından yine şans yolu ile bir numara seçilir. Seçilen bu sayıdan başlanmak üzere listede her aralık sayısı kadar sayıldığında rastlanan birim, eleman, değer alınarak örneklem oluşturulur (Gökçe, 1992: 138, Kaptan, 1987: 151).

$$\frac{N \text{ (Evrendeki birim sayısı)}}{n \text{ (örneklem sayısı)}} = \text{eşit aralık (örneklem aralığı)}$$

Örnek verecek olursak; 20'si kız, 30'u erkek toplam 50 öğrenciden oluşan Beden Eğitimi Bölümü 1. sınıftan yüzde onluk bir örneklem almak istersek; bu örneklem 2 kız, 3 erkek olmak üzere 5 kişiden oluşacaktır. Örneklem aralığı (20:2 ve 30:3) 10'dur. 1'den 10'a kadar sayılar birer kağıda yazılarak torbaya konur ve şans yoluyla bir sayı çekilir. Çekilen sayıdan başlanmak üzere listede her onuncu isim seçilerek örneklem alınır. Diyelim torbadan 4 çıktı. 50 kişilik listeden 4. kız ve 14. kız, 4. erkek, 14. erkek ve 24. erkek öğrenci örnekleme seçilmiş olur.

Tablo 1: Örneklem Alınan Öğrencilerin Bölüm, Sınıf ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Bölüm	1. Sınıf		4. Sınıf				Toplam			
	Kız	Erkek	Kız	Erkek						
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Tıp Fakültesi	85	8	95	9	48	5	74	7	302	29
Hemşirelik Y.O.	81	8	-	-	65	6	-	-	146	14
Maden Müh.	10	1	30	3	8	1	24	2	72	7
Makina Müh.	6	1	36	4	4	1	36	4	82	10
Jeoloji Müh.	16	2	31	3	18	2	26	3	91	10
Çevre Müh.	10	1	17	2	5	1	17	2	49	6
Biyoloji	22	2	12	1	25	2	28	3	87	8
Fizik	20	2	36	4	14	1	37	4	107	11
Kimya	23	2	31	3	25	3	23	2	102	10
Matematik	25	2	27	3	10	1	24	3	86	9
Sosyoloji	21	2	29	3	9	1	24	2	83	8
Türk Dili ve Ed.	31	3	22	2	14	1	22	2	89	8
İngiliz Dili ve Ed.	25	3	22	2	15	2	14	1	76	8
Fransız Dili ve Ed.	15	2	17	2	9	1	16	2	57	7
Beden Eğt.	20	2	30	3	14	1	34	3	98	9
TOPLAM	410	41	435	44	283	29	399	40	1520	154

2. Değişkenler

Bağımlı değişken eş seçimindeki tercih ve beklentilerdir. Bağımsız değişkenler ise sınıf, cinsiyet, aile biçimi, çevre ve ailelerinin gelir düzeyidir.

3. Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Bilimsel yöntemin kullanıldığı bu araştırma uygulamalı bir araştırma olup tarama modeli kullanılarak eş seçimindeki tercih ve beklentileri betimlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu tercih ve beklentilerin sınıf, cinsiyet, aile biçimi, çevre ve ailelerin gelir düzeyi gibi değişkenlere göre değişip değişmediği de ilişki olarak aranacaktır.

Araştırma konusuyla ilgili olarak, kuramsal düzeydeki bilgiler için yazılı kaynaklardan ve konuyla ilgili daha önce yapılan araştırmalardan yararlanılmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından bu amaçla geliştirilmiş bir anket kullanılmıştır. Bu anketin bir örneği Ek-2'de verilmiştir. Anketin geliştirilmesi, konuyla ilgili kaynak taraması, daha önce benzer konularda yapılan araştırma anketleri, evli ve bekar kişilerle, öğrencilerle yapılan ön görüşmeler ve uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanmıştır.

Anket yedi tanesi açık uçlu, diğerleri 3 ile 12 seçenekli 61 sorudan oluşmuştur. Sorular öğrencilerin eş seçimindeki tercih ve beklentileri, evlilik, aile, flört, boşanma konularındaki düşüncelerini niteleyici bir özellik taşımaktadır. Ayrıca, örneklemin bazı özelliklerini (aile biçimi, anne babanın öğrenim düzeyi, gelir düzeyi, vb.) betimlemeyi amaçlayan sorularda ankette yer almaktadır.

Ankette deneğin kimliğini belirleyecek hiçbir soru sorulmamıştır. Ayrıca, yapılan açıklamalarda kimliklerini belirtecek hiçbir şey yazmalarını vurgulanarak belirtilmiştir.

4. Araştırmanın Uygulanması

Üniversite rektörlüğünden gerekli izin alındıktan sonra anket uygulama çalışmaları 1993 Mayıs'ının son iki haftasında tamamlanmıştır. Anketler iki tane üniversite öğrencisi yardımıyla, uygulama için önceden saptanan gün ve saatte dersliklerde ve grup halinde uygulanmıştır. Uygulama yönergesi hem yazılı hem sözlü olarak verilmiştir. Uygulama sırasında öğrencilere konu ile ilgili anket verilerek yaklaşık 30 dakikalık süre tanınmıştır.

Örnekleme girip derste mevcut olmayan veya ankete katılmak istemeyen öğrenci yerine listedeki sıralamada bir üstündeki yoksa bir altındaki isim seçilerek anket uygulanmıştır.

5. Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde Ki Kare (X^2) bağımsızlık testi kullanılmıştır. X^2 testinde iki değişkenin birbirinden bağımsız olup olmadığı test edilmekte olup, kullanılan formül:

$$X^2 = \sum (G - B)^2 / B \text{ dir (Kaptan, 1987: 308).}$$

G: Gözlenen frekans

B: Beklenen frekans

olarak belirlenmiştir. Bu eşitlikteki beklenen frekanslar işlem yapılan hücrenin içinde bulunduğu satırın toplamı ile o hücrenin içinde bulunduğu sütunun toplamının çarpılarak genel toplama bölünmesiyle elde edilmiştir. X^2 testi ile yapılmak istenen şey gözlenen ve beklenen gibi iki frekans dağılımı arasında fark olup olmadığının incelenmesidir. X^2 testinin anlamlı bulunması iki değişken arasında ilişki olduğunu belirtir, fakat bu ilişkinin miktarı hakkında bilgi vermez. Bu durumda "Kontincensi" korelasyon katsayısı (C) hesaplandığı takdirde ilişkinin miktarı hakkında fikir edinilebilir. Bu eşitlik;

$$C = \sqrt{X^2 / N + X^2}$$

X^2 = Ki Kare değeri

N = Genel toplam

Tablolarda yer alan ilişkinin manidarlığı 0.05 düzeyindeki değerlendirilmiştir. Ki Kare tablosunda yer alan frekanslar toplam kişi sayısı içinden o grup kapsamı içine girdiği saptanan kişi sayısıdır. Yüzdeler ise frekanslardan yararlanılarak orantı ile hesaplanan o grup kapsamındaki frekansın yüzde olarak ifadesini belirtmektedir. Frekansların yüzdeleri hesaplanırken küsürlü sayılar en yakın tam sayıya tamamlanmıştır. Ayrıca bazı tablolardaki beklenen frekans sayısı beşten aşağı olduğu için X^2 hesaplanırken bunlar öteki hücrelerle birleştirme yoluyla hesaplanmıştır.



III. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde araştırmadan elde edilen veriler ve bunlara uygulanan istatistiksel analizlerin sonuçları yer almaktadır.

A. ÖRNEKLEMİ BETİMLEYİCİ ÖZELLİKLER

Tablo 2: Doğum Yeri Dağılımı

Doğum Yeri	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Köy	14	16.5	18	26.1	32	20.8	8	11.1	24	29.3
Kasaba	31	36.5	18	26.1	49	31.7	27	37.5	22	26.8
İl	39	45.9	33	47.8	72	46.8	36	50.0	36	43.9
Yurt dışı	1	1.2	-	-	1	0.7	1	1.4	-	-
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablo 2'de görüldüğü gibi, tüm öğrencilerin %46.8'i il, %31.7'si kasaba, %20.8'i köy, %0.7'si yurtdışı doğumludur. Diğer bir ifade ile öğrencilerin sadece %20.8'i köy doğumlu iken, %78.5'i kent ve kasaba doğumludur.

Tablo 3: Üniversiteden Önce Son Beş Yılım Geçirildiği Yere Göre Dağılımı

Üniversiteden Ön.İkamt.Yeri	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Köy	1	1.2	1	1.5	2	1.3	2	2.8	-	-
İlçe	18	21.2	22	31.9	40	25.9	24	33.3	16	19.5
Kent	38	44.7	27	39.1	65	42.2	26	36.1	39	47.6
Büyük kent	27	31.8	18	26.0	45	29.3	19	26.4	26	31.7
Yurt dışı	1	1.2	1	1.5	2	1.3	1	1.4	1	1.2
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablo 3'de görüldüğü gibi, üniversite öğrencisi olmadan önceki yaşamının son beş yılını tüm öğrencilerin %42.2'si kentte, %29.3'ü büyük kentte, %25.9'u ilçede, %1.3'ü köyde, %1.3'ü de yurtdışında geçirmiştir. Tablo 2'de öğrencilerin %20.8'i köy doğumlu olduğunu söylemesine karşın, son beş yılını köyde geçirdiğini söyleyenlerin sadece %1.3 olması, aynı zamanda bir iç göç olayını göstermektedir.

Tablo 4: Gelir Düzeyi Dağılımı

Gelir	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
2 milyon-4 milyon	35	41.2	24	34.7	59	38.4	28	38.9	31	37.8
4 milyon-6 milyon	27	31.8	27	39.1	54	35.0	24	33.3	30	36.6
6 milyon-8 milyon	14	16.5	9	13.0	23	14.9	12	16.7	11	13.4
8 milyon-10 milyon	7	8.2	4	5.9	11	7.1	6	8.3	5	6.1
10 milyon-yukarısı	2	2.4	5	7.3	7	4.6	2	2.8	5	6.1
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablo 4'de görüldüğü gibi tüm öğrenci ailelerinin %38.4'ü 2-4 milyon, %35.0'i 4-6 milyon, %14.9'u 6-8 milyon, %7.1'i 8-10 milyon, %4.6'sı da 10 milyon ve üzeri toplam aylık gelire sahiptir. Bu da Cumhuriyet Üniversitesi'nin değişik fakültelerinde okuyan öğrenci çoğunluğunun, düşük ve orta gelirli ailelerin çocukları olduğu sonucuna götürür.

Tablo 5: Aile Biçimi Dağılımı

Aile Biçimleri	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çekirdek	63	74.1	47	68.1	110	71.4	49	68.1	61	74.4
Geçici geniş	10	11.8	11	15.9	21	13.6	10	13.9	11	13.4
Ataerkil geniş	4	4.7	5	7.3	9	5.9	5	6.9	4	4.9
Parçalanmış	8	9.4	6	8.7	14	9.1	8	11.1	6	7.3
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablo 5'de görüldüğü gibi tüm öğrenci ailelerinin %71.4'ü çekirdek, %13.6'sı geçici geniş, %9.1'i parçalanmış, %5.9'u da ataerkil geniş aile biçimindedir. Burada dikkati çeken nokta; geçici geniş aile oranının (%13.6), ataerkil aile oranından (%5.9) çok daha yüksek olmasıdır. Ve hatta parçalanmış (eksik) aile oranının (%9.1) bile ataerkil geniş aileden yüksek olması da ilginçtir. Sanırım bunu ülkedeki aile yapısında son dönemlerde görülen hızlı değişimle açıklamak mümkün.

Tablo 6: Anne Mesleği Dağılımı

Anne Mesleği	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ev Hanımı	76	89.4	63	91.3	139	90.2	65	90.3	74	90.2
Memur	7	8.2	4	5.8	11	7.2	6	8.3	5	6.1
Emekli	1	1.2	2	2.9	3	1.9	1	1.4	2	2.4
İşçi	1	1.2	-	-	1	0.7	-	-	1	1.2
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablo 6'da görüldüğü gibi tüm öğrencilerin büyük çoğunluğunun annesi ev hanımıdır (%90.2). Çalışanların ise %7.2'si memur, %0.7'si işçi ve %1.9'u da emeklidir.

Tablo 7: Baba Mesleği Dağılımı

Baba Mesleği	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sanayici, büyük tüccar	7	8.3	6	8.7	13	8.5	4	5.6	9	11.0
Çiftçi, küçük toprak sahibi	6	7.1	10	14.5	16	10.4	4	5.6	12	14.6
Ser.meslek sahibi	2	2.4	4	5.8	6	3.9	3	4.2	3	3.7
Zanaatkar	2	2.4	2	2.9	4	2.6	1	1.4	3	3.7
Emekli	14	16.5	11	15.9	25	16.2	14	19.4	11	13.4
Memur	28	32.9	11	15.9	39	25.3	22	30.6	17	20.7
İşçi (fab.vb.)	17	20.0	15	21.8	32	20.8	13	18.1	19	23.2
Küçük esnaf	9	10.6	10	14.5	19	12.3	11	15.3	8	9.8
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablo 7'de görüldüğü gibi tüm öğrencilerin baba meslekleri; %25.3'ü memur, %20.8'i işçi, %16.2'si emekli, %12.3'ü küçük esnaf, %10.4'ü çiftçi, küçük toprak sahibi, %8.5'i sanayici, büyük tüccar, %3.9'u serbest meslek sahibi ve %2.6'sı da zanaatkardır. Anne, baba mesleklerine bakıldığında, daha öncede belirtildiği gibi örnekleme oluşturan grubun çoğunluğunun, düşük ve orta sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocukları olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Öğrencilerle İlgili Kararların Alınmasında Kimin Etkili Olduğu

Öğr. İlgili Karar.Etk.Olan	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Babam	11	12.9	8	11.6	19	12.3	5	6.9	14	17.1
Annem	7	8.2	8	11.6	15	9.8	12	16.7	3	3.7
Annem ve babam	15	17.6	6	8.6	21	13.6	13	18.1	8	9.8
Tüm aile üyeleri	20	23.6	14	20.4	34	22.0	19	26.4	15	18.2
Kendim	32	37.7	33	47.8	65	42.3	23	31.9	42	51.2
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

$$x^2 = 16.3 \quad sd = 4 \quad p < 0.01 \quad c = .31$$

Tablo 8'de görüldüğü gibi tüm öğrencilerin kendileriyle ilgili kararların alınmasında; %42.3'ü kendim, %16.2'si tüm aile üyeleri, %13.6'sı annem ve babam, %12.3'ü babam, %9.8'i annem etkilidir cevabını vermişlerdir. Diğer aile büyükleri ile ağabey ve ablanın bu konudaki etkileri oldukça düşüktür. Ayrıca öğrencilerle ilgili kararların alınmasında kimin etkili olduğu konusunda cinsiyetler arasındaki fark istatistiksel yönden anlamlı bulunmuştur. Kız öğrencilerle ilgili kararların alınmasında genel olarak aile üyelerinin etkisi erkek öğrencilere oranla anlamlı düzeyde fazladır.

Örnekleme betimleyici diğer özelliklerle ilgili (öğrencilerin yaş gruplarına, bitirdikleri okullara, medeni durumlarına, geldikleri coğrafi bölgeye, Sivas'taki ikamet tarzlarına, annelerinin ve babalarının öğrenim durumlarına, ailelerinin tutumuna, anne-babalarının birarada yaşamalarına, cinsel konularda bilgi aldıkları kaynaklara, ailelerini ilgilendiren kararların alınmasında en çok kimin etkili olduğu konusundaki dağılımları) tablolar Ek-1'de sunulmuştur.

B. EVLENME

1. Evlilik Tanımları

Evlilik sizce neyi ifade ediyor şekilde açık uçlu bir soru sorulduğunda; tüm öğrencilerin %30.5'i karşı cinsten iki kişinin yaşamı her yönüyle paylaşması, %26.6'sı karşılıklı sevgi, saygı, anlayış, %16.3'ü mutlu bir yaşam, %7.1'i ömür boyu birliktelik, %7.1'i toplumun temeli, %5.2'si gelenek, %5.2'si büyük bir sorumluluk, %1.3'ü cinsellik, %0.7'si de anlamsız birşey olarak cevaplamıştır (Tablo 9).

Tablo 9: Evlilik Konusundaki Düşüncelerin Dağılımı

Evlilik	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Karşı cinsten iki kişi.yaşamı her yönüyle paylaş.	27	31.8	20	29.0	47	30.5	17	23.6	30	36.6
Ömür boyu birliktelik	7	8.2	4	5.8	11	7.1	5	6.9	6	7.3
Cinsellik	2	2.4	-	-	2	1.3	-	-	2	2.4
Mutlu bir yaşam	13	15.3	12	17.4	25	16.3	13	18.1	12	14.6
Büyük bir sorumluluk	4	4.7	4	5.8	8	5.2	2	2.8	6	7.3
Karşılıklı sevgi saygı anlayış	20	23.5	21	30.4	41	26.6	25	34.7	16	19.5
Anlamsız birşey	1	1.2	-	-	1	0.7	-	-	1	1.2
Gelenek	4	4.7	4	5.8	8	5.2	5	6.9	3	3.7
Toplumun temeli	7	8.2	4	5.8	11	7.1	5	6.9	6	7.3
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Öğrenciler evliliği karşılıklı sevgi, saygı, anlayış ve her türlü paylaşımın olduğu mutlu bir yaşam olarak tanımlamışlardır. Bu da insanla-

rın aradığı güvenilir, çıkara dayanmayan ilişkileri günümüz dünyasında öteki sosyal ilişkilerinde bulamaması gerçeğine dayanmaktadır. İnsanlar bu önemli ihtiyacını artık neredeyse yalnızca evlilik ilişkisiyle giderebilmektedir. Dolayısıyla evliliğe yüklenen anlam bu beklentileri karşılayacak niteliklerle doludur. Ayrıca evlilik dışında cinsel ilişki olanaklarının artması evliliğin cinsellik olarak tanımlanmamasına neden olmaktadır.

2. Eş Seçimi Biçimi

Evlenecekleri kimseyi kimin seçeceği konusundaki tercihleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %79.3'ü kendim, %18.1'i ailemle birlikte, %1.3'ü ailem seçmelidir cevabını vermiştir (Tablo 10).

Tablo 10: Evleneceği Kimseyi Kimin Seçeceği Konusundaki Tercihlerin Dağılımı

Eşi Kim Seçmelidir	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kendim	66	77.6	56	81.2	122	79.3	52	72.2	70	85.4
Ailem	2	2.4	-	-	2	1.3	1	1.4	1	1.2
Ailemle birlikte	17	20.0	11	15.9	28	18.1	18	25.0	10	12.2
Başka.aracılığıyla	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Farketmez	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Başka	-	-	2	2.9	2	1.3	1	1.4	1	1.2
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tabloda da görüldüğü gibi eş seçiminde öğrencilerin kendilerinin karar vermeyi tercih ettikleri, dolayısıyla çekirdek ailenin özelliklerinden biri olan eş seçiminde bağımsız karar verebilme durumu gözlenmiştir. Ayrıca hiçbir öğrenci farketmez ve başkaları aracılığıyla seçeneklerini tercih etmemiştir. Bu da konuya verilen önem ve duyarlılığı göstermektedir.

Ataerkil aile düzeninde gençler için eş seçimi aile büyükleri tarafından yapılır. Gençlerin kendi evlilikleri ile ilgili bu kararlara uymalarının maddi temelleri yaşlıların üretim araçlarına sahip olması ile açıklanabilir. Burada anne babanın çocuklarının ilerdeki refah düzeyini belirleyecek kaynaklara sahip olmamaları (Tablo 4) öğrencilerin onlara daha fazla söz hakkı tanımamalarına neden olmaktadır. Gelirleri sadece ücrette dayanan veya mülksüzleşen kesimlerden gelen ve meslek edinme yolunda olan üniversite öğrencilerinin aile birimi dışında kendine yeterli olabilecek alternatifleri yaratabileceğini düşünmesi de ailenin bu konudaki kontrolünü azaltmaktadır. O halde genç kuşaklar, ekonomik bağımsızlıkları arttığı ölçüde, evlenme kararlarında daha çok söz sahibi olabilmektedir. Ayrıca eş seçimi ile eğitim düzeyi arasında belirgin bir ilişki vardır. Yapılan araştırmaların hemen hepsinde "eşimi kendim seçtim ya da seçerim" seçeneğini işaretleyenler içinde en yüksek oran "üniversite mezunları" arasında görülmüştür. Tabi bu da bireyin bağımsız kararları ile yakından ilgilidir.

3. Evliliği Düşünme Nedenleri

Evliliği düşünme nedenleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %31.4 yaşamı bir eşle paylaşmak, %31.0'i sevgi ve duygusal paylaşım, %19.7'si çocuk sahibi olmak, %8.0'i ileri yaşlarda yalnız kalmamak için cevabını vermiştir (Tablo 11).

Tablo 11: Evliliği Düşünme Nedenleri

Evl.Düşünme Nedenleri	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yaşamı bir eşle paylaşmak için	79	31.0	66	31.9	145	31.4	65	30.1	90	36.6
Çocuk sahibi olmak için	48	18.8	43	20.8	91	19.7	38	17.6	53	21.5
Resmi olarak cinsel ilişkiye izin verdiği için	8	3.1	5	2.4	13	2.8	5	2.3	8	3.3
İleri yaşlar.yalnız kalmamak için	23	9.0	14	6.8	37	8.0	21	9.7	16	6.5
Geleneksel olduğu için	9	3.5	7	3.4	16	4.0	10	4.6	6	2.4
Sevgi ve duygusal paylaşım için	78	30.6	65	31.4	143	31.0	67	31.0	76	30.4
Ekonomik refah için	3	1.2	1	0.5	4	0.9	3	1.4	1	0.4
Çevre. evlenmeye zorlaması neden.	6	2.4	3	1.4	9	1.9	7	3.2	2	0.8
Başka	1	0.4	3	1.4	4	0.9	-	0	4	1.6
TOPLAM	225	100.0	207	100.0	462	100.0	216	100.0	246	100.0

Not: Soruya birden fazla cevap verilmiştir.

Toplumda bireycilik eğilimlerinin artmasıyla insanlar sevgi ve duygusallığı, paylaşmayı ancak sahiplendikleri kendi ilişkilerinde yaşama beklentisi taşımaktadır. Bu nedenle bu tür duyguların evlilik ilişkisiyle doyum bulacağı düşünülmektedir. Evlilik dışında da cinsel ilişki yaşama alternatiflerinin olması cinselliği evlilik için bir gerekçe olmaktan uzaklaştırmış görünmekte. Ancak "sevgi ve duygusal paylaşım" seçeneğinin gizli bir biçimde "cinselliği" içerdiğini de söyleyebiliriz. Genelde içine kapamık bir toplum oluşumuz gençlerimizin bu soruya iştahlı bir

şekilde "cinsellik" nedeniyle evlenmeyi düşünürüm cevabını vermemesine neden olmuş olabilir. Burada gençlerin ekonomik duruma fazla değer vermez görünmeleri gençlik idealizmiyle ilgili görünmektedir.

Cinsler arasında farklılık göstermekle birlikte çoğalma tüm canlılarda önde gelen amaçlardan biridir. Hem kadın hem erkek için kendini gerçekleştirmenin en saygın biçimlerinden biri ve de gelecek için güvence olarak düşünülen çocuk sahibi olma güdüsünü gerçekleştirmenin yolu olması evliliği düşünme nedenlerinden biri olarak önemini korumaktadır.

4. Birlikte Yaşama Biçimi

Eş olarak seçecekleri kimse ile nikahsız birlikte yaşama konusundaki tercihleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %68.8'i nikahsız birlikte yaşamayı düşünmediği, %13.6'si nikahsız birlikte yaşabileceği, %10.1'i de birlikte yaşamak için dini nikahın yeterli olacağı cevabını vermiştir. Cinsiyet ile eş olarak seçilecek kimseyle nikahsız birlikte yaşama konusundaki tercihler arasında istatistiksel yönden anlamlı fark bulunmuştur (Tablo 12).

Tablo 12: Nikahsız Birlikte Yaşama Konusundaki Tercihlerin Dağılımı

Nikahsız Yaşama	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	16	18.8	12	17.4	28	18.2	10	13.8	18	22.0
Dini nikah olursa evet	9	10.6	7	10.1	16	10.4	3	4.2	13	15.9
Hayır	60	70.6	50	72.5	110	71.4	59	82.0	51	62.1
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

$$\chi^2=8.50$$

$$Sd= 2$$

$$p<0.05$$

$$e=.23$$

Tablo 13'de görüldüğü gibi; tüm öğrencilerin %84.4 gibi büyük bir oranı evli ve resmi nikahlı birlikteliği tercih etmiştir.

Tablo 13: Birlikte Yaşama Biçimi Konusundaki Tercihlerin Dağılımı

Birlikte Yaşama Biçimi	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evli ve nikahsız birliktelik	2	2.4	4	5.8	6	3.9	5	6.9	1	1.2
Evli ve resmi nikahlı birliktelik	74	87.1	56	81.2	130	84.4	63	87.5	67	81.7
Sadece imam nikahı ile birliktelik	2	2.4	2	2.9	4	2.6	1	1.4	3	3.7
Arasına birliktelik (nikahsız)	1	1.2	-	-	1	0.7	1	1.4	-	-
Günübirlik birliktelik	2	2.4	2	2.9	4	2.6	-	-	4	4.9
Başka	4	4.7	5	7.2	9	5.8	2	2.8	7	8.5
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Nikahsız birliktelik hem çevre baskısı gibi toplumsal nedenler, hem durumun bireyde yaratacağı güvensizlik, gelecekte yalnız kalma kaygısı, sahiplenmeme duygusunun yaratacağı anksiyete gibi psikolojik nedenlerle tercih edilmemektedir. Ayrıca altyapı noksanlığı (evi olmayanlara ev kiralanmaması gibi) gibi etkenlerde nikahsız birliktelik tercihini azaltmaktadır.

Evrensel olmamakla birlikte toplumlar dışı ve erkek üyeleri arasında doğumla sonuçlanacak cinsel bir ilişkiye izin vermeden önce nikah töreni yaparlar (Güvenç, 1984: 275). Evlilik dışı ilişkilerin artması toplumsal yapıyı etkilemekte, geleneksel değerleri bozmaktadır. Burada öğrencilerin geleneksel değerleri koruma yönünde istekli oldukları sonucu-

nu çıkarabiliriz. Bir başka deyişle, toplum genelinde yaygın olan davranışlar, gençlerde de varlığını sürdürmektedir. Evliliğin hem toplum gözünde ve hemde hukuk tarafından meşru sayılması nikaha bağlıdır. Sayıyorum, nikahsız birlikteliği savunanların bir bölümü dünya görüşleri gereği bir kısmı da "boşanma"nın güçlüğü nedeniyle böyle bir yöneliş içindedir.

5. Evlilik Törenleri

Evlenme törenlerinin en genel ve toplumsal amacı birleşmeyi açıkça ilan etmek ve bunu gayri meşru ilişkiden ayırdetmektir. Öğrenciler toplumsal bir olay olan düğünle hem kendilerinin hem ailelerinin yeni bir bağla birbirlerine bağlanmalarının bütün toplulukça bilinmesi ve topluluğunda katıldığı törenlerle bu bağın pekiştirilmesini tercih etmektedir. Ayrıca gelenekler de düğüne çok sayıda insanın katılmasını ister.

Evlenirken tercih edecekleri tören biçimleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %44.8'i düğün, dini, resmi nikah, %19.5'i düğün ve resmi nikah %16.2'si dini ve resmi nikah, %11.7'si resmi nikahı tercih etmiştir (Tablo 14).

Tablo 14: Evlenirken Tercih Edecekleri Tören Biçimleri Dağılımı

Evlenme Töreni	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Dini nikah	1	1.2	1	1.5	2	1.3	-	-	2	2.4
Resmi nikah	9	10.6	9	13.0	18	11.7	9	12.5	9	11.0
Her ikisi birlikte	12	14.1	13	18.9	25	16.2	10	13.9	15	18.3
Düğün ve resmi nikah	18	21.2	12	17.4	30	19.5	16	22.2	14	17.1
Düğün, dini, resmi nikah	40	47.1	29	42.0	69	44.8	35	48.6	34	41.5
Hiçbiri	3	3.5	3	4.3	6	3.9	2	2.8	4	4.9
Başka	2	2.4	2	2.9	4	2.6	-	-	4	4.9
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

6. Evlenme Yaşı

Türkiye'de 1991 sayımlarına göre kadında ortalama evlenme yaşı 22.2, erkekte ise 26.2 olarak saptanmıştır. Aynı yıl 57.320.000 olan genel nüfusunun 459.624'ü evlenmiştir. Toplam nüfus içinde evlenme oranı %0.8'dir (DİE, 1991).

Kadında en uygun evlenme yaşı konusundaki tercihleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %48.7'si 23-25, %36.3'ü 20-22, %7.8'i 17-19, %5.8'i 26-28 yaş cevabını vermiştir. Kadında en uygun evlenme yaşı tercihlerinde kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel yönden anlamlı fark bulunmuştur. Kadında en uygun evlenme yaşı 23-25 diyen kızların oranı %68.1 iken, erkeklerin oranı %31.7'dir. En uygun evlenme yaşı 20-22 diyen kızların oranı %26.4 iken, erkeklerin oranı %45.1'dir (Tablo 15).

Tablo 15: Kadında Evlenme Yaşı Konusundaki Tercihlerin Dağılımı

Kadında Evlenme Yaşı	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
17-19	6	7.1	6	8.6	12	7.8	1	1.4	11	13.4
20-22	35	41.2	21	30.5	56	36.3	19	26.4	37	45.1
23-25	40	47.1	35	50.7	75	48.7	49	68.1	26	31.7
26-28	4	4.6	7	10.2	11	7.2	3	4.1	8	9.8
29- yukarısı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

$$x^2=22.89 \quad Sd= 3 \quad p<0.01 \quad c=.36$$

Erkekte en uygun evlenme yaşı konusundaki tercihleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %39.0'u 23-25, %38.3'ü 26-28, %14.2'si 29-31, %6.4'ü 20-22 yaş cevabını vermiştir (Tablo 16).

Tablo 16: Erkeklerde Evlenme Yaşı Konusundaki Tercihlerin Dağılımı

Erkeklerde Evlenme Yaşı	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
17-19	-	-	1	1.5	1	0.7	1	1.4	-	-
20-22	6	7.1	4	5.8	10	6.4	1	1.4	9	11.0
23-25	39	45.9	21	30.5	60	39.0	24	33.3	36	43.9
26-28	29	34.1	30	43.4	59	38.3	33	45.8	26	31.7
29-31	9	10.6	13	18.8	22	14.2	12	16.7	10	12.2
32- yukarı	1	1.2	-	-	1	0.7	1	1.4	-	-
Farketmez	1	1.2	-	-	1	0.7	-	-	1	1.2
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

İş sahibi olabilmek ve bağımsız bir yuva kurabilmek için harcanan çaba evlilik yaşını yükseltmektedir. Uzun öğrenim yıllarında bu durumun etkenlerindedir. Kadınların iş gücüne katılımı, şehirleşme, ekonomik ve sosyal kalkınma ile birlikte üretim metodlarındaki değişimler evlenme yaşının yükselmesine neden olmaktadır.

Kadınların kendi adlarına ekonomik bağımsızlıklarını kazanma, iş gücüne katılma gibi amaçlar taşımaları evlilik yaşını yükseltmelerine neden olmaktadır. Ayrıca örnekleme oluşturan grubun erken evlenmelere yol açan (sosyal güvenlik konusundaki gelişmeler, büyük şehirlerde gelirin yüksek olması ve metropoliten yerlerde) etkenleri kendilerinde bulundurmuyor olmaları öğrencilerin evlenme yaşını yükseltmektedir.

7. İstenen Çocuk Sayısı

Sosyoekonomik değişme ve eğitimin katkısıyla geniş aile içi sorumlulukların azalması, ailelerin yapısal ve işlevsel bakımdan çekirdekleşmesi, doğum kontrol tekniklerinin bilinmesi, kadınların çalışma haya-

tına atılması gibi etkenler istenen çocuk sayısının az olmasına neden olmaktadır. Ayrıca örnekleme oluşturan grubun üniversite öğrencisi olmasının getirdiği daha rasyonel düşünme gibi özellikler de bu sayıyı azaltmaktadır. Öğrencilerde çocuk sayısının az olmasının hem ekonomik, hem sosyal bakımdan gerekli olduğu bilinci yerleşmiştir. Böylece eşler arasındaki duygusal bağ ve iletişim artacaktır. Ayrıca sosyo ekonomik gelişmeler çocuğun ekonomik ve yaşlılık güvencesi değerinin azalmasına yol açmakta, böylece çocuğun işlevsel değerinin azalması, sayısının da azalması sonucunu doğurmaktadır. Öte yandan çocuğun psikolojik değerinin önemini koruduğu görülmektedir. Hiçbir öğrenci çocuk istememe gibi bir eğilim göstermemektedir. Çünkü anne baba olmak ayrı bir statüdür. Ayrıca üreme ve neslin devamını sağlama gibi doğal güdülere cevap vermektedir. Bunların yanında öğrenciler evrensel değerleri aktarmak gibi bir yükümlülükle de çocuk sahibi olmayı isteyebilirler.

Ekonomik problemi olmayan bir ailenin sahip olması gereken çocuk sayısı konusundaki tercihleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %45.5'i 2, %37.6'sı 3, %11.0'ı 4 çocuk cevabını vermiştir (Tablo 17).

Tablo 17: İstenen Çocuk Sayısı Konusundaki Tercihlerin Dağılımı

Çocuk Sayısı	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1	-	-	3	4.3	3	1.9	1	1.4	2	2.4
2	33	38.8	37	53.7	70	45.5	34	47.2	36	43.9
3	37	43.5	21	30.5	58	37.6	28	38.9	30	36.6
4	11	12.9	6	8.6	17	11.0	7	9.7	10	12.2
5	3	3.5	2	2.9	5	3.3	2	2.8	3	3.7
6	1	1.2	-	-	1	0.7	-	-	1	1.2
Başka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

8. Akraba Evliliği

Tablo 18'de görüldüğü gibi; tüm öğrencilerin %78.0'i akraba evliliği düşünmeyeceği, %15.6'sı akraba evliliği düşünülebileceği cevabını vermiştir.

Tablo 18: Akraba Evliliği Konusundaki Tercihlerin Dağılımı

Akraba Evliliği	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	13	15.3	11	15.9	24	15.6	9	12.5	15	18.3
Hayır	66	77.6	54	78.3	120	78.0	59	81.9	61	74.4
Başka	6	7.1	4	5.8	10	6.4	4	5.6	6	7.3
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Akraba evliliği düşünmeme nedenlerinin sorulduğu açık uçlu soruya ise; tüm öğrencilerin %76.7'si özürlü çocuklara sahip olmamak, %17.5'i akrabalarımı kardeşim gibi gördüğüm için cevabını vermiştir (Tablo 19).

Tablo 19: Akraba Evliliği Düşünmeme Nedenleri

Akraba Evliliği Düşünmeme Nedenleri	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Akrabalarımı kardeşim gibi gördüğüm için	11	16.7	10	18.6	21	17.5	13	22.0	8	13.1
Özürlü çocuklara sahip olmamak için	50	75.8	42	77.8	92	76.7	41	69.5	51	83.7
Akrabalarımda uygun kimse olmadığı için	3	4.5	-	-	3	2.5	2	3.4	1	1.6
Yeni insanlar tanımak için	1	1.5	1	1.8	2	1.7	1	1.7	1	1.6
Akrabaların maddi manevi yardım istememeleri için	-	-	1	1.8	1	0.8	1	1.7	-	-
Geleneklerimizde yok	1	1.5	-	-	1	0.8	1	1.7	-	-
TOPLAM	66	100.0	54	100.0	120	100.0	59	100.0	61	100.0

Tabloda da görüldüğü gibi eş seçiminde kendi eğilimlerine bırakıldığı, yani kendi seçimlerini kendilerinin yaptığı durumlarda üniversite öğrencileri akraba evliliğini tercih etmemektedir. Ailelerin çocukları üzerindeki denetiminin yoğun, toplumsal hareketliliğin az olduğu, bireylerin birbirlerine ve ailelerine ekonomik bağımlılıkları gibi nedenler akraba evliliğinin temel nedenleridir. Akraba evliliğinde zararlı ortak genlerin ortaya çıkmasının doğacak çocuklarda genetik bozukluklara yol açacağına öğrencilerce bilinmesi ve önemsenmesi de akraba evliliğini tercih etmemelerine neden olmaktadır. Ayrıca akraba evliliği düşünmeme nedenlerinden biri de yasalarla da yasaklanmış olan kan bağı evlilik-

lerinin psikolojik olarak da insanlarda tiksindirici duygular yaratmasıdır. Öğrencilerin akrabalarını kardeşim gibi gördüğüm için akraba evliliği düşünmüyorum cevapları da bu durumu ifade etmektedir.

9. Evlilikten Korkma

Evlenmekten korkuyor musunuz sorusuna tüm öğrencilerin %63.6'sı hayır, %36.4'ü evet cevabını vermiştir. Evlenmekten korkma ile cinsiyet arasında istatistiksel yönden anlamlı fark bulunmuştur. Kız öğrencilerin %51.4'ü evlenmekten korkarken, erkek öğrencilerin %23.2'si evlenmekten korkmaktadır (Tablo 20).

Tablo 20: Evlenme Olayının Korku Yaratıp Yaratmadığı

Evlenmekten Korkma	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	34	40.0	22	31.9	56	36.4	37	51.4	19	23.2
Hayır	51	60.0	47	68.1	98	63.6	35	48.6	63	76.8
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

$$\chi^2 = 13.19$$

$$sd = 1$$

$$p < 0.05$$

$$c = 0.28$$

Evlenmekten korkma nedenleri sorulduğunda ise; tüm öğrencilerin %53.6'sı sorumluluk almaktan, %12.5'i gerdek gecesinden, %10.7'si evlenmeden önce yaptıklarını yapamamaktan cevabını vermiştir. Ayrıca %23.2'si de başka seçeneği altında yanlış seçim yapmış olmaktan, seçeceğim kişiyle mutlu olamamaktan, evleneceğim kişiyi yanlış tanımış olmaktan korkma gibi cevapları evlenmekten korkma nedeni olarak göstermişlerdir.

Tablo 21: Evlenmekten Korkma Nedenleri

Evlenmekten Kork. Nedenleri	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sorumluluk almaktan	19	55.9	11	50.0	30	53.6	19	51.4	11	57.9
Gerdek gecesi.	2	5.9	5	22.7	7	12.5	5	13.5	2	10.5
Evlenmeden önce yaptıklarımı yapamamaktan	4	11.8	2	9.1	6	10.7	6	16.2	-	-
Kayınvalide- kayınpeder baskısı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Başka	9	26.4	4	18.2	13	23.2	7	18.9	6	31.6
TOPLAM	34	100.0	22	100.0	56	100.0	37	100.0	19	100.0

Evlilik kadının yaşamını daha fazla etkilemektedir. Kadının neredeyse başlıca amacının evlilik olduğu inancının yaygınlığı düşünülürse, özellikle kız öğrencilerin evlilikten daha fazla korkma nedeni açıktır. Ayrıca, erkeklerin evlilik öncesi cinsel anlamda bazı pratik bilgilere sahip olmalarına karşılık kız çocukları için bunu söylemek güçtür. Öğrencilerin evliliğin getirdiği sorumlulukların bilincinde olmaları ve evlilikten beklentilerinin yüksek olması da bu konuda kaygı duymalarına neden olmaktadır.

10. Evlenmelerde Bekaret

"Evlenmelerde bekaret önemlidir" görüşüne tüm öğrencilerin %72.7'si katılıyorum, %23.4'ü katılmıyorum cevabını vermiştir (Tablo 22).

Tablo 22: Evlenmelerde "Bekaret" Konusundaki Düşünceleri

"Bekaret Önemlidir"	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Katılıyorum	65	76.5	47	68.1	112	72.7	53	73.6	59	72.0
Katılmıyorum	16	18.8	20	29.0	36	23.4	15	20.8	21	25.6
Başka	4	4.7	2	2.9	6	3.9	4	5.6	2	2.4
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Sevdiğiniz kızla evlenmeye karar verdiniz ve bakire olmadığını öğrendiğiniz zaman tutumunuz ne olurdu sorusuna ise; erkek öğrencilerin %50.0'si evlenmekten vazgeçerdim, %36.6'sı yine evlenirdim, %13.4'ü başka seçeneği altında kararsızım vb. cevaplar vermiştir (Tablo 23).

Tablo 23: Evlenme Aşamasında, Kızın Bakire Olmaması Durumundaki Tutumları

Evleneceğiniz Kız Bakire Değilse	1. sınıf		4. sınıf		Toplam	
	Erkek		Erkek		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evlenmekten vazgeçerdim	20	45.5	21	55.3	41	50.0
Yine evlenirdim	18	40.9	12	31.6	30	36.6
Başka	6	13.6	5	13.1	11	13.4
TOPLAM	44	100.0	38	100.0	82	100.0

Bazı toplumsal değerler sadece içinden çıktığı toplumda etkili olurken, bazı toplumsal değerler daha geniş etki alanına sahiptir. "Bekaret" yada "bakirelik" de tarihi süreç içinde toplumların gündeminden gitmeyen değerlendendir. Bugün batı toplumlarında bile belli bir azınlığı olan "bakire"lik, bizim gibi gelişme yolundaki toplumlarda son derece önemli bir yere sahiptir. Gerdek gecesi "bakire" çıkmayan kızı baba evine göndermek, onurlu ve yapılması gereken bir iştir. Ve hatta, kız ailesinin

kendi namusunu temizlemesi de beklenen davranıştır. Böylesine önemi ve yeri olan bu anlayışın, öğrencilere yansıyan bölümü incelendiğinde, kayda değer sonuçlar görülmüştür. Erkekler için %25.6, kızlar için %20.8 gibi bekaretin önemli olmadığını ifade eden yüzdeler küçümsenecek rakamlar değildir.

11. Evlilikten Beklentilerin Bulunamaması

Evlilikten beklentilerinizi bulamadığınızı anladığınız zaman ne yaparsınız şeklinde açık uçlu bir soru sorulduğunda, tüm öğrencilerin %48.7'si boşanırım, %29.9'u sorunu halletmeye çalışırım, %7.1'i hiç düşünmedim, %5.2'si beklentilerime uygun bir evlilik yapacağıma inanıyorum, %5.2'si katlanırım, %3.9'u kararı aile büyüklerine bırakırım cevabını vermiştir (Tablo 24).

Tablo 24: Evlilikten Beklentilerin Bulunamaması Durumundaki

Tutumları

Evlilikten Bekl. Bulamadığınızda	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Beklentilerime uygun evlilik yapacağıma inanıyorum	4	4.7	4	5.8	8	5.2	2	2.8	6	7.3
Sorunu halletmeye çalışırım	29	34.1	17	24.7	46	29.9	18	25.0	28	34.1
Kararı aile büyüklerine bırakırım	3	3.5	3	4.3	6	3.9	5	6.9	1	1.2
Boşanırım	44	51.8	31	44.9	75	48.7	40	55.6	35	42.7
Hiç düşünmedim	2	2.4	9	13.1	11	7.1	5	6.9	6	7.3
Katlanırım	3	3.5	5	7.2	8	5.2	2	2.8	6	7.3
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Günümüzde, evliliklerin bozulmasına karşı toplumun geliştirdiği tutumun daha esnek olması; geleneksel görev ve bağlılık duygularının nisbeten gevşemesine, dinsel kurumların ve geleneklerin baskısının azalmasına yol açmıştır. Ayrıca kadın iş yaşamına girmesiyle, ekonomik alanda elde ettiği bu avantajı zamanla boşanma olayında kullanacağına benziyor.

Öğrenciler evliliği sevginin doğal ve yasal sonucu olarak gördükleri için, evliliklerinde beklentilerini bulamadıklarında onları birarada tutan bağ kalmamış olacaktır. Ancak bütün bu söylediklerimizin yanında, dünyada boşanma oranı en düşük toplumlar arasında yer almaktayız. Dolayısıyla öğrencilerinki biraz "bekara karı boşamaya" benzetilebilir.

Aile kurumu, kendi içinde birtakım çapraz ilişkilerin olduğu bir kurumdur. Tablo değerleri içinde öğrencilerin %50'ye yakın kısmının boşanım şeklinde verdiği cevaplar, bu kurumu iyi tanıyamadıklarının bir sonucudur. Örneğin, çocuk olayı boşanma kararını güçleştiren bir etkenidir.

12. Kayınvalide ve Kayınpeder

Bilindiği gibi Türk insanının kafasında özellikle "kayınvalide" kavramı belirgin bir olumsuzluğa işaretler. Gelin kayınana kavgaları Türk toplumunun temel özelliklerinden sayılır olmuştur. Üzerine türküler, maniler, tekerlemeler, öyküler yazılmış ve hatta filmler çevrilmiştir. Kısacası, kayınvalide kavramı, kayınpeder kavramına oranla daha "itici", daha "soğuk" ve daha "olumsuz" bir imaja sahiptir. Buna karşılık "kayınpeder" daha "yapıcı" daha "olumlu" bir anlam ifade eder.

Kayınvalide ve kayınpeder kavramlarının uyandırdığı ilk tepki konusundaki düşüncelerine ilişkin açık uçlu bir soru sorulduğunda; tüm öğrencilerin %31.8'i ikinci bir anne baba, %24.0'ı sevgi ve saygı gösterilecek insanlar, %15.0'i hiçbir tepki uyandırmıyor, %14.2'si istenmeyen kişiler, %7.8'i çatışma, %7.2'si baskı cevabını vermiştir (Tablo 25).

Tablo 25: Kayınvalide ve Kayınpeder Kavramlarının Uyandırdığı**İlk Tepki**

Kayınvalide ve Kayınpeder	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sevgi ve saygı gösterilecek insanlar	24	28.2	13	18.8	37	24.0	13	18.1	24	29.3
İkinci bir anne baba	26	30.6	23	33.4	49	31.8	22	30.6	27	32.9
Baskı	6	7.1	5	7.3	11	7.2	8	12.5	2	2.4
Çatışma	9	10.6	3	4.3	12	7.8	5	6.9	7	8.5
İstenmeyen kişiler	7	8.2	15	21.7	22	14.2	14	19.4	8	9.7
Hiçbir tepki uyandırmıyor	13	15.3	10	14.5	23	15.0	9	12.5	14	17.1
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Kayınvalide ve kayınpeder kavramlarının uyandırdığı ilk tepkiler öğrencilerde değişik duygu ve düşünce yaratmakla beraber genel olarak öğrenciler, ikinci bir anne baba ve sevgi, saygı gösterilecek insanlar gibi olumlu ifadeler kullanmışlardır. Örnekleme alınan öğrencilerin bekar oluşu, bu konuda somut yaşantılarının olmaması, bu kavramlara olumlu tepkiler vermelerine neden olabilir.

13. Nikah

Nikah konusundaki düşüncelerine ilişkin açık uçlu bir soru sorulduğunda; tüm öğrencilerin %61.1'i ilişkinin devlet tarafından onaylanması, %11.0'ı güvence, %10.4'ü bağlılık, %8.4'ü ilişkinin toplum tarafından onaylanması, %7.8'i ilişkinin dinimiz tarafından onaylanması cevabını vermiştir (Tablo 26).

Tablo 26: Nikah Konusundaki Düşüncelerin Dağılımı

Nikah	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlişkinin devlet tarafından onaylanması	55	64.7	39	56.5	94	61.1	39	54.1	55	67.1
İlişkinin toplum tarafından onaylanması	4	4.7	9	13.1	13	8.4	7	9.7	6	7.3
Bağlılık	12	14.1	4	5.8	16	10.4	9	12.5	7	8.5
Güvence	8	9.4	9	13.0	14	11.0	12	16.7	5	6.1
Çocuk sahibi olma yolu	1	1.2	1	1.5	2	1.3	2	2.8	-	-
İlişkinin dinimiz tarafından onaylanması	5	5.9	7	10.1	12	7.8	2	2.8	9	11.0
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tabloda da görüldüğü gibi öğrenciler için nikah daha çok yasal bir anlam ifade etmekte. İlişkinin yasaların öngördüğü biçimde gerçekleştirilmesi anlamını taşıyan nikah aynı zamanda dinsel ve toplumsal kurallarında bir gereği olmakta. Böylece ilişki yasal ve toplumsal açıdan meşrulaşmış olacaktır.

C. EŞ SEÇİMİNDEKİ TERCİH VE BEKLENTİLER

1. Maddi Durum

Evlenecek kişilerde eşler arasındaki maddi durum konusundaki tercihleri sorulduğunda tüm öğrencilerin %64.3'ü maddi durumlarındaki fark önemli değil, %22.1'i maddi durumlarda fark olmamalı, %6.5'i erkek daha zengin olmalı cevabını vermiştir (Tablo 27).

Tablo 27: Eşler Arasındaki Maddi Durum Konusundaki Tercihlerin Dağılımı

Maddi Durum	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Fark olmamalı	17	20.0	17	24.6	34	22.1	22	30.6	12	14.6
Erkek daha zengin olmalı	6	7.1	4	5.8	10	6.5	2	2.8	8	9.8
Kadın daha zengin olmalı	2	2.4	1	1.5	3	1.9	2	2.8	1	1.2
Fark önemli değil	55	64.7	44	63.8	99	64.3	41	56.9	58	70.7
İkisinden biri zengin olmalı	2	2.4	3	4.3	5	3.3	3	4.2	2	2.4
Başka	3	3.5	-	-	3	1.9	2	2.8	1	1.2
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Geleneksel evliliklerde erkeğin ekonomik olarak güçlü olmasının kadınların eş seçiminde seçici bir nitelik olacağı düşünülmektedir. Ayrıca ülkemizdeki evliliklerde resmi ve gayri resmi olarak evin reisinin erkek olduğu ve genellikle eve giren parayı erkeğin kontrol ettiği düşünülürse, erkeklerin özellikle ekonomik olarak daha güçlü olmasının tercih edilmesi beklenir. Ancak öğrenciler hem gençlik idealizmiyle, hemde daha eşitlikçi bir ilişki beklentileriyle maddi duruma önem ver-

mez görünmektedir.

2. Öğrenim Durumu

Türkiye'de 1991 sayımlarına göre; üniversite mezunu bayanların %76.9'u üniversite mezunu, %17.5'i lise ve dengi okul mezunu, %2.9'u ortaokul mezunu erkekle evlenmiştir. 1991'de evlenen üniversite mezunu erkeklerin ise; %43.1'i üniversite mezunu, %34.9'u lise ve dengi okul mezunu, %14'ü ilkokul mezunu, %0.6'sı okuma yazma bilmeyen, %0.3'ü de bir öğrenim kurumundan mezun olmayan bayanla evlenmiştir (DİE, 1991: 21).

Tablo 28'de görüldüğü gibi, tüm öğrencilerin %65.6'sı eşler arasında tahsil farkı olmamalı, %24.0'ı tahsil farkı önemli değil, %5.9'u erkek daha fazla tahsilli olmalı cevabını vermiştir. Evlenecek kişilerde eşler arasındaki öğrenim durumu konusundaki tercihlerle cinsiyet arasındaki ilişki istatistiksel yönden anlamlı bulunmuştur. Kız öğrencilerin %79.2'si, erkek öğrencilerin %53.7'si eşler arasında tahsil farkı olmamasını tercih etmektedir. Kız öğrencilerin %12.5'i erkek öğrencilerin %34.1'i tahsil farkı önemli değil cevabını vermiştir.

Tablo 28: Eşler Arasındaki Öğrenim Durumu Konusundaki Tercihlerin Dağılımı

Öğrenim Durumu	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Tahsil farkı olmamalıdır	61	71.8	40	58.0	101	65.6	57	79.2	44	53.7
Erkek daha fazla tahsilli olmalıdır	5	5.9	7	10.1	12	7.8	5	7.0	7	9.0
Kadın daha fazla tahsilli olmalıdır	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tahsil farkı önemli değildir	19	22.3	22	31.9	41	26.6	10	13.8	31	37.6
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

$$x^2 = 12.16$$

$$sd = 2$$

$$p < 0.01$$

$$c = .27$$

Evlilikteki başarının temellerinden biri de eğitim düzeyindeki dengedir. Çünkü bu denge bireylerin ilgi, ihtiyaç, arkadaşlık vb. birçok alanda benzer olmalarına ve birbirlerini daha iyi anlamalarına yardımcı olmaktadır. Tabloda da görüldüğü gibi öğrencilerin çoğunluğu tahsil farkı olmamasını tercih etmektedir.

3. İdeolojik Görüşleri

Evlenecek kişilerde eşlerin ideolojik görüşleri konusundaki tercihleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %43.5'i ideolojik görüşleri yakın olmalı, %35.7'si aynı olmalı, %14.3'ü önemli değil, %6.5'i ideolojik görüşleri farklı olabilir cevabını vermiştir. Eşlerin ideolojik görüşleri konusundaki tercihlerle cinsiyet arasındaki ilişki istatistiksel yönden anlamlı bulunmuştur (Tablo 29).

Tablo 29: Eşlerin İdeolojik Görüşleri Konusundaki Tercihlerin Dağılımı

İdeolojik Görüşleri	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Aynı Olmalı	28	32.9	27	39.1	57	35.7	21	29.2	34	41.5
Yakın olmalı	36	42.4	29	42.0	65	42.2	39	54.1	26	31.7
Karşı olabilir	7	8.2	5	7.2	12	7.8	7	9.8	5	6.1
Önemli değil	14	16.5	8	11.6	22	14.3	5	6.9	17	20.7
Başka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

$$x^2 = 12.38 \quad sd = 3 \quad p < 0.05 \quad c = 0.27$$

Öğrenciler evlenecek kişilerde eşlerin ideolojik görüşlerinin yakın yada aynı olmasını tercih etmektedir. İdeoloji bir anlamda kişinin dünya görüşü, yaşam tarzı, olduğunda uyum içinde bir yaşamı tercih edecek kişi, elbetteki benzer duygu ve düşüncedeki insanla birlikte olmak isteyecektir.

4. Fiziki Çekicilik

Evlenecek kişilerde eşlerin fiziki çekicilikleri konusundaki tercihleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %50.0'ı fiziki çekicilik önemli değil, %32.5'i fiziki çekicilikleri eşit olmalı, %15.6'sı kadın daha çekici olmalı cevabını vermiştir (Tablo 30).

Tablo 30: Eşlerin Fiziki Çekicilikleri Konusundaki Tercihlerin Dağılımı

Fiziki Çekicilikleri	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Eşit olmalı	26	30.6	24	34.8	50	32.5	22	30.6	28	34.1
Kadın daha çekici olmalı	15	17.6	9	13.0	24	15.6	6	8.3	9	11.0
Erkek daha çekici olmalı	3	3.5	-	-	3	1.9	3	4.2	-	-
Önemli değil	41	48.3	36	52.2	77	50.0	41	56.9	36	43.9
Başka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Öğrenciler fiziksel çekicilik niteliğine fazla önem vermemiştir. Üniversite öğrencisinin "evlenme" amaçlı flörtleri ile "gezme" amaçlı flörtlerinde bu kavram sanırım farklılık arzeder. Gezme amaçlı flörtlerde güzellik, çekicilik, coşku ve hareketlilik tercih edilirken, evlenmede ağırlıklılık, dürüstlük, güven.... vs. aranmaktadır.

5. Dini İnanç

Türkiye'de 1991 sayımlarına göre; karşılıklı dinlere göre evlenenlerin oranında her iki eşinde islam dininden olma oranı %99.3'dür. İslam dininden olup değişik dinden kadınlarla evlenen erkeklerin oranı %0.46'dır. İslam dininden olup değişik dinlerden erkeklerle evlenen kadınların oranı %0.13'dür (DİE, 1991:28).

Evlenecek kişilerde eşlerin dini inançları konusundaki tercihleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %68.9'u dini inançları aynı olmalı, %22.7'si inanç önemli değil, %6.5'i dini inançları farklı olabilir cevabını vermiştir (Tablo 31).

Tablo 31: Eşlerin Dini İnançları Konusundaki Tercihlerin Dağılımı

Dini İnançları	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Aynı olmalı	61	71.8	45	65.3	106	68.9	55	76.4	51	62.2
Farklı olabilir	7	8.2	3	4.3	10	6.5	5	6.9	5	6.1
Önemli değil	17	20.0	18	26.1	35	22.7	10	13.9	25	30.5
Başka	-	-	3	4.3	3	1.9	2	2.8	1	1.2
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tabloda da görüldüğü gibi öğrenciler eş seçiminde dini inanç benzerliğine önem vermişlerdir. Ülkemizde dini inanca verilen önem dikkate alınırca bu konudaki bir farklılığın evliliğe karar veren gençler arasında önemli bir takım problemler çıkmasına yol açacağı düşünülebilir. İslam dininden olup mezhebi farklı olan kimselerin evliliklerinin aileleri tarafından engellendiği yada gençler arasında, dini inancın gereklerini yerine getirirken bazı problemlerin ortaya çıktığı görülmektedir.

Dini inanç bir anlamda insanın dünya görüşünü yansıtmaktadır. İnsanın toplum içindeki davranışlarını düzenleyen bir takım kurallar vardır. Din, ahlak, örf , adet, görgü ve hukuk gibi ... Nasıl hareket edeceğimizi bu kuralların "normlaşmış" kalıpları belirleyecektir. Bu açıdan din yada ahlak insanın yaşam biçimini, hareket tarzını belirleyen düzenleyen kurallarla donanmıştır.

Bu konuda yapılan araştırmalarda yabancılarla evlenmede güçlük yaratan en önemli faktörler arasında din farklılığın (%23) ikinci sırada geldiği saptanmıştır (Tütengil, 1978).

6. Yaş

Evlenecek kişilerde eşlerin yaşları konusundaki tercihleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %44.8'i eşlerin yaşları birbirine yakın olmalı, %41.6'sı erkek daha büyük olmalı, %9.7'si önemli değil cevabını vermiştir (Tablo 32).

Tablo 32: Eşlerin Yaşları Konusundaki Tercihlerin Dağılımı

Yaş	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Aynı olmalı	3	3.5	3	4.3	6	3.9	4	5.6	2	2.4
Erkek daha büyük olmalı	37	43.5	27	39.2	64	41.6	30	41.7	34	41.5
Kadın daha büyük olmalı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yakın olmalı	38	44.7	31	44.9	69	44.8	34	47.2	35	42.7
Önemli değil	7	8.2	8	11.6	15	9.7	4	5.6	11	13.4
Başka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Öğrencilerin evlenecek kişilerde eşlerin yaşlarının birbirine yakın olmasını veya erkeğin yaşının daha büyük olmasını tercih ettikleri gözlenmiştir. Bu durum yaşları yakın olan kişilerin, zevkleri, ilgileri, alışkanlıkları, beklentileri, tutumları, eğilimleri kısaca tüm davranış biçimlerinin benzer olacağı düşüncesinden kaynaklanabilir. Türk toplumu içinde, evlenme olayında erkeğin kızdan yaşça büyük olması, hem erkek ailesince ve hem de kızın ailesince genel kabul görür. Bu durumu "erkek otoritesinin" yada "erkek hakimiyetinin" kabul görmesi ile ilişkilendirebiliriz. Kadının kocasını değil, kocanın kadını yönetmesi tercih edilir. Aksini toplum kabullenmiyor. Evin reisinin erkek olacağı, evdeki söz hakkı-

nın daha çok erkeğe ait olacağı düşünülerek erkeğin kızıdan yaşça daha olgun olmasının tercih edilmesi geleneksel evliliklerde sıkça görülen bir durumdur. Ayrıca, erkeklerin yaşları ne olursa olsun genç kızlarla evlenme isteği, erkekçe geliştirilen psikolojik bir davranış biçimidir. Genç ve bekar kızla evlenmek "erkek"lerin özellikle isteklerindedir.

7. Eş Seçimindeki Önemli Sayılan Özellikler

Öğrencilerin eş seçiminde önemli gördükleri beş özelliği belirtmelerini istediğimiz ve çoktan seçmeli olarak yönelttiğimiz bir soruya verdikleri cevaplar arasında ilk sırayı %10.9'la sevgi, %8.6 ile güven, %8.1 ile dürüstlük, %7.1'i ile anlayışlılık yer alırken, güzellik %5.1, inanç %4.9, hoşgörülülük %4.9, sadakat %4.5, eğitim %4.7 ile sıralanmaktadır. Ekonomik ölçüt olarak zenginlik %1.6, zeka %2.5, namusluluk %3.6, bekaret %3.0, ahlak %1.3, dünya görüşü %1.7 gibi düşük yüzdeler içinde yer almıştır.

Geleneksel değerler içinde önemli bir etkiye sahip olan "bekaret", "namus", "ahlak", "dünya görüşü", "milliyet" gibi ölçütler gençler tarafından eş seçiminde fazla önemli görülmemiştir. Tabloda (Ek-I, Tablo XII) görüldüğü gibi erkeklerle kızlar arasında birkaç özelliğinin dışında belirgin bir farklılık görülmemiştir. Örneğin kızlarda ilk sırayı %12.5 ile "sevgi" alırken, erkeklerde de aynı özellik %9.5 ile ilk sırayı almıştır. Kızlarda ikinci sırayı %11.1 ile "güven" seçeneği alırken, erkeklerde ikinci sıra "güzellik" seçeneğinde (%7.8) dir. Kızlarda üçüncü sıra %7.8 ile "anlayışlılık", erkeklerde ise %6.6 ile aynı seçenek yer almıştır. Seçenekler arasında ilgi çekici seçeneklerden biri "bekaret" oldu. Erkek öğrencilerin 23'ü (%5.6) becarete önem verirken, örneklemimize giren 62 kız öğrenciden hiçbiri bekaret seçeneğini işaretlememiştir. Elbetteki bununla kız öğrenciler için "bekaret" önemli değil sonucu çıkarılamaz. Önemli beş seçenek arasında yer almamıştır.

8. Ešte Bulunması İstenmeyen Özellikler

Örnekleme giren öğrencilerin, evleneceğiniz kişide bulunmasını istemediğiniz özelliklerden beş tanesini belirtiniz biçiminde bir soruya verdikleri cevapların dağılımı Ek-I, Tablo XIII'deki gibidir. Öğrencilerin eşlerinde olmasını istemedikleri özellikler sıra ile %16.5 yalancılık, %12.1 sorumsuzluk, %9.7 kumar, %9.7 içki, %7.8 cimrilik. Bu dağılım erkeklerde %17.3 yalancılık, %11.7 sorumsuzluk, %8.3 cimrilik, %7.6 kumar, %7.3 dağınıklık ve %7.3 içki biçiminde iken, kız öğrencilerde ilk sırayı %15.6 yalancılık, sonra %12.5 sorumsuzluk, %12.5 içki, %12.2 kumar, %7.2 cimrilik almaktadır. Diğer bir ifade ile erkek ve kız öğrenciler aynı seçeneklerde yoğunlaşmışlardır. Yukarıdaki seçeneklerin dışında erkek öğrenciler arasında müsriflik (%6.1), dağınıklık (%7.3), dulluk (%4.6), kız öğrencilerde ise çekingenlik (%6.1) otoriterlik (%3.8), kıskançlık (%4.2) gibi seçeneklerinde belirli bir ağırlığı olduğu görülmektedir. Seçenek sayısının fazla olması, yüzdelerin düşük kalmasına neden oldu. Seçenekleri kendi içinde gruptandırırız, sanıyorum o zaman yüzdeler yukarı tırmanacak.

D. AİLE

1. Aile ve Evlilik Kurumu

Sanayileşmenin ve kentleşmenin ailenin yapısında ve aile içi ilişkilerde önemli değişmelere yol açtığı bilinmektedir. "Geleneksel ataerkil aile"nin bilinen birçok fonksiyonunu (eğitim, boş zaman değerlendirme, ekonomik, koruma, vs.) kaybettiği, yada devrettiği genel kabul görür. Bunun yerine yaygınlaşan "çekirdek aile" daha az sayıda fonksiyonla donanmıştır. Örneğin "üretim, toplumsallaşma ve sevgi" gibi fonksiyonlara sahiptir.

Aile kurumunun günümüzdeki durumu konusundaki düşünceleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %29.9'u toplumun temeli, %22.1'i ailede bir küçülme sözkonusu, %16.2'si bunalım geçiriyor, %25.6'sı çözülüyor, %10.4'ü önemi artıyor cevabını vermiştir. Aile kurumunu gereksiz bulan hiçbir öğrenci olmamıştır (Tablo 33).

Tablo 33: Aile Kurumunun Günümüzdeki Durumu Konusundaki Düşüncelerin Dağılımı

Aile Kurumu	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sağlamlığını koruyor	4	4.7	3	4.3	7	4.5	4	5.6	3	3.7
Önemi artıyor	11	12.9	5	7.2	16	10.4	7	9.7	9	11.0
Toplumun temelidir	27	31.8	19	27.5	46	29.9	16	22.2	30	36.6
Bunalım geçiriyor	14	16.5	11	16.0	25	16.2	13	18.1	12	14.6
Çözülüyor	11	12.9	13	18.9	24	15.6	12	16.7	12	14.6
Günümüzde gereksizdir	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Küçülme sözkonusudur	18	21.2	16	23.2	34	22.1	20	28.8	14	17.1
Başka	-	-	2	2.9	2	1.3	-	-	2	2.4
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

"Evlilik modası geçmiş bir kurum mudur?" sorusu sorulduğunda; tüm öğrencilerin %86.4'ü hayır, %5.8'i fikrim yok, %4.5'i ise evet cevabını vermiştir (Tablo 34).

Tablo 34: Evliliğin Modası Geçmiş Bir Kurum Olması Konusundaki Düşünceleri

Evlilik Modası Geçmiş Bir Kurum mudur?	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	4	4.7	3	4.3	7	4.5	5	6.9	2	2.4
Hayır	74	87.1	59	85.5	133	86.4	61	84.7	72	87.8
Fikrim yok	6	7.1	3	4.3	9	5.8	4	5.6	5	6.1
Başka	1	1.2	4	5.8	5	3.3	2	2.8	3	3.7
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablolarda da görüldüğü gibi aile toplumun temeli olma özelliğini korumakta. Çünkü bireyler için temel ekonomik, toplumsal ve ruhsal sığınak işlevini gören, toplumsal değişime paralel olarak değişen, en çok ve en yoğun ilişkilerin sürdürüldüğü toplumsal kurumdur. Bununla birlikte ailede bir küçülme ve bunalım geçirmesi de söz konusudur. Üretimin ailenin tekelinden çıkarak, daha büyük kar amaçlı işletme birimlerinde yapılmaya başlaması hem ailenin küçülmesine, hemde toplumdaki rolünün sarsılmasına etki etmiştir. Ayrıca sanayileşmiş batı toplumlarında, bireysel mutluluk arayışları aileye alternatif yaşantı biçimlerini ortaya çıkarmakta, bu da geleneksel aile ve evlilik anlayışını değiştirmektedir. Ayrıca günümüzün toplumsal ve ekonomik koşulları aile yaşamını olumsuz yönde etkilemektedir. İşsizlik, yoksulluk, savaş tehlikesinin getirdiği korku, çalışma koşulları, çevre kirliliği vb. etkenler aile için olum-

suz olmaktadır. Kısaca öğrenciler aileyi gerekli olarak görmekte ve toplumun temeli saymakta ancak, yukarıda saydığımız nedenlerden dolayı sağlığını koruyamadığını, bunalım geçirdiğini ve çözüldüğünü düşünmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi gerek aile anlayışında, gerekse evlilik anlayışında önemli değişimler olmuştur. Kızların %6.9'u evliliği "modası geçmiş bir kurum" olarak görüyorsa, bu değişme daha kolay anlaşılır. Ya da öğrencilerin %15.6'sının "çözüldüğünü" söylemesi ile aile kurumuna bakışta nasıl bir değişme olduğunu anlayabiliriz.

2. Eşlerin Aile Açısından Görevleri

Kadının aile açısından en önemli görevleri konusundaki düşünceleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %28.8'i eşine ve çocuklarına manevi destek olmak, %21.2'si aile içi uyumu ve huzuru sağlamak, %16.7'si anelik görevi, %8.0'ı ailenin sosyal ilişkilerini düzenlemek, %5.4'ü çocukların geleceğiyle ilgili hazırlık yapmak, %5.0'ı ev işleri yapmak, %5.0'ı aile bütçesine katkıda bulunmak cevabını vermiştir (Tablo 35).

Tablo 35: Kadının Aile Açısından Görevleri

Kadının Görevleri	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ev işleri yapmak	12	4.7	11	5.3	23	5.0	6	2.8	17	6.9
Aile bütçesine katkıda bulunm.	10	3.9	13	6.3	23	5.0	15	6.9	8	3.3
Annelik görevi (çoc. doğur. vb)	41	16.1	36	17.4	77	16.7	37	17.1	40	16.3
Çocuklara ve kocasına bakmak	11	4.3	7	3.4	18	3.9	5	2.3	13	5.3
Aile bütçesini idare etmek	2	0.8	7	3.4	9	1.9	5	2.3	4	1.6
Aile içi uyumu ve huzuru sağlamak	56	22.0	42	20.3	98	21.2	47	21.8	51	20.7
Ailen. yaşlılarına bakmak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aile. sosyal ilişk. düzenlemek	25	9.8	12	5.8	37	8.0	19	8.8	18	7.3
Aileyi temsil et. takdim etmek	7	2.7	10	4.8	17	3.7	8	3.7	9	3.7
Çocukların geleceğiyle ilgili hazırlık yapmak	15	5.9	10	4.8	25	5.4	9	4.2	16	6.5
Eşine ve çocukl. manevi destek olmak	76	29.8	57	27.5	133	28.8	64	29.6	69	28.0
Başka	-	-	2	1.0	2	0.4	1	0.5	1	0.4
TOPLAM	255	100.0	207	100.0	462	100.0	216	100.0	246	100.0

Not: Soruya birden fazla cevap verilmiştir.

Yukarıda da görüldüğü gibi tablo değerleri klasik ataerkil aile tipinin görüşlerini yansıtmakta. Diğer bir deyişle, gençlerin çekirdek aileden

gelmeleri yada bu aile biçimini idealize etmeleri, onların bu aile temelinde düşünceler geliştirmeleri için yetmiyor.

Erkeğin aile açısından en önemli görevleri sorulduğunda ise; tüm öğrencilerin %28.6'sı ailenin geçimini sağlamak, %27.3'ü ailenin güven ve koruma ihtiyacını sağlamak, %16.0'ı ailenin sağlık ve sosyal güvenliğini sağlamak, %12.1'i aileyi temsil etmek cevabını vermiştir (Tablo 36).

Tablo 36: Erkeğin Aile Açısından Görevleri

Erkeğin Görevleri	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ailenin geçimini sağlamak	71	27.8	61	29.5	132	28.6	58	26.9	74	30.1
Ailenin barınma ihtiyacını sağl.	15	5.9	6	2.9	21	4.5	10	4.6	11	4.5
Ailenin güven ve korunma ihtiy. sağlamak	68	26.7	58	28.0	126	27.3	62	28.7	64	26.0
Ailenin sağlık ve sosyal güvenl. sağlamak	40	15.7	34	16.4	74	16.0	34	15.7	40	16.3
Ailenin nihai kararlarını vermek	6	2.4	4	1.9	10	2.2	1	0.5	9	3.7
Aileyi temsil etmek	31	12.2	25	12.1	56	12.1	32	14.8	24	9.8
Ailedeki iş bölümü belirlemek	6	2.4	-	-	6	1.3	5	2.3	1	0.4
Çocukların eği. ile ilgili kararları vermek	10	3.9	11	5.3	21	4.5	10	4.6	11	4.5
Ailedeki kadın ve kızların davranış. denetlemek	4	1.6	4	1.9	8	1.7	1	0.5	7	2.8
Başka	4	1.6	4	1.9	8	1.7	3	1.4	5	2.0
TOPLAM	255	100.0	207	100.0	462	100.0	216	100.0	246	100.0

Not: Soruya birden fazla cevap verilmiştir.

Daha önce kadınlarla ilgili bölümde söylendiği gibi, erkeklerin görevleri konusunda da "ataerkil" ailenin görev ve fonksiyonları "erkek-ten" istenmektedir. Ekonomik, korumacılık, güvenlik vs. gibi.

Her iki tabloda da görüldüğü gibi aile içi ilişkilerimizde geleneksel topluluklarda görülen cinsiyete dayalı bir işbölümü göz çarpmaktadır. Kadın aile içinde ve dışında ikinci derecede bir rol oynamasını sürdürmektedir. Eğitim, kanunlardaki değişiklikler teknik ilerlemeler, farklı aile biçimleri gibi faktörlerin etkisiyle, cinsiyete bağlı değer ve tutumların zayıflamadığı, tersine pekiştirdiği örneklemimizi oluşturan üniversite öğrencilerinde de görülmüştür. Ayrıca bu durum sadece cinsiyete dayalı sosyal rollerle de açıklanamaz. Yasalarımız da kadının rolünü evde, erkeğinkini de dış dünyada, meslek yaşamında görmüştür. Ancak tablolarda göze çarpan başka bir durum da erkek otoritesinin geleneksel zeminin ideolojik düzeyde de olsa zorlanmakta olduğudur. Örneğin, ailenin nihai kararlarını vermek gibi geleneksel erkek otoritesini ifade eden bir seçeneğin %2.2 gibi düşük bir oranla erkeğin aile açısından görevi olarak tercih edilmesi.

3. İdeal Bir Aile Yuvasının Özellikleri

İdeal bir aile yuvasının şartları konusundaki düşünceleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %33.3'ü karşılık sevgi, saygı, bağlılık, %18.0'i ekonomik refah ve rahatlık, %16.5'i cinsel uyum, %11.5'i eşler ve aileleri ile ilişkilerin güzel olması, %10.6'sı çocuk sahibi olmak, %9.5'i ortak ilgi alanlarına sahip olmak cevabını vermiştir (Tablo 37).

Tablo 37: İdeal Bir Aile Yuvasının Şartları

İdeal Ailenin Şartları	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Karşılıklı sevgi, saygı, bağlılık	85	33.3	69	33.3	154	33.3	73	33.8	81	32.9
Ekonomik refah ve rahatlık	45	17.6	38	18.4	83	18.0	43	19.9	40	16.3
Çocuk sahibi olmak	25	9.8	24	11.6	49	10.6	25	11.6	24	9.8
Ortak ilgi alanlarına sahip olmak	23	9.0	21	10.1	44	9.5	25	11.6	19	7.7
Cinsel uyum	39	15.3	37	17.9	76	16.5	28	13.0	48	19.5
Eşler ve aileleri ile ilişkilerin güzel olması	35	13.7	18	8.7	53	11.5	21	9.7	32	13.0
Başka	3	1.2	-	-	3	0.6	1	0.5	2	0.8
TOPLAM	255	100.0	207	100.0	462	100.0	216	100.0	246	100.0

Not: Soruya birden fazla cevap verilmiştir.

Tabloda da görüldüğü gibi ideal bir aile hayatı sürdürmek için, yapılacak evlilik iki temel ölçütü taşımalıdır. Bunlardan birincisi duygusal ölçütler (sevgi, saygı, bağlılık, fiziksel çekicilik ... vb), ikincisi mantıksal ölçütler (ekonomik durum, aile yapısı, eğitim ... vb).

4. Eşin Çalışması

Eşlerinin çalışması konusundaki tercihleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %73.4'ü eşinin çalışmasını istediğini, %13.6'sı eşinin çalışmasını istemediğini belirtmiştir. %13.0'ı ise başka seçeneğini işaretleyerek, gerekirse çalışabilir cevabını vermiştir. Eşin çalışması konusundaki tercihlerle cinsiyet arasındaki fark istatistiksel yönden anlamlı bulunmuştur. Kız öğrencilerin %98.6'sı eşinin çalışmasını isterken, erkek öğrencilerin %51.2'si eşinin çalışmasını tercih etmiştir (Tablo 38).

Tablo 38: Eşin Çalışması Konusundaki Tercihlerin Dağılımı

Eşin.Çalışmasını İstermisiniz?	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	61	71.8	52	75.4	113	73.4	71	98.6	42	51.2
Hayır	11	12.9	10	14.5	21	13.6	1	1.4	20	24.4
Başka	13	15.3	7	10.1	20	13.0	-	-	20	24.4
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

$$x^2 = 44.17$$

$$sd = 2$$

$$p < 0.05$$

$$c = 0.47$$

Toplumsal değişme ve ekonomik zorlamaların sonucu, artık bir kişinin çalışmasıyla bir ailenin geçinmesi olanaksızlaşmaktadır. Ayrıca çalışmanın bireye statü, çevre vb. psikolojik doyumlar sağlayacak olması, bireyin kendini bir işte de gerçekleştirmesi aile mutluluğunu arttıracaktır. Bunun bilincinde olan üniversite öğrencileri eşlerinin çalışmasını istemektedir. Kadının çalışmasından yana olan erkeklerin yüzdelerinin yüksekliği (%75.6) gelecek için ümit vericidir. Ancak erkeklerin %24.4'ü eşlerini çalıştırmak istememektedir. Çalışan kişilerin (kadınların) iş yerindeki sorunları, işe gidiş geliş, çocuklara ilişkin devletin yükümlülüğünü yeterince yerine getirememesi (yeterli kreş ve yuvanın bulunmaması), erkeklerin eşlerini çalıştırmak istememe yüzdesini açıklayabilir. Ayrıca kadının iş hayatına atılması henüz erkekler tarafından benimsenen bir durum değildir. Dini inançlar ve psikolojik nedenlerle (kıskançlık vb) de erkekler eşlerini çalıştırmak istemeyebilir.

5. Eşin Ailesiyle Oturmak

Eşinizin ailesiyle birlikte oturmak ister misiniz sorusuna; tüm öğrencilerin %77.3'ü hayır, %14.3'ü evet, %8.4'ü de gerekirse oturabileceği cevabını vermiştir. Eşin ailesiyle birlikte oturmak konusundaki tercihlerle cinsiyet arasındaki fark istatistiksel yönden anlamlı bulunmuştur. Kız öğrencilerin %69.4'ü eşin ailesiyle oturmak istemezken bu oran erkek öğrencilerde %84.1'e çıkmıştır (Tablo 39).

Tablo 39: Eşin Ailesiyle Oturmak Konusundaki Tercihlerin Dağılımı

Eşinizin Ailesiyle Oturmak İster misiniz	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	15	17.6	7	10.1	22	14.3	16	22.2	6	7.3
Hayır	62	72.9	57	82.6	119	77.3	50	69.4	69	84.1
Başka	8	9.4	5	7.3	13	8.4	6	8.3	7	8.5
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

$$x^2 = 7.04$$

$$sd = 2$$

$$p < 0.05$$

$$c = 0.21$$

Eşlerin aileleriyle oturmak istemeyen öğrencilere bunun nedeni ne ilişkin açık uçlu bir soru sorulduğunda; tüm öğrencilerin %37.0'ı kendi kararlarımızı kendimiz almak için, %19.3'ü aile karı koca ve çocuklardan oluşmalı, %16.9'u kayınvalide ve kayınpeder baskısı olmaması için, %14.3'ü evin içindeki davranışlarımızı kısıtlamaması için, %7.6'sı kuşak farkından doğacak sorunları önlemek için cevabını vermiştir. Öğrencilerin eşlerinin aileleriyle birlikte oturmak istememe nedenleri ile cinsiyet arasında istatistiksel yönden anlamlı fark bulunmuştur (Tablo 40).

Tablo 40: Eşin Ailesiyle Oturmak İstememe Nedenleri

Eşin Ailesiyle Otur. İstememe Nedenleri	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evin içindeki davranışlarımızı kısıtlamaması için	13	21.0	4	7.0	17	14.3	6	12.0	11	15.9
Kayınvalide ve kayınpeder baskısı olmaması için	12	19.4	8	14.0	20	16.9	13	26.0	7	10.1
Kuşak farkından doğacak sorunları önlemek için	6	9.6	8	13.8	14	11.7	9	18.0	5	7.3
Kendi kararlar. kendimiz almak için	22	35.5	22	38.5	44	37.0	15	30.0	29	42.0
Aile karı-koca ve çocuklardan oluşmalı	9	14.5	15	26.6	24	20.1	7	14.0	17	24.7
TOPLAM	62	100.0	57	100.0	119	100.0	50	100.0	69	100.0

$$\chi^2 = 10.26$$

$$sd=4$$

$$p<0.05$$

$$c=.25$$

Tablolarda da görüldüğü gibi öğrenciler baba otoritesinden kaçmak ve aile içi anlaşmazlıkları çözmek amacıyla ayrı ev açmak istemektedirler. Sosyal yapıda yer alan değişiklikler aile içerisinde etkileşimi çeşitli şekillerde göstermektedir. Burada örneklemin üniversite öğrencisi olmaları, kent kültürü almaları, pazar ekonomisine giriş vb. yeni değerler babanın (ailenin) eski kültür değeri ile çatışmaktadır. Böylece baba otoritesi gibi kültürel bir değer zayıflamakta ve öğrenciler kendi kararlarını kendilerinin alacağı, çağdaş çekirdek aile modelini benimsemektedir.

6. Evin Reisi

Kitle iletişim araçları ve eğitim olanaklarının yaygınlaşması ve yeni teknolojiyle gelen evrenselleşme sürecinin de etkisiyle aile içi ilişkilerde demokratikleşme yönünde değişme olmuştur. Ailede egemenliğin kadın erkek arasında eşitçe paylaşıldığı bir yapı gelişmiştir. Rol dağılımı yeniden tanımlanmıştır. Ayrıca kadının çalışma yaşamındaki yerinin artması, ekonomik özgürlüğünü kazanması, ekonomik yapılanma sonucu oluşan bireyci tutumlar, her iki cinsin evdeki reisliği paylaşımları sonucunu doğurmuştur.

Öğrencilere evin reisi kim olmalıdır diye sorulduğunda; %59.0'ı kadın ve erkek birlikte, %35.1'i erkek cevabını vermiştir. Cinsiyet ile evin reisinin kim alacağı konusundaki tercihler arasında istatistiksel yönden anlamlı fark bulunmuştur. Kız öğrencilerin %72.2'si her ikisi birden evin reisi olmalı derken, erkek öğrencilerin %47.6'sı bu seçeneği tercih etmiştir. Erkek öğrencilerin %48.8'i evin reisi erkek olmalı derken, bu oran kızlarda %19.4'dür (Tablo 41).

Tablo 41: Evin Reisinin Kim Olacağı Konusundaki Tercihlerin Dağılımı

Evin Reisi	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kadın	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Erkek	31	36.5	27	39.1	58	37.7	16	22.2	42	51.2
Her ikisi birden	54	63.5	42	60.9	96	62.3	56	77.8	40	48.8
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

$$x^2 = 12.52$$

$$sd = 1$$

$$p < 0.01$$

$$c = .27$$

Erkek öğrenciler geleneksel ataerkil yapımızı koruyarak kızlara oranla anlamlı düzeyde daha fazla erkek egemenliğini benimsemektedir. Bir anlamda erkekler "kaleleri" bırakmamaya direniyorlar. Bu konuda

kızların daha demokratik bir tavır takındıklarını söylemek olasıdır. Ayrıca hâlâ kızların içinde de geleneksel erkek egemenliğinin devamını isteyen %19.4 oranında bir grubun olduğunu da belirtmek gerekir.



E. FLÖRT VE CİNSEL İLİŞKİ

Geleneksel değerler içinde "flört" fazla bir anlam ifade etmez. Ayrıca da "olumlu" bir eylem olarak görülmez. Buna karşın daha önceki bölümlerde de belirttiğimiz gibi Türkiye'de bir yandan "aile yapıları" ve "aile ilişkileri" diğer yandan da "evlenme olgusuna bakış" önemli ölçüde değişmeler göstermektedir. Görücü usulle evlenmenin nerede ise ortadan kalkacağı bir zamanda, evlenecek insanların birbirlerini tanınması anlamında "flört" artık toplumun genelinde kabul görmeye başladı. Ebeveynlerin bu konudaki duyarlılığı flörtün nerede başlayıp, nerede bittiği hususundadır. Aynı tedirginlik gençlerin cevabında da görülüyor.

Öğrencilere flörtü nasıl tanımladıklarına ilişkin açık uçlu bir soru yönetildiğinde; tüm öğrencilerin %50.1'i birbirinden hoşlanan iki insanın duygu ve düşüncelerini paylaşması, %27.2'si evleneceğim kimseyi tanıma süreci, %9.7'si birlikte olacağım kimseyi tanıma süreci, %9.1'i duygusallığın ve cinselliğin paylaşılması cevabını vermiştir (Tablo 42).

Tablo 42: Flört Konusundaki Düşünceleri

Flört	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Birlikte olacağım kimseyi tanıma süreci	7	8.2	8	11.6	15	9.7	8	11.1	7	8.5
Birbirinden hoşlanan iki insanın duygu ve düşüncelerini paylaşması	46	54.1	31	44.9	77	50.1	38	52.8	39	47.6
Evleneceğim kimseyi tanıma süreci	23	27.1	19	27.6	42	27.2	21	29.2	21	25.6
Duygusallığın ve cinselliğin paylaşılması	6	7.1	8	11.6	14	9.1	4	5.6	9	11.0
Gereksiz birşey	2	2.4	3	4.3	5	3.2	1	1.4	4	4.9
Dine aykırı	1	1.2	-	-	1	1.7	-	-	2	2.4
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Flört sözcüğü öğrencilerce değişik anlamlarda kullanılmıştır. Genelde çiftlerin birbirlerini tanımaları olarak nitelendirilen flört, kimine göre konuşmayla, kimine göre elele gezmeyele, kimine göre öpüşmeyele, kimine göre cinsel yakınlaşmayla açıklanabilmektedir. İşte bu farklı bakışlar bu olgunun ülkemizde tam anlamıyla benimsenmediğini de gösterir. Öğrencilere flörtü onaylayıp onaylamadıkları sorulduğunda; % 66.9'u onaylıyorum, %14.3'ü kararsızım, %11.7'si karşıyım cevabını vermiştir (Tablo 43).

Tablo 43: Flört Konusundaki Tercihlerin Dağılımı

Flört	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Onaylıyorum	56	65.9	47	68.1	103	66.9	52	72.2	51	62.2
Karşıyım	9	10.6	9	13.1	18	11.7	5	6.9	13	15.9
Kararsızım	15	17.6	7	10.1	22	14.3	11	15.3	11	13.4
Başka	5	5.9	6	8.7	11	7.1	4	5.6	7	8.5
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Flört ettiğiniz kişiyle evlenmeyi düşünür müsünüz sorusuna; tüm öğrencilerin %44.2'si olabilir, %35.7'si evet, %7.8'i fikrim yok, %7.1'i hayır cevabını vermiştir (Tablo 44).

Tablo 44: Flört Edilen Kişiyle Evlenme Konusundaki Düşünceleri

Flört Edilen Kişiyle Evlilik	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	27	31.8	28	40.6	55	35.7	30	41.7	25	30.5
Hayır	4	4.7	7	10.1	11	7.1	4	5.6	7	8.5
Olabilir	41	48.2	27	39.2	68	44.2	29	40.3	39	46.7
Fikrim Yok	8	9.4	4	5.8	12	7.8	7	9.7	5	6.1
Başka	5	5.9	3	4.3	8	5.2	2	2.8	6	7.3
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Evlilikten önce evlenilecek kişiyle cinsel ilişkide bulunma konusundaki düşünceleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %70.8'i onaylamıyorum, %20.1'i onaylıyorum cevabını vermiştir. Cinsiyet ile evlilikten önce evlenilecek kişiyle cinsel ilişkide bulunma konusundaki düşünceler arasındaki fark istatistiksel yönden anlamlı bulunmuştur. Evlilikten önce evlenilecek kişiyle cinsel ilişkide bulunmayı onaylayan kız öğrencilerin oranı %8.3 iken, erkek öğrencilerin oranı %30.5'dir. Ayrıca öğrencilerin %9.1'i başka seçeneği altında olabilir, kararsızım, iki tarafta onaylıyorsa olabilir cevaplarını vermiştir (Tablo 45).

Tablo 45: Evlilikten Önce Evlenilecek Kişiyle Cinsel İlişkide Bulunma Konusundaki Düşünceleri

Evlenilecek Kişi. Cinsel İlişki	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Onaylıyorum	16	18.8	15	21.8	31	20.1	6	8.3	25	30.5
Onaylamıyorum	60	70.6	49	71.0	109	70.8	58	80.6	51	62.2
Başka	9	10.6	5	7.2	14	9.1	8	11.1	6	7.3
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

$$x^2 = 11.78 \quad sd = 2 \quad p < 0.01 \quad c = 0.26$$

Evlilikten önce cinsel ilişkide bulunma konusundaki düşünceleri sorulduğunda ise; tüm öğrencilerin %65.0'ı onaylamıyorum, %27.9'u onaylıyorum cevabını vermiştir. Cinsiyet ile evlilikten önce cinsel ilişkide bulunma konusundaki düşünceler arasındaki fark istatistiksel yönden anlamlı bulunmuştur. Evlilikten önce cinsel ilişkiyi onaylayan kız öğrencilerin oranı %11.1 iken, erkek öğrencilerin oranı %42.7 bulunmuştur (Tablo 46).

Tablo 46: Evlilikten Önce Cinsel İlişkide Bulunma Konusundaki Düşünceleri

Cinsel İlişki	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Onaylıyorum	23	27.1	20	29.0	43	27.9	8	11.1	35	42.7
Onaylamıyorum	57	67.1	43	62.3	100	65.0	60	83.3	40	48.8
Başka	5	5.9	6	8.7	11	7.1	4	5.6	7	8.5
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

$$\chi^2 = 21.21 \quad sd=2 \quad p < 0.01 \quad c = 0.35$$

İnsan cinselliğine karşı tutum ve görüşler ve cinsellikle ilgili değer yargıları son yıllarda birtakım değişikliklere uğramakla birlikte, toplumsal norm ve değerler insanların cinselliğini özellikle cinsiyetle ilgili rollerin belirlenmesi sürecinde etkilemektedir. Çocuklar erken yaşlardan itibaren cinsiyet rolleri hakkında mesajlar almaya başlarlar ve cinslerine uygun davranmaya yönlendirilirler. Toplum bu mesajlarında kadınları cinsellik konusunda pasif olmaya teşvik ederken, erkeklerin cinselliğe dönük davranışlarını onaylar hatta ödüllendirir. Dolayısıyla evlilik dışı cinselliği yaşamak kadın için toplumsal norm ve değerlere uymayan, yaptırımları olan bir davranış olduğu için kız öğrenciler tarafından da onay görmemektedir.

F. BOŞANMA

1. Boşanma Nedenleri

Boşanma nedenleri konusundaki düşünceleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %29.4'ü karı kocanın birbirini sevmemesi, %15.6'sı kadının kocasını aldatması, %13.6'sı erkeğin karısını aldatması, %11.7'si bencillik, %9.7'si erkeğin içki yada kumar düşkünlüğü, %8.7'si kadının önemli konularda kocasını dinlememesi, %6.1'i erkeğin karısını dövmesi cevabını vermiştir. Cinsiyet ile boşanma nedenleri konusundaki düşünceler arasında istatistiksel yönden anlamlı fark bulunmuştur (Tablo 47).

Tablo 47: Boşanma Nedenleri Konusundaki Düşünceleri

Boşanma Nedenleri	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Karı kocanın birbirini sevmemesi	75	29.4	66	31.9	141	30.5	65	30.2	76	30.8
Erkeğin içki yada kumar düşkün.	21	8.2	24	11.6	45	9.7	27	12.5	18	7.3
Erkeğin karısını aldatması	36	14.1	27	13.0	63	13.6	37	17.1	26	10.6
Kadının kocasını aldatması	43	16.9	29	14.0	72	15.6	23	10.6	49	19.9
Erkeğin karısını dövmesi	18	7.1	10	4.8	28	6.1	19	8.8	9	3.7
Kadının çocuğu. olmaması	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Erkeğin çocuğu. olmaması	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kadının önemli konu. kocasını dinlememesi	36	14.1	19	9.3	55	11.9	15	6.9	40	16.3
Bencillik	26	10.2	32	15.4	58	12.5	30	13.9	28	11.4
TOPLAM	255	100.0	207	100.0	462	100.0	216	100.0	246	100.0

Not: Soruya birden fazla cevap verilmiştir.

$$\chi^2 = 27.14$$

$$sd = 6$$

$$p < 0.01$$

$$c = .39$$

Mutlu bir aile yuvasının en önemli şartı karşılıklı sevgi, saygı, bağlılık olunca (Tablo 39), bunların olmamasıda en önemli boşanma nedeni olmaktadır. Ayrıca diğer önemli bir boşanma nedeni olan aldatılma da insanların birbirini sevmemesinin bir ifadesi olarak düşünülebilir. Bazı özellikler evliliği düşünme nedeni olurken, yokluğu boşanma için yeterli neden olarak görülmemektedir. Örneğin, çocuk sahibi olmak %15.7 oranında evliliği düşünme nedeni olurken (Tablo 11), kadının çocuğunun olmaması boşanma nedeni olarak %1.1 gibi düşük bir oranda kalmaktadır. Erkeğin çocuğunun olmaması ise hiçbir öğrenci tarafından boşanma nedeni olarak görülmemiştir.

Öğrencilerin kendilerinin karar vereceği evlilik ilişkilerinin sevgiye dayanacağını düşünmeleri, idealde evliliği başka etkenlere yüklememeleri, karı kocanın birbirini sevmemesinin boşanma nedeni olma sonucunu doğurmaktadır.

2. Boşanmanın Kolaylaştırılması

Boşanmanın kolaylaştırılması konusundaki düşünceleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %41.6'sı boşanma kolaylaştırılmalı, %20.7'si kolaylaştırılmamalı, %31.2'si de hiç düşünmedim cevabını vermiştir (Tablo 48).

Tablo 48: Boşanmanın Kolaylaştırılması Konusundaki Düşünceleri

Boşanma	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kolaylaştırılmalı	37	43.5	27	39.1	64	41.6	33	45.8	31	37.8
Kolaylaştırılmamalı	19	22.4	13	18.9	32	20.7	11	15.3	21	25.6
Hiç düşünmedim	24	28.2	24	34.8	48	31.2	23	31.9	25	30.5
Başka	5	5.9	5	7.2	10	6.5	5	6.9	5	6.1
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Boşanan eşlere ilişkin genel olarak toplumun, yakın aile ve arkadaş çevresinin takındığı olumsuz tutumun azalması, sanayi ve tüketim toplumu içinde bireyin kırsal toplumdakinin aksine bir eşe gereksinim duymadan yaşamasının kolaylaşması, boşanan eşlerin, özellikle kadının tekrar evlenebilme şansının artması bireylerin bu konuda daha esnek olmasına neden olmaktadır. Kadının ekonomik bağımsızlığının artması da boşanmayı kolaylaştırıcı olmaktadır. Birey modern ailede ekonomik statüsünü evlenmeden önce az çok kazanmış olduğu için, evlilikle psikolojik, biyolojik ve sosyal gereksinmelerini karşılama amacını taşır. Yani eşitlikçi ve sevgiye dayanan ilişki arar. Ailede bunu bulamamaya başlayınca ilişkinin anlamı kalmaz.

Örnekleme oluşturan grubun henüz evli olmaması %31.2 gibi bir oranın bu konuyu düşünmemesi sonucunu doğurmuştur. Geleneksel tutum ve davranışların görüldüğü örnekleme %20.7'lik bir oranda boşanmanın kolaylaştırılmasına karşı çıkmıştır. Yaşadığımız toplumda; evlilik olayında olduğu gibi boşanma olayında da kararları her zaman taraflar vermez. Yani aileyi oluşturan karı kocanın dışındaki insanlar (anne-baba, yakın akrabalar) bu konuda oldukça önemli roller üstlenirler. Bireysel iradelerin bu konuda özgür karar verdiğini her zaman söyleyemeyiz. Çocuk olgusu, alınan terbiye, değerler vs. bu konudaki kararları etkilemektedir.

3. Evlenmek mi Kolay Boşanmak mı?

Evlenmenin yada boşanmanın kolaylığı konusundaki düşünceleri sorulduğunda; tüm öğrencilerin %59.7'si ikiside zor, %22.1'i evlenmek kolay, %12.4'ü boşanmak kolay cevabını vermiştir. Cinsiyet ve sınıf ile evlenmenin yada boşanmanın kolaylığı konusundaki düşünceler arasında istatistiksel yönden anlamlı ilişki bulunmuştur. Kız öğrencilere göre erkek öğrenciler, dördüncü sınıf öğrencilerine göre de birinci sınıf öğrencile-

ri evlenmeyi de boşanmayı da daha yüksek oranda kolay bulmuştur (Tablo 49).

Tablo 49: Evlenmenin Yada Boşanmanın Kolaylığı Konusundaki Düşünceleri

Evlenmek, Boşanmak	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evlenmek kolay	25	29.4	9	13.1	34	22.1	14	19.4	20	24.4
Boşanmak kolay	12	14.1	7	10.1	19	12.4	6	8.3	13	15.9
İkiside kolay	-	-	5	7.2	5	3.2	3	4.2	2	2.4
İkiside zor	45	52.9	47	68.1	92	59.7	49	68.1	43	52.4
Başka	3	3.5	1	1.5	4	2.6	-	-	4	4.9
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Öğrenciler evlenmeyi de boşanmayı da zor bulmaktadır. Ancak kıyaslamak gerekirse evlenmek daha kolay gelmiştir. Evlenmek boşanmaya göre daha kolay çünkü insanlar bu birliğe girmeye kendileri karar veriyorlar. Ama birliği bozmaya tek başına karar veremiyorlar. Toplumsal nedenler bir yana bırakılsa bile yasal nedenler buna engel oluyor. Diğer bir deyişle "yapma" ile "yıkma" olarak benzetebileceğimiz "evlenme" ve "boşanma" psikolojik olarak farklı değerlendirilmektedir. Evlilikte taraflar bağlantısızdır. Yani çocuklar yoktur. Oysa boşanmada çocuklar olabilir. Ayrıca boşanmış erkeğin yada kadının toplumsal konumu bekarlarınkine göre daha negatiftir. Özellikle Türk toplumunda "dul-boşanmış kadın" rolü sıkıntılı bir roldür. Erkeklerimize göre boşanmış kadın kolay kadın kabul edilmektedir.

Henüz evlenme ve boşanma olaylarını öğrencilerin gerçek boyutları ile değerlendiremedikleri söylenebilir. Özellikle de boşanma konusunda. Evlilik de, boşanmada "ciddiyet ve sorumluluk" ister. Vereceğimiz

karar sadece bizi ilgilendirmiyor. Örneğin boşanmak isteyen bir kişi birkaç sorunun cevabını vermek durumundadır.

- Bu evlilik ilişkisi tamamen bitti mi? Yürüme şansı kalmadı mı?
- Neden boşanmak zorundayım?
- Bozulan ilişkiler yada boşanma nedeni düzeltilemez mi?
- Çocukların durumu ne olacak?
- Boşanmanın diğer ucundaki insanın (eşin) boşanma sonrasındaki durumu ve konumu ne olacak?
- Bu işe yakın çevre ve aile ne diyecek?



IV. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu çalışmada, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Öğrencilerinin Eş Seçimindeki Tercih ve Beklentileri, betimsel düzeyde ele alınmaya çalışılmıştır. Eş seçimindeki tercih ve beklentilere ilişkin bulgularla birlikte, aile, evlilik, flört ve boşanma konularına da yer verilmiştir.

Araştırma, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Fakültelerinde okuyan 1. ve 4. sınıf öğrencisi olan toplam 1527 öğrenciden sistematik örneklem tekniğiyle seçilen 154 kişiye uygulandı. 85'i 1. sınıf, 69'u 4. sınıf ve 70'i kız, 84'ü erkek olan öğrencilerin yanıtlarını içeren verilere göre, araştırmanın evrenini oluşturan Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Öğrencilerine genellenebilecek bulgular şöyle özetlenebilir:

Örnekleme alınan öğrencilerin çoğunluğu kent ve kasaba doğumludur (%78.5). Kent ve kasaba doğumlu olmasa bile öğrencilerin %97.4'ü üniversite öğrencisi olmadan önceki yaşamının son beş yılını kent ve kasabada geçirmiştir. Dolayısıyla doğum yeri köy olan öğrencilerin de kent ve kasabada ikamet ettikleri görülmektedir. Ailelerin gelir ve eğitim düzeyine bakıldığında öğrencilerin düşük ve orta sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocukları olduğu görülmektedir. Öğrenci ailelerinin %71.4'ü çekirdek aile biçimindedir. Ancak parçalanmış (%9.1) ve geçici geniş (%13.6) aile oranları da Türkiye ortalamasından yüksek bulunmuş olup bu durum ülkedeki aile yapısında son dönemlerde görülen hızlı değişimlerle açıklanabilir.

Kendileriyle ilgili kararların alınmasında öğrencilerin %42.3'ü kendisinin etkili olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte anne, baba vb. diğer aile üyeleri de bu kararlarda oldukça etkilidir. Aile tutumlarına bakıldığında %50.7'sinin koruyucu, %40.9'unun demokratik olduğu görülmektedir. Evlenecekleri kimsenin seçimi konusunda ise öğrenciler kendileri karar vermeyi tercih etmektedir (%79.3). Dolayısıyla çekirdek

ailenin özelliklerinden biri olan eş seçiminde bağımsız karar verebilme durumu öğrencilerde de gözlenmiştir.

Evlilik, öğrenciler tarafından karşılıklı sevgi, saygı, anlayış ve her türlü paylaşımın olduğu mutlu bir yaşam olarak tanımlanmıştır. Evliliği düşünürken öncelikle paylaşma ilkesine önem verilmiştir. Yaşamı, sevgi ve duygusallığı bir eşle paylaşmak, çocuk sahibi olmak evliliği düşünme nedeni olmaktadır. Öğrenciler aradıkları güvenilir, çıkara dayanmayan ilişkilerin, sevgi ve duygusallığın, paylaşımın ancak sahiplendikleri kendi ilişkilerinde yaşanacağı beklentisi taşıdıkları için evliliğe bu anlamları yüklemişlerdir. Ayrıca insanların önde gelen amaçlarından biri olan ve hem kendini gerçekleştirme, hem gelecek için güvence olarak düşünülen çocuk sahibi olma güdüsünü gerçekleştirmenin bir yoludur evlilik.

Nikah ise; ilişkinin yasaların öngördüğü biçimde gerçekleştirilmesi anlamı taşımakta ve aynı zamanda dinsel ve toplumsal kuralların bir gereği olarak düşünülmektedir. Öğrencilerin %68.8'i nikahsız yaşamayı tercih etmemektedir. Nikahsız yaşamayı tercih etmeyen kızların oranı erkeklere göre daha yüksektir. Bunu erkeklerin cinsiyetlerinden dolayı, toplumdan daha bağımsız hareket edebilme toleransına sahip olmaları, toplumun genel değer yargılarına ters düşse bile kendi değer yargılarına göre hareket edebilme serbestliğine bağlayabiliriz. Buna karşın kızların özellikle evlilik dışı ilişki şeklinde bir yaşantıyı, ahlaki, açıdan toplum dışına itilme yada huzurlu bir sosyal yaşantı sürememe nedenlerinden dolayı tercih etmeyecekleri düşünülmektedir. Tüm öğrencilerin %84.4'ü tarafından evli ve resmi nikahlı birliktelik tercih edilmiştir. Böylece hem çevre baskısı gibi toplumsal nedenler, hem durumun bireyde yaratacağı güvensizlik, gelecekte yalnız kalma kaygısı, sahiplenme duygusunun yaratacağı anksiyete gibi psikolojik nedenler ortadan kalkacaktır. Evliliğin hem toplumun gözünde, hem hukuk tarafından

meşru sayılması ve geleneksel değerlerin korunması eğilimi görülmektedir öğrencilerde. Ayrıca evlenme törenlerinde dinsel gereklerinde önem taşıdığı, düğün yapmadan evliliğin de pek düşünülmediği söylenebilir.

Evlenme yaşı konusunda, öğrencilerin çoğunluğu kızlar için 20-25 arası erkekler için 23-28 arası yaşları en uygun evlenme yaşı olarak tercih etmişlerdir. İş sahibi olabilmek, bağımsız bir yuva kurabilmek için harcanan çaba evlilik yaşını yükseltmektedir. Uzun öğrenim yılları, kadınların iş gücüne katılımı, şehirleşme, ekonomik ve sosyal kalkınma ile birlikte üretim metodlarındaki değişimler evlenme yaşının yükselmesine neden olmaktadır. Ayrıca öğrenciler evlenecek kişilerde erkeğin yaşının daha büyük olmasını veya eşlerin yaşlarının birbirine yakın olmasını tercih etmektedir. Geleneksel evliliklerde görülen erkeğin yaşça büyük olması tercihi öğrencilerde de gözlenmiştir.

Öğrencilerin %83.1'i ekonomik problemi olmayan bir ailenin 2 ya da 3 çocuğa sahip olması gerektiğini belirtmişlerdir. Sosyo-ekonomik değişme ve eğitimin katkılarıyla geniş aile içi sorumlulukların azalması, ailelerin yapısal ve işlevsel bakımdan çekirdekleşmesi, doğum kontrol tekniklerinin bilinmesi, kadınların çalışma hayatına atılması gibi etkenler istenilen çocuk sayısının az olmasına neden olmaktadır.

Eş seçiminde kendi eğilimlerine bırakıldığında yani kendi seçimlerini kendilerinin yaptığı durumlarda üniversite öğrencileri akraba evliliğini tercih etmemektedir. Akraba evliliğinin çocuklarda genetik bozukluklara yol açması ve psikolojik olarakta insanlarda tiksindirici duygular yaratması öğrencilerin akraba evliliğini tercih etmemelerine neden olmaktadır.

Evlenmek, getirdiği sorumluluklar, gerdek gecesi ve evlenmeden önce yaptıklarını yapamama kaygılarıyla öğrencilerin %36.4'ünde korku yaratmaktadır. Bu oran kız öğrencilerde %51.4'e çıkmaktadır. Çünkü evlilik kadının yaşamını daha fazla etkilemektedir. Kadının neredeyse baş-

lıca amacının evlilik olduğu inancının yaygınlığı düşünülürse özellikle kız öğrencilerin evlilikten daha fazla korkma nedeni açıktır.

Evlenmelerde bekaret öğrencilerin %72.7'si tarafından önemli bulunmuştur. Hatta erkek öğrencilerin %50.0'ı evlenme aşamasında sevdiği kızın bakire olmaması durumunda evlenmekten vazgeçeceğini belirtmiştir. Ancak bizim gibi gelişme yolundaki toplumlarda son derece önemli bir yere sahip olan bakireliğin öğrencilerin 23.4'ü tarafından önemli sayılmaması da küçümsenecek rakam değildir.

Günümüzde evliliklerin bozulmasına karşı toplumun geliştirdiği tutumun daha esnek olması, geleneksel görev ve bağlılık duygularının nisbeten gevşemesine, dinsel kurumların ve geleneklerin baskısının azalmasına yol açmıştır. Ayrıca evliliğin sevginin sonucu olarak gördükleri için de öğrencilerin %48.7'si beklentilerini bulamadıklarında boşanacağını belirtmişlerdir ve %41.6'sıda boşanmanın kolaylaştırılmasına taraftardır. Sanayi ve tüketim toplumu içinde bireyin kırsal toplumdakinin aksine bir eşe gereksinim duymadan yaşamasının kolaylaşması, boşanan eşlerin özellikle kadının tekrar evlenebilme şansının artması, bireyin bu konuda daha esnek olmasına neden olmaktadır. Geleneksel tutum ve davranışların da görüldüğü örnekleme %20.7'lik bir oranda boşanmanın kolaylaştırılmasına karşı çıkmıştır. En önemli boşanma nedeni olarak karı kocanın birbirini sevmemesi ve eşlerin birbirini aldatmasını gören öğrenciler evlenmeyi de boşanmayı da zor bulmaktadır. Örnekleme giren öğrencilerin bekar olmasının da (%98.1) etkisiyle bu konunun gerçek boyutlarıyla değerlendirilemediğini söyleyebiliriz.

Evlenecek kişilerde öğrencilerin %65.6'sı tahsil farkı olmamasını, %79.2'si ideolojik görüşlerinin yakın ya da aynı olmasını, %68.9'u dini inançlarının aynı olmasını, %44.8'i yaşlarının yakın olmasını tercih etmektedir. Çünkü bu alanlarda benzerlik bireylerin ilgi, ihtiyaç, arkadaşlık, dünya görüşü, yaşam biçimi, hareket tarzı, alışkanlıkları, beklentile-

ri, tutumları, eğilimleri, kısaca tüm davranış biçimlerinin benzer olacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca öğrencilerin %64.3'ü evlenecek kişilerde eşler arasındaki maddi durum farkının önemli olmadığı, %50.0'ı da fiziki çekiciliğin önemli olmadığı cevabını vermiştir. Öğrenciler hem gençlik idealizmiyle hem de daha eşitlikçi bir ilişki beklentileriyle maddi duruma önem vermez görünmektedir. Eş seçiminde sırayla sevgi, güven, dürüstlük, anlayışlılık, güzellik, inanç, hoşgörü, sadakat, eğitim, v.b. özelliklere önem verilmiştir. Ayrıca eşlerinde yalancılık, sorumsuzluk, kumar, içki, cimrilik v.b. özelliklerin bulunması istenmemektedir.

Aile ve evlilik kurumu ise; öğrencilere göre günümüzde toplumun temeli olma özelliğini korumakta. Bununla birlikte ailede bir küçülme ve bunalım geçirmesi de söz konusudur. Üretimin ailelerin tekeline çıkarak daha büyük kar amaçlı işletme birimlerinde yapılmaya başlaması, hem ailenin küçülmesine hem de toplumdaki rolünün sarsılmasına etki etmiştir. Ayrıca sanayileşmiş batı toplumlarında, bireysel mutluluk arayışları aileye alternatif yaşantı biçimleri ortaya çıkarmakta, bu da geleneksel aile ve evlilik anlayışını değiştirmektedir. Buna rağmen aile bireyler için temel ekonomik, toplumsal ve ruhsal sığınak işlevini gören toplumsal bir kurumdur. Aile ve evlilik anlayışında önemli değişimler görülmektedir. Kızları %6.9'unun evliliği modası geçmiş bir kurum olarak görmesi, %16.2'sinin ailenin bunalım geçirdiğini, %15.6'sının ailenin çözüldüğünü söylemesi bu değişimi göstermektedir.

Eşlerin aile açısından görevleri konusunda öğrenciler klasik ataerkil aile tipinin görüşlerini benimsemiştir. Aile içi ilişkilerde geleneksel topluluklarda görülen cinsiyete dayalı işbölümü göze çarpmaktadır. Gençlerin çekirdek aileden gelmeleri ya da bu aile biçimini idealize etmeleri onların bu aile temelinde düşünceler geliştirmelerine yetmemiştir. Kadının aile açısından en önemli görevleri eşine ve çocuklarına ma-

nevi destek olmak, aile içi uyumu ve huzuru sağlamak, annelik görevi iken, erkeğin aile açısından en önemli görevleri ailenin geçimini sağlamak, ailenin güvenliğini sağlamak şeklinde belirtilmiştir. Aynı şekilde öğrencilerin %35.1'i evin reisinin erkek olmasını tercih ederek geleneksel ataerkil yapımızı koruma eğilimi göstermiştir.

Öğrenciler baba otoritesinden kaçmak ve aile içi anlaşmazlıkları çözümlenmek amacıyla ayrı ev açmak istemektedir (%77.3). Böylece baba otoritesi gibi kültürel bir değer zayıflamakta ve öğrenciler kendi kararlarını kendilerinin alacağı, çağdaş çekirdek aile modelini benimsemektedir.

Flört, öğrencilerce değişik anlamlarda kullanılmakta ve genelde çiftlerin birbirlerini tanımaları olarak nitelendirilmekte olup %66.9'u tarafından onaylanmaktadır. Evlilikten önce cinsel ilişkiyi onaylamayan öğrencilerin %79.9'u flört edilen kişiyle evlenebileceğini ifade etmiştir. Türkiye'de bir yanda aile yapıları ve aile ilişkileri diğer yanda evlenme olgusuna bakış önemli ölçüde değişimler göstermektedir. Görücü usulle evlenmenin neredeyse ortadan kalkacağı bir zamanda evlenecek insanların birbirini tanımaları anlamında flört toplumun genelinde kabul görmeye başlamıştır. Ancak flörtün sınırları içinde cinsel ilişkiye yer olmadığı sürece.

Üniversite öğrencisinin klasik aile kavramının dışında olduğunu tam anlamıyla söylemek mümkün değildir. Toplumumuz geleneksel topluluklardan sanayi toplumuna doğru yönelmiş bir geçiş toplumdur. Aile yapımız hem çekirdek, hem geleneksel aile niteliği taşımaktadır. Aile kompozisyonuna baktığımızda aile yapılarımızın çoğunluğu çekirdek aile özelliği göstermektedir. Aile içi ilişkilerde geleneksel değer sistemleri egemen görünmektedir. Öğrencilerde de evlilik ve aile konularında geleneksel tutum ve davranışların büyük oranda görüldüğü söylenebilir. Ancak eğitim seviyesinin yükselmesi, çağdaş dünyanın bireysel hak ve öz-

gürlüklerinin, üniversite öğrencilerince daha fazla bilinmesi, kadının iş yaşamına katılımı, endüstrileşme ve kentleşme, öğrencilerin evlilik ve aile konusundaki tutum ve davranışlarında farklılaşmalara neden olmakta ve bu farklılaşmaları desteklemektedir.

Toplumsal katmanlaşmada bazı ölçütler veri olarak kabul edilir. Örneğin "eğitim", "gelir düzeyi", "aile yapısı", "cinsiyet", "meslek" ... gibi. Üniversite öğrenciliği de gençlik kesimleri içinde eğitim düzeyi nedeniyle üst katmanı oluşturur. Bu araştırmada üniversite gençliğinin "eş seçme davranışlarında" bu kriterin önemli olacağı varsayılmıştır. Yani eğitim seviyesi yükseldikçe eş seçiminde geleneksel ölçülerin terk edileceği ve bağımsız karar vermenin kolaylaşacağı gibi.

Araştırma genelinde 1. sınıf öğrencileri ile 4. sınıf öğrencileri arasında dikkat çekici ve istatistiksel değerlendirme boyutlarında anlamlı bir fark çıkmamıştır. Bu durumu şu biçimde genelleseyebiliriz: Üniversite gençliği (doğum yeri, aile biçimi, gelir düzeyi, anne baba öğrenim durumu, anne baba mesleği açısından) homojen bir yapı göstermektedir. Eğitimin (sınıf farkının) eş seçiminde çok fazla önemi yoktur. Aile yapıları ve ailede alınan değerler gençler üzerinde çok fazla etkili olmaktadır. Evlilik konusuna bakışı etkileyen bir diğer faktör de cinsiyet olarak tesbit edilmiştir.

V. BÖLÜM

ÖZET

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin eş seçimindeki tercih ve beklentileri betimsel düzeyde ele alınmaya çalışılmıştır.

Bu amaçla öğrencilere araştırmacı tarafından geliştirilen bir anket uygulanmıştır. Çalışma, Cumhuriyet Üniversitesi Fakültelerinde okumakta olan 1. ve 4. sınıf öğrencilerinden sistematik örneklem tekniğiyle seçilen 154 kişi üzerinde yapılmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular şöyle özetlenebilir:

Evlenecekleri kimsenin seçimi konusunda öğrenciler kendileri karar vermeyi tercih etmişlerdir. Yaşamı, sevgi ve duygusallığı bir eşle paylaşmak, çocuk sahibi olmak evliliği düşünme nedenlerinin başında gelmektedir. Nikahsız birlikteliği onaylamayan öğrenciler evli ve resmi nikahlı birlikteliği ve aynı zamanda evlilik töreni olarak düğün yapılmasını tercih etmişlerdir. En uygun evlenme yaşı araştırma bulgularında kız için 20-25, erkek için 23-28 yaş grubu olarak belirlenmiştir. Öğrencilere göre ekonomik problemi olmayan bir aile 2 yada 3 çocuğa sahip olmalıdır. Eş seçiminde akraba evliliği düşünülmemektedir.

Boşanmanın kolaylaştırılmasına taraftar olan öğrenciler, evlilikten beklentilerini bulamadıklarında boşanabileceklerini belirtmişlerdir.

Öğrenciler, evlenecek kişilerde tahsil farkı olmamasını, ideolojik görüşlerin yakın yada aynı olmasını, dini inançların aynı olmasını, yaşlarının aynı olmasını tercih ederken, maddi durum farkının, fiziki çekiciliğin önemli olmadığını belirtmişlerdir. Eş seçiminde sırayla sevgi, güven, dürüstlük, anlayışlılık, güzellik, inanç, hoşgörü, sadakat vb. özelliklere önem vermişlerdir. Ayrıca eşlerinde bulunmasını istemedikleri en önemli özellikler; yalancılık, sorumsuzluk, kumar, içki, cimrilik vb.dir.

Aile ve evlilik kurumu öğrencilere göre toplumun temeli olma özelliğini korumakla birlikte bunalım geçirmekte ve küçülmektedir.

Eşlerin aile açısından görevleri konusunda öğrenciler klasik ataerkil aile tipinin görüşlerini benimsemişlerdir. Aile içi ilişkilerde geleneksel topluluklarda görülen cinsiyete dayalı işbölümü göze çarpmaktadır.

Evlilikten önce cinsel ilişkiyi onaylamayan öğrenciler, flörtü onaylamakta ve flört edilen kişiyle evlenebileceğini belirtmektedir.

Kısaca; öğrencilerde evlilik ve aile konularında geleneksel tutum ve davranışların büyük oranda görüldüğü söylenebilir.



SUMMARY

In this study the preferences and expectations of the university students for the mate choice are tried to establish. For this purpose a questionnaire developed by the researcher has been applied on the students. The research has been made on 154 first and fourth classes, students of the Faculties of the Cumhuriyet University selected by simple random sampling techniques.

The findings of this research can be summarized as follows:

The students prefer to decide them selves about the selection of the mate. The main reasons to attempt to get married are to share the life, the love and the feelings with a mate, to have children. The students not approving not wedded unity, have preferred married and weddet unity. Mean time they prefer a wedding ceremony to be done. The most proper marriage ages have been accepted as 20-25 for the ladies, and 23-28 for the gentlemen. The students approved for the families without any economical problem to have 2 or 3 childrens. Getting married with the relations has not been approved.

The students supporting making easy to devorced, have stated that they may devorce if they can not find exceptions in the marriage.

The students prefer that education level should be equal, political views should be close or the same, the age should be the same with the person that they going to got married, whereas the financial situation and physical attractiveness are not important factors for their choice. According to the students love, confidence, honosty, modesty, beauty, religious belief, tolerance, fidelity etc. are important for made choice. Besides mendacity, unresponsiveness, gambling, drinking, stinginess etc. should not be present on their mate.

In view of the students family and marrige are the base for the community, but these ones have some problems and becoming small. On

the duties of the mates in the family the students consent the views of the classical patriarchal family type. For the inter-family relations the sex-based co-operation which is observed in the traditional communities is accepted.

The students not accepting sexual intercourse before marriage, consent the flirtation and state that it may be get married to the person flirted.

Shortly, traditional views and attitudes about the marriage and family have been observed on the students.



VI. BÖLÜM**KAYNAKLAR**

- ADASAL, Rasim**
1963
Cinsiyet Aşk Evlilik, Ankara: Turhan Kitabevi.
- AKYÜZ, Emine**
1983
Medeni Kanuna Göre Müşterek Hayatın Tatili, Ayrılık ve Boşanmada Çocuğun Korunması, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- ARMAĞAN, Sibel ve İbrahim**
1988
Toplumbilim, İzmir: Barış Yayınları.
- ARPACI, Abdülkadir**
1993
Türk Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu İstanbul: Temel Yayınları.
- ATABEK, Erdal**
1990
Kuşatılmış Gençlik, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- ATABEK, Erdal**
1989
Kışkırtılmış Erkeklik Bastırılmış Kadınlık, 5. Basım, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- ALKAN, Türker**
1981
Kadın-Erkek Eşitsizliği Sorunu, Ankara: A.Ü. Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- ALTAY, Ekrem**
1976
Yeni Sosyoloji, 2. Baskı, Ankara: Ticaret ve Turizm Yüksek Okulu Yayınları .
- BAŞARAN, Fatma**
1968
Ailede Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Değişimleri, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- BALAMAN, Ali Rıza**
1982
Evlilik Akrabalık Türleri, İzmir: Karınca Matbaacılık.

- BALDSON, Dacre ve Ark.
1992 "Eski Roma'da Mutlu ve Mutsuz Evlilikler" **Sevgi ve Toplumsal İlişkiler**, (Çev. Yılmaz Öner) İstanbul: Belge Yayınları.
- BİLEN, Mürüvvet
1983 **Ailede Kurumlarda ve Toplumda Sağlıklı İnsan İlişkileri**, Geliştirilmiş 3. Baskı, Ankara: Teknik Basım Sanayi Matbaası.
- BİLGİN, Vedat
1991 "Yapısal Özellikleri İtibarıyla Ailenin Görünümü", **Türkiye Aile Yılığ**, Ankara: T.C. Başbakanlık A.A.K. Yayınları.
- BORATAV, Pertev Naili
1984 **100 Soruda Türk Folkloru**, 2. Baskı, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- BOTTOMORE, T.B.
1984 **Toplum Bilim** (Çev. Ünsal Oskay), 2.Bası, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- CEBECİ, Dilaver
1993 **Tanzimat ve Türk Ailesi**, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- CULPAN, O.; MARZOTTO, T
1982 **Changing Attitudes Toward work and Marriage**, Sings, Ankara: H.Ü.
- CHRISTENSEN, H.T.(Ed)
1967 **Handbook of Marriage and The Family**, Chicago: Rand McNally.
- ÇAĞATAY, Tahir
1968 **Günün Sosyolojisine Giriş**, Ankara: DTCF Yayını.
- ÇAPLI, Orhan
1992 **Evlenmeye Hazır mısınız?** İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- DESCAMPS, Paul
1965 **DeneySEL Sosyoloji** (Çev.N.Ş. Kösemihal) 2. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

- DOĞAN, H.Zafer
1991 "Aile Yapısının Durumsal Çözömlenmesi",
Aile ve Toplum Dergisi, Sayı 1, Cilt 1,
Ankara: Başbakanlık A.A.K.
- DİE.,
1990 **Türkiye İstatistik Cep Yıllığı**, Ankara:
T.C. Başbakanlık DİE Matbaası.
- DİE.,
1991 **Evllenme İstatistikleri**, Ankara: DİE
Matbaası.
- DİE.,
1992 **Boşanma İstatistikleri 1990**, Ankara: DİE
Matbaası.
- DPT.,
1989 **Türk Aile Yapısı**,VI.Beş Yıllık Kalkınma
Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu,
Ankara: T.C. Başbakanlık DPT Yayınları.
- DPT.,
1992 **Türk Aile Yapısı Araştırmaları**, Sosyal
Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara: T.C.
Başbakanlık Yayın ve Temsil Dairesi
Başkanlığı.
- DURMAZKUL, Aysel
1991 **Cinsiyete Göre Üniversite Öğrencilerinin
Eş Seçimi Tercihi**, Ankara: H.Ü.
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Y.Lisans Tezi.
- DÜMEN, Haydar
1980 **Evlilik**, 6. Bası, İstanbul: Yelken
Matbaası.
- ENGELS, Friedrich
1992 **Ailenin Özel Mülkiyetinin ve Devletin
Kökene** (Çev. Kenan Somer), 10. Bası,
Ankara: Sol Yayınları.
- ENGILSH, O.S.,PEARSON, G.H.J. **Emotional Problems of living**
1963 (3 rd Ed) New York: W. Norton.
- ERGİL, Doğu
1984 **Toplum ve İnsan**, Ankara: Turhan
Kitabevi Yayınları.
- ERKAL, Mustafa
1990 "Türk Ailesi ve Batı Avrupa'daki
Değişmeler" (1988), **Aile Yazıları 2**
(Derleyen: Beylü Dikeçligil, Ahmet

- Çiğdem), Ankara: T.C. Başbakanlık A.A.K. Başkanlığı Yayınları.
- ERKAL, Mustafa
1991
Sosyoloji (Toplumbilimi), İlaveli 4. Baskı, İstanbul Der Yayınevi.
- ERKUL, Ali
1985
"Kasabada Törenler ve Törenlerdeki İnsan İlişkileri" C.Ü. Fen-Edebiyat Fak. Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 4, Sivas: C.Ü. Yayınları.
- ESERPERK, Altan
1979
Sosyal Kontrol Sapma ve Sosyal Değişme, Ankara: A.Ü. Eğitim Fak. Yay.
- ESMER, Yılmaz
1991
"Her Yönüyle Kadın", **Türkiye Aile Yıllığı**, Ankara: T.C. Başbakanlık A.A.K.
- GEÇTAN, Engin
1984
Çağdaş Yaşam ve Normaldışı Davranışlar, 3. Baskı, Ankara: Maya Yayıncılık.
- GİTTİNS, Diana
1991
Aile Sorgulanıyor (Çev. Tuna Erdem), İstanbul: Pencere Yayınları.
- GÖKÇE, Birsen
1971
Gecekondü Gençliği, Ankara: H.Ü. Yayınları.
- GÖKÇE, Birsen
1976
"Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", **Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, Cilt 8, Sayı 1-2, Ankara: H.Ü. Yayınları.
- GÖKÇE, Birsen
1978
"Evlilik Kurumuna Sosyolojik Bir Yaklaşım", **H.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 1, Ankara: H.Ü. Yayınları.
- GÖKÇE, Birsen
1992
Toplumsal Bilimlerde Araştırma, 2. Basım, Ankara: Savaş Yayınları.

- GÜLEÇ, Cengiz
1993
Psikoterapiler, Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- GÜVENÇ, Bozkurt
1984
İnsan ve Kültür, Geliştirilmiş 4. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- HORTAÇSU, Nuran
1991
"Evlilik ve Boşanma Nedenlerine Verilen Önemi Etkileyen Faktörler Olarak Değerlendirme Yaklaşımı, Cinsiyet ve Medeni Durum", **Aile ve Toplum Dergisi**, Sayı 1 Cilt 1, Ankara: Başbakanlık A.A.K.
- JOHNS, E., SUTTON, W. and Webster Hedt for Effective Living, New York, San Francisco, Toronto and London: Mc Grow Hill Book Company, Inc.
1962
- KANDİYOTİ, Deniz
1984
"Aile Yapısında Değişme ve Süreklilik" **Türkiye'de Ailenin Değişimi, Toplum Bilimsel İncelemeler**, Ankara: TSBD Yay.
- KARTAL, Nuran
1987
"Kocacık'ta Düğün Gelenekleri ve Anadolu'daki İzleri", **III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, IV. Cilt, Gelenek Görenek ve İnançlar. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklor ve Araştırma Dairesi Yay.
- KAPTAN, Saim
1987
Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemleri. Ankara: Bilim Yayınları.
- KIRAY, Mübeccel
1984
"Büyük Kent ve Değişen Aile" **Türkiye'de Ailenin Değişimi, Toplumbilimsel İncelemeler**, Ankara: TSBD Yayınları.
- KOCACIK Faruk
1985
"Toplumsal Bir Olgusu Olarak Gençlik", **Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 4, Sivas: C.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.

- KOCACIK, Faruk
1986
"Sivas'ta Kentsel Aile I", C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 7, Sivas: C.Ü. Yayınları.
- KOCACIK, Faruk
1987
"Üniversite Gençliği: C.Ü. Öğrencilerinin Sorunları Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma", C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 9, Sivas: C.Ü. Yayınları.
- KONGAR, Emre
1986
İzmir: Kentsel Ailenin Değişimi, Türkiye Üzerine Araştırmalar, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- KÖKNEL, Özcan
1981
Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları, 3.Basım, İstanbul: Cem Yayınevi.
- KÖKNEL, Özcan
1986
İnsanı Anlamak, 3. Basım, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- MERTER, Feridun
1990
1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler (Malatya Örneği), Ankara: A.A.K. Yayınları.
- NEJAD, Muhteşem
1991
Psikolog Gözüyle Aile ve Sorunlarınız, İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama.
- OZANKAYA, Özer
1984
Toplumbilime Giriş, Ankara:"S" Yayınları
- OZANKAYA, Özer
1986
Toplumbilim, 6. Basım, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- ÖZBAY, Ferhunde
1984
"Kırsal Kesimde Toplumsal ve Ekonomik Yapı Değişmelerinin Aile İşlevlerine Yansımaları", Türkiye'de Ailenin Değişimi, Toplumbilimsel İncelemeler, Ankara: TSBD Yayını.

- ÖZEN, Sevinç
1990
"Aile Kurumuna Bazı Sosyolojik Yaklaşımlar" (1987), **Aile Yazıları 1** (Derleyen: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem), Ankara: T.C. Babakanlık A.A.K. Yayınları.
- ÖZKALP, Enver
1985
Sosyolojiye Giriş Dersleri, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- ÖZKALP, Enver
1990
Sosyolojiye Giriş, Genişletilmiş 4. Baskı, Eskişehir Üniversitesi Yayınları.
- ÖZUĞURLU, Kurban
1990
Evlilik Raporu, 3. Basım, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- RUSSEL, Bertrand
1983
Evlilik ve Ahlak (Çev. Vasıf Eranus), İstanbul: Soy Yayınları.
- SAYIN, Önal
1990
"Aile İçi İlişkilerin Toplum ve Birey Boyutunda Çözümlemesi"(1987),**Aile Yazıları 4** (Derleyen: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem), Ankara: T.C. Başbakanlık A.A.K. Yayınları.
- SEIDENBERG, Robert DeCrow Karen Eviyle Evli Kadınlar Agorofobi (Çev. Nur Nirven) İstanbul: Ata Yayınları.
1983
- SCHEN, Herrad ve Ark.
1992
"Günümüzde Aşk" (Bir Öğrenme Süreci) **Sevgi ve Toplumsal İlişkiler** (Çev. Yılmaz Öner), İstanbul: Belge Yayınları.
- ŞAHİNKAYA, Rezzan
1979
Psikososyal Yönleriyle Aile, 3. Basım, Ankara: Kardeş Basımevi.
- ŞAHİNKAYA, Rezzan
1983
Cumhuriyet Köye, Köylü Kadına ve Türk Ailesine Neler Getirdi? Ankara: A.Ü. Ziraat Fak. Yayınları.
- TEZCAN, Mahmut
1981
Kuşaklar Çatışması, Okuyan ve Çalışan Gençlik Üzerine Bir Araştırma, Ankara: Kadioğlu Matbaası.

- TEZCAN Mahmut
1991
"Kırsal Topluluklarımızda Tercihli Evlilik Tiplerinin İşlevsel Çözümlemesi" (1978), **Aile Yazıları 4**(Derleyen: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem), Ankara: T.C. Başbakanlık A.A.K. Başkanlığı.
- TİMUR, Serim
1972
Türkiye'de Aile Yapısı, Ankara: H.Ü. Yayınları.
- TOLON, Barlas
1975
Toplum Bilimlerine Giriş, Ankara: Savaş Yayınları.
- TOLON, Barlas
1990
"Geleneksel Aileden Çağdaş Aile Yapısına Doğru", **Aile Yazıları 2** (Derleyen: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem), Ankara: T.C. Başbakanlık A.A.K. Yayınları.
- URAZ, Giray
1979
Müstakbel Eşten Beklentiler Üzerine Bir İnceleme, Ankara: H.Ü. Yüksek Lisans Tezi.
- ÜLKEN, Hilmi Ziya
1990
"Aile" (1943), **Aile Yazıları 1** (Derleyen: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem), Ankara: T.C. Başbakanlık A.A.K. Başkanlığı Yay.
- VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet **Ailenin Çilesi-Boşanma**, İstanbul: Çağdaş Yayınları.
1976
- VERGİN , Nur
1990
"Toplumsal Değişme ve Türkiye'de Aile" (1987), **Aile Yazıları 2** (Derleyen: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem), Ankara: T.C. Başbakanlık A.A.K. Başkanlığı Yay.
- ÜNVER Ö., TOLON, B.
1986
G.Ü.
12-24 Yaş Gençlerin Sosyo-Ekonomik Sorunları (Ed. Nihat Nirun), Ankara: Basın Yayın Yüksek Okulu Matbaası.
- YASA, İbrahim
1962
Türkiye'de Kız Kaçırma Gelenekleri, Ankara.

- YASA, İbrahim**
1973
Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No 136, Sevinç Matbaası.
- YAZAN, Ümit Meriç**
1990
"İleri Endüstri Toplumlarda Aile Kurumu üzerine Bir Araştırma" (1989), **Aile Yazıları 1** (Derleyen: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem) Ankara: T.C. Başbakanlık A.A.K. Başkanlığı Yayınları.
- YÖRÜKOĞLU, Atalay**
1987
Gençliğin Eğitimi, 2.Baskı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- YÖRÜKOĞLU, Atalay**
1988
Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunları, 5. Baskı, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- YÖRÜKOĞLU, Atalay**
1989
Değişen Toplumda Aile ve Çocuk 3.Baskı, İstanbul, Özgür Yayın Dağıtım.

VII. BÖLÜM
EKLER
EK-I TABLOLAR

Tablo I : Yaş Grubu Dağılımı

Yaş	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
17-18	21	24.7	1	1.5	22	14.3	15	20.8	7	8.5
19-20	45	52.9	9	13.0	54	35.0	26	36.1	28	34.1
21-22	13	15.3	37	53.6	50	32.4	24	33.3	26	31.7
23-24	5	5.9	17	24.6	22	13.3	5	6.9	17	20.7
25-26	1	1.2	5	7.3	6	4.0	2	2.8	4	4.9
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablo II: Bitirilen Okul Dağılımı

Bitirilen Okul	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İmam Hatip Lisesi	1	1.2	2	2.9	3	1.9	-	-	3	3.7
Meslek Lisesi	13	15.3	8	11.6	21	13.6	6	8.3	15	18.3
Özel Lise	3	3.5	3	4.3	6	4.0	3	4.2	3	3.7
Lise	66	77.6	55	79.7	121	78.6	63	87.5	58	70.6
Başka	2	2.4	1	1.5	3	1.9	-	-	3	3.7
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablo III : Medeni Durum Dağılımı

Medeni Durum	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evli	1	1.2	2	2.9	3	1.9	1	1.4	2	2.4
Bekar	84	98.8	58	84.1	142	92.2	66	91.7	76	92.7
Sözlü	-	-	3	4.3	3	1.9	1	1.4	2	2.4
Nişanlı	-	-	6	8.7	6	4.0	4	5.6	2	2.4
Dul	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablo IV : Gelinen Coğrafi Bölge Dağılımı

Gelinen Coğrafi Bölge	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Marmara	6	7.1	13	18.8	19	12.3	7	9.7	12	14.6
Ege	12	14.1	7	10.1	19	12.3	15	20.8	4	4.9
İç Anadolu	36	42.4	32	46.4	68	44.2	27	37.5	41	50.0
Karadeniz	13	15.3	8	11.6	21	13.6	9	12.5	12	14.6
Doğu Anadolu	4	4.7	2	2.9	6	4.0	2	2.8	4	4.9
Akdeniz	12	14.1	5	7.3	17	11.0	10	13.9	7	8.5
G.Doğu Anadolu	2	2.4	2	2.9	4	2.6	2	2.8	2	2.4
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablo V: Sivas'taki İkamet Tarzı Dağılımı

Sivas'taki İkamet Tazları	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ailele birlikte	14	16.5	17	24.6	31	20.1	14	19.4	17	20.7
Akraba yanında	4	4.7	2	2.9	6	4.0	4	5.6	2	2.4
Yurtta	42	49.4	30	43.5	72	46.7	42	58.3	30	36.6
Kiralık evde ark.	18	21.2	14	20.3	32	20.8	6	8.3	26	31.7
Kir.evde yalnız	4	4.7	4	5.8	8	5.2	4	5.6	4	4.9
Otel - Pansiyon	3	3.5	2	2.9	5	3.2	2	2.8	3	3.7
Başka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablo VI: Annenin Öğrenim Durumu Dağılımı

Annenin Öğrenim Durumu	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okur-yazar değil	19	22.4	11	15.9	30	19.5	7	9.7	23	28.0
Sadece okur yazar	17	20.0	12	17.4	29	18.8	15	20.8	14	17.1
İlkokul mezunu	29	34.1	30	43.5	59	38.3	31	43.1	28	34.1
Ortaokul mezunu	9	10.6	5	7.3	14	9.0	9	12.5	5	6.1
Lise mezunu	8	9.4	8	11.6	16	10.4	7	9.7	9	11.0
Fakülte veya yük.	3	3.5	3	4.3	6	4.0	3	4.2	3	3.7
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablo VII: Babanın Öğrenim Durumu Dağılımı

Babanın Öğrenim Durumu	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okur yazar değil	5	5.9	3	4.3	8	5.2	4	5.6	4	4.9
Sadece okur yazar	7	8.2	6	8.7	13	8.4	6	8.3	7	8.5
İlkokul mezunu	36	42.4	31	44.9	67	43.5	30	41.7	37	45.1
Ortaokul mezunu	11	12.9	7	10.2	18	11.7	5	6.9	13	15.9
Lise mezunu	14	16.5	16	23.2	30	19.5	17	23.6	13	15.9
Fak.veya yük.	12	13.1	6	8.7	18	11.7	10	13.9	8	9.8
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablo VIII : Aile Tutumları Dağılımı

Aile Tutumu	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Koruyucu	46	54.1	32	46.4	78	50.7	43	59.7	35	42.7
Demokratik	31	36.5	32	46.4	63	40.9	25	34.7	38	46.3
Otoriter	5	5.9	2	2.9	7	4.5	2	2.8	5	6.1
İlgisiz	1	1.2	1	1.4	2	1.3	-	-	2	2.4
Başka	2	2.4	2	2.9	4	2.6	2	2.8	2	2.4
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablo IX : Anne ve Babanın Birarada Yaşamalarına Göre Dağılımı

Anne ve baba Birarada mı?	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	73	85.9	57	82.6	130	84.5	61	84.7	69	84.1
Hayır babam öldü	4	4.7	10	14.4	14	9.0	8	11.1	6	7.3
Hayır annem öldü	3	3.5	1	1.5	4	2.6	1	1.4	3	3.7
Her ikiside öldü	3	3.5	1	1.5	4	2.6	1	1.4	3	3.7
Her ikiside sağ ama boşandılar	2	2.4	-	-	2	1.3	1	1.4	1	1.2
Her ikiside sağ ama ayrı yaşıyor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Başka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablo X : Cinsel Konularda Bilgi Alınan Kaynaklar

Cinsel Konularda Bil.Aln. Kayn.	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ailemden	6	7.1	6	8.7	12	7.8	11	15.3	1	1.2
Karşı cinsten ark.	2	2.4	13	4.3	5	3.3	-	-	5	6.1
Hemcinslerimden	21	24.7	11	15.9	32	20.8	12	16.7	20	24.4
Akrabalarımın	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yazılı kaynaklar	40	47.1	39	56.6	79	51.3	35	48.6	44	53.7
Radyo, TV, sin.	8	9.4	3	4.3	11	7.1	4	5.6	7	8.5
Okuldan	-	-	2	2.9	2	1.3	2	2.8	-	-
Doktor, hemş. vb.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hiçbirinden	3	4.7	-	-	3	1.9	2	2.8	1	1.2
Başka	5	1.2	5	7.3	10	6.5	6	8.3	4	4.9
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablo XI: Aileyi İlgilendiren Kararlarda Kimin Etkili Olduğu

Aileyi ilg.kar. Etkili Olan	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Babam	38	44.7	22	31.9	60	39.0	17	23.6	43	52.4
Annem	7	8.2	7	10.1	14	9.1	8	11.1	6	7.3
Ağabeyim	1	1.2	1	1.5	2	1.3	1	1.4	1	1.2
Annem ve babam	15	17.6	17	24.6	32	20.8	23	31.9	9	11.0
Diğ.aile büyükleri (Dede-büyükanne)	-	-	2	2.9	2	1.3	-	-	2	2.4
Diğ. aile büyükler. annem ve babam	2	2.4	1	1.5	3	1.9	2	2.8	1	1.2
Tüm aile üyeleri	21	24.7	17	24.6	38	24.7	20	27.8	18	22.0
Başka	1	1.2	2	2.9	3	1.9	1	1.4	2	2.4
TOPLAM	85	100.0	69	100.0	154	100.0	72	100.0	82	100.0

Tablo XII : Eş Seçiminde Önemli Sayılan Özellikler

Eş seçim. önem verilen özellikler	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Maceraperestlik	1	0.2	2	0.6	3	0.4	1	0.3	2	0.5
Girişkenlik	8	1.9	7	2.0	15	1.9	9	2.5	6	1.5
Çekingenlik	1	0.2	1	0.3	2	0.3	2	0.6	-	-
Samimilik	15	3.5	7	2.0	22	2.9	10	2.8	12	2.9
Kıskançlık	3	0.7	-	-	3	0.4	3	0.8	-	-
Güven	37	8.7	29	8.4	66	8.6	40	11.1	26	6.3
Titizlik	2	0.5	1	0.3	3	0.4	2	0.6	1	0.2
Sanata duyarlılık	3	0.7	6	1.7	9	1.2	3	0.8	6	1.5
Entellektüellik	3	0.7	2	0.6	5	0.6	2	0.6	3	0.7
Hoşgörülülük	23	5.4	15	4.3	38	4.9	19	5.3	19	4.6
Zenginlik	6	1.4	6	1.7	12	1.6	7	1.9	5	1.2
Sosyal statü	9	2.1	5	1.4	14	1.8	11	3.1	3	0.7
Kariyer	5	1.2	5	1.4	10	1.3	9	2.5	1	0.2
Zeka	9	2.1	10	2.9	19	2.5	5	1.4	14	3.4
İnanç	20	4.7	18	5.2	38	4.9	15	4.2	23	5.6
Sadakat	23	5.4	12	3.5	35	4.5	14	3.9	21	5.1
Geleneklere bağl.	1	0.2	2	0.6	3	0.4	1	0.3	2	0.5
Cimrilik	-	-	1	0.3	1	0.1	-	-	1	0.2
Koruyuculuk	-	-	1	0.3	1	0.1	1	0.3	-	-
Namushuluk	16	3.8	12	3.5	28	3.6	4	1.1	24	5.9
Gösterişlilik	-	-	2	0.6	2	0.3	-	-	2	0.5
Güzellik	19	4.5	20	5.8	39	5.1	7	1.9	32	7.8
Ailesine bağlılık	6	1.4	2	0.6	8	1.0	3	0.8	5	1.2
Eğitimsizlik	17	4.0	19	5.5	36	4.7	20	5.6	16	3.9
İdealistlik	4	0.9	2	0.6	6	0.8	4	1.1	2	0.5
Modernlik	2	0.5	6	1.7	8	1.0	3	0.8	5	1.2
Bekaret	10	2.4	13	3.8	23	3.0	-	-	23	5.6
Aile yapısı	3	0.7	7	2.0	10	1.3	6	1.7	4	1.0
Ahlaklılık	12	2.8	2	0.6	14	1.8	4	1.1	10	2.4
Anlayışlılık	26	6.1	29	8.4	55	7.1	28	7.8	27	6.6
Yaş	4	0.9	1	0.3	5	0.6	1	0.3	4	1.0
Giyim tarzı	2	0.5	-	-	2	0.3	2	0.6	-	-
Kent yada kır kök.	-	-	1	0.3	1	0.1	-	-	1	0.2
İlk evli. olması	6	1.4	4	1.2	10	1.3	4	1.1	6	1.5
Evlilik durumu	3	0.7	2	0.6	5	0.6	2	0.6	2	0.5
Aile saygılı olm.	10	2.4	3	0.9	13	1.7	10	2.8	3	0.7
Dürüstlük	33	7.8	29	8.4	62	8.1	35	9.7	27	6.6
Beni sevmesi	48	11.3	36	10.4	84	10.9	45	12.5	39	9.5
Cinsel uyum	16	3.8	15	4.3	31	4.0	12	3.3	19	4.6
Çevreye uyum	7	1.6	5	1.4	12	1.6	8	2.2	4	1.0
Dünya görüşü	7	1.6	6	1.7	13	1.7	7	1.9	6	1.5
Milliyeti	2	0.5	2	0.6	4	0.5	1	0.3	3	0.7
TOPLAM	425	100.0	345	100.0	770	100.0	360	100.0	410	100.0

Not: Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Tablo XIII: Ešte Bulunması İstenmeye Özellikler

Eşinde bulunm. istemediği özell.	1. sınıf		4. sınıf		Toplam		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Maceraperestlik	12	2.8	8	2.3	20	2.6	10	2.8	10	2.4
Sessizlik	8	1.9	7	2.0	15	1.9	9	2.5	6	1.5
Girişkenlik	1	0.2	1	0.3	2	0.3	-	-	2	0.5
Çekingencilik	21	4.9	14	4.1	35	4.5	22	6.1	13	3.2
Kıskançlık	11	2.6	20	5.8	31	4.0	15	4.2	16	3.9
Titizlik	-	-	3	0.9	3	0.4	2	0.6	1	0.2
Entellektüellik	6	1.4	8	2.3	14	1.8	2	0.6	12	2.9
Sosyal statü	-	-	1	0.3	1	0.1	-	-	1	0.2
Kariyer	1	0.2	-	-	1	0.1	-	-	1	0.2
İnanç	3	0.7	2	0.6	5	0.6	2	0.6	3	0.7
Geleneklere bağı.	4	0.9	8	2.3	12	1.6	5	1.4	7	1.7
Dağınıklık	23	5.4	21	6.1	44	5.7	14	3.9	30	7.3
Otoriterlik	15	3.5	18	5.2	33	4.3	21	5.8	12	2.9
Cimrilik	42	9.9	18	5.2	60	7.8	26	7.2	34	8.3
Koruyuculuk	-	-	1	0.3	1	0.1	1	0.3	-	-
Yalancılık	71	16.7	56	16.2	127	16.5	56	15.6	71	17.3
Kumar	45	10.6	30	8.7	75	9.7	44	12.2	31	7.6
İçki	45	10.6	30	8.7	75	9.7	45	12.5	30	7.3
Gösterişlilik	11	2.6	7	2.0	18	2.3	7	1.9	11	2.7
Güzellik	1	0.2	1	0.3	2	0.3	1	0.3	1	0.2
Ailesine bağlılık	4	0.9	4	1.2	8	1.0	3	0.8	5	1.2
Eğitimsizlik	-	-	1	0.3	1	0.1	-	-	1	0.2
İdealistlik	1	0.2	1	0.3	2	0.3	1	0.3	1	0.2
Müsriflik	19	4.5	16	1.7	35	4.5	10	2.8	25	6.1
Yorumsuzluk	49	11.5	44	12.8	93	12.1	45	12.5	48	11.7
Dünlü olması	17	4.0	12	3.5	29	3.8	10	2.8	19	4.6
Şöhret olması	5	1.2	6	1.7	11	1.4	2	0.6	9	2.2
Sanata duyarsızlık	10	2.4	7	2.0	17	2.2	7	1.9	10	2.4
TOPLAM	425	100.0	345	100.0	770	100.0	360	100.0	410	100.0

Not: Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

EK- 2 ANKET FORMU
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİNİN
EŞ SEÇİMİNDEKİ TERCİH VE BEKLENTİLERİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Arkadaşlar,

Bu anket bir bilim uzmanlığı tezinin gereği olarak uygulanmaktadır. Anketteki sorular sizin evlilik ve eş seçme konularındaki tercih ve beklentilerinizi belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Uygulanan anketlerden elde edilecek bilgiler toplu halde kullanılacaktır ve bu bilgiler başka bir amaçla kullanılmayacaktır. Bu nedenle anket formları üzerine kimliğinizi belirtecek bilgileri yazmanız istenmemektedir. Ayrıca bu ankette toplanacak bilgiler araştırmacı tarafından gizli tutulacaktır. Sorulara doğru ve samimi olarak cevap vermeniz araştırma bulgularının güvenilirliğini yükseltecektir.

Yardımlarınız için teşekkür ederim.

Fatma Gül CEYLAN

ANKET SORULARI

1- Cinsiyetiniz

- 1- () Kız
2- () Erkek

2- Doğum yeriniz

- 1- () Köy
2- () Kasaba
3- () İlçe
4- () İl
5- () Başka (Belirtiniz)

3- Kaç Yaşındasınız? (.....

4- Bitirdiğiniz okul

- 1- () İmam-Hatip
2- () Meslek Lisesi
3- () Özel Lise
4- () Lise
5- () Başka (Belirtiniz)

5- Medeni durumunuz nedir?

- 1- () Evli
2- () Bekar
3- () Sözlü
4- () Nişanlı
5- () Dul

6- Üniversite öğrenci olmadan önceki yaşamınızın son beş yılını nerede geçirdiniz?

- 1- () Köy
2- () İlçe
3- () Kent
4- () Büyük kent (Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Ankara)
5- () Başka (Belirtiniz)

7- Hangi coğrafi bölgeden geldiniz?

- 1- () Marmara
2- () Ege
3- () İç Anadolu
4- () Karadeniz
5- () Doğu Anadolu
6- () Akdeniz
7- () Başka (Belirtiniz).....

8- Nerede kalıyorsunuz?

- 1- () Ailele birlikte
2- () Akraba yanında
3- () Yurtta
4- () Kiralık evde yalnız
5- () Kiralık evde arkadaşlarımla
6- () Otel, pansiyon
7- () Başka (Belirtiniz)

9- Anne ve babanız birarada mı yaşıyorlar?

- 1- () Evet
- 2- () Hayır babam öldü
- 3- () Hayır annem öldü
- 4- () Her ikisi de öldü
- 5- () Her ikiside sağ ama boşandılar
- 6- () Her ikiside sağ ama ayrı yaşıyorlar
- 7- () Başka (Belirtiniz)

10- Annenizin öğrenim durumunu işaretleyiniz.

- | | |
|--------------------------|-----------------------------------|
| 1- () Okur-yazar değil | 5- () Lise mezunu |
| 2- () Sadece okur-yazar | 6- () Fak.veya yüksekokul mezunu |
| 3- () İlkokul mezunu | 7- () Başka (Belirtiniz) |
| 4- () Ortaokul mezunu | |

11- Babanızın öğrenim durumunu işaretleyiniz.

- | | |
|--------------------------|-----------------------------------|
| 1- () Okur-yazar değil | 5- () Lise mezunu |
| 2- () Sadece okur-yazar | 6- () Fak.veya yüksekokul mezunu |
| 3- () İlkokul mezunu | 7- () Başka (Belirtiniz) |
| 4- () Ortaokul mezunu | |

12- Ailenizin toplam aylık geliri ne kadardır?

.....

13- Annenizin mesleğini yazınız.

.....

14- Babanızın mesleğini yazınız.

.....

15- Ailenizde sizinle birlikte oturan diğer kişileri sayılarını da belirterek işaretleyiniz.

- | | |
|--------------------------|----------------------------------|
| 1- () Anne | 12- () Annemin babası |
| 2- () Baba | 13- () Teyze |
| 3- () Kızkardeş | 14- () Dayı |
| 4- () Erkek kardeş | 15- () Hala |
| 5- () Üvey anne | 16- () Amca |
| 6- () Üvey baba | 17- () Teyze-Dayı eşleri |
| 7- () Üvey kızkardeş | 18- () Amca-hala eşleri |
| 8- () Üvey erkek kardeş | 19- () Ağabey eşi |
| 9- () Babaanne | 20- () Abla eşi |
| 10- () Anneanne | 21- () Ailem yok |
| 11- () Babamın babası | 22- () Başka (Belirtiniz) |

16- Aileyi ilgilendiren kararlarda en çok kim etkilidir?

- | | |
|--------------------------------|---------------------------------------|
| 1- () Babam | 5- () Diğer aile büyükleri (dede vb) |
| 2- () Annem | 6- () Diğ.aile bü.y.annem-babam |
| 3- () Ağabeyim | 7- () Tüm aile üyeleri birlikte |
| 4- () Annem ve babam birlikte | 8- () Başka (Belirtiniz) |

17- Sizinle ilgili kararların alınmasında en çok kim etkilidir?

- | | |
|--------------------------------|---------------------------------|
| 1- () Babam | 6- () Ablam |
| 2- () Annem | 7- () Tüm aile üyeleri |
| 3- () Diğer aile büyükleri | 8- () Kendim |
| 4- () Annem ve babam birlikte | 9- () Başka (Belirtiniz) |
| 5- () Ağabeyim | |

18- Ailenizin size karşı tutumu genel olarak nasıldır?

- 1- () Koruyucu
- 2- () Demokratik
- 3- () Otoriter
- 4- () İlgisiz
- 5- () Başka (Belirtiniz)

19- Evleneceğiniz kimseyi kim seçmelidir?

- | | |
|-------------------------|---------------------------------|
| 1- () Kendim | 4- () Başkaları aracılığıyla |
| 2- () Ailem | 5- () Farketmez |
| 3- () Ailemle birlikte | 6- () Başka (Belirtiniz) |

20- Aşağıdakilerden hangileri evliliği düşünme nedenlerinizdendir? (Üç tanesini işaretleyiniz)

- 1- () Yaşamı bir eşle paylaşmak için
- 2- () Çocuk sahibi olmak için
- 3- () Resmi olarak cinsel ilişkiye izin verdiği için
- 4- () İleri yaşlarda yalnız kalmamak için
- 5- () Geleneksel olduğu için
- 6- () Sevgi ve duygusal paylaşım için
- 7- () Ekonomik refah için
- 8- () Çevrenin evlenmeye zorlaması nedeniyle
- 9- () Başka (Belirtiniz)

21- Eş olarak seçeceğiniz kimseyle resmi-nikahsız birlikte yaşamayı düşünür müsünüz?

- 1- () Evet
- 2- () Dini nikah olursa evet
- 3- () Hayır
- 4- () Kararsızım

22- Evlenirken aşağıdaki törenlerden hangisini tercih ederdiniz?

- | | |
|-----------------------------|---------------------------------|
| 1- () Dini nikah | 5- () Düğün, dini, resmi nikah |
| 2- () Resmi nikah | 6- () Hiçbiri |
| 3- () Her ikisi birlikte | 7- () Başka (Belirtiniz) |
| 4- () Düğün ve resmi nikah | |

23- Sizce en uygun evlenme yaşı ne olmalıdır-

- | | |
|---------------|---------------|
| Kadında | Erkekde |
|---------------|---------------|

24- Sizce ekonomik problemi olmayan bir aile en çok kaç çocuğa sahip olmalıdır?

.....

- 25- Evlenecek kişilerde sizce eşler arasındaki maddi durum aşağıdakilerden hangisine uygun olmalıdır?
- 1- () Maddi durumlarda fark olmamalı
 - 2- () Erkek daha zengin olmalı
 - 3- () Kadın daha zengin olmalı
 - 4- () Maddi durumlardaki fark önemli değil
 - 5- () İkisinden bir zengin olmalı
 - 6- () Başka (Belirtiniz)
- 26- Evlenecek kişilerde sizce eşler arasındaki öğrenim durumu aşağıdakilerden hangisine uygun olmalıdır?
- 1- () Tahsil farkı olmamalıdır
 - 2- () Erkek daha fazla tahsilli olmalıdır
 - 3- () Kadın daha fazla tahsilli olmalıdır
 - 4- () Tahsil farkı önemli değildir
 - 5- () Başka (Belirtiniz)
- 27- Evlenecek kişilerde sizce eşlerin ideolojik görüşleri aşağıdakilerden hangisine uygun olmalıdır?
- 1- () İdeolojik görüşleri aynı olmalı
 - 2- () İdeolojik görüşleri yakın olmalı
 - 3- () İdeolojik görüşleri karşı olabilir
 - 4- () Önemli değil
 - 5- () Başka (Belirtiniz)
- 28- Evlenecek kişilerde sizce eşleri fiziki çekicilikleri aşağıdakilerden hangisine uygun olmalıdır?
- 1- () Fiziki çekicilikleri eşit olmalı
 - 2- () Kadın daha çekici olmalı
 - 3- () Erkek daha çekici olmalı
 - 4- () Önemli değil
 - 5- () Başka (Belirtiniz)
- 29- Evlenecek kişilerde sizce eşlerin dini inançları aşağıdakilerden hangisine uygun olmalıdır?
- 1- () Dini inançları aynı olmalı
 - 2- () Dini inançları farklı olabilir
 - 3- () İnanç önemli değil
 - 4- () Başka (Belirtiniz)
- 30- Evlenecek kişilerde sizce eşlerin yaşları aşağıdakilerden hangisine uygun olmalıdır?
- 1- () Yaşları aynı olmalı
 - 2- () Erkek daha büyük olmalı
 - 3- () Kadın daha büyük olmalı
 - 4- () Yaşları birbirine yakın olmalı
 - 5- () Önemli değil
 - 6- () Başka (Belirtiniz)

31- Sizce ideal bir aile yuvasının en önemli şartları nelerdir? (Üç tanesini işaretleyiniz)

- 1- () Karşılıklı sevgi, saygı, bağlılık
- 2- () Ekonomik refah ve rahatlık
- 3- () Çocuk sahibi olmak
- 4- () Ortak ilgi alanlarına sahip olmak
- 5- () Cinsel uyum
- 6- () Eşler ve aileleri ile ilişkilerin güzel olması
- 7- () Başka (Belirtiniz)

32- Sizce aşağıdakilerden hangileri en önemli boşanma nedenleri olabilir? (Üç tanesini işaretleyiniz)

- 1- () Karı-kocanın birbirini sevmemesi
- 2- () Erkeğin içki yada kumar düşkünlüğü
- 3- () Erkeğin karısını aldatması
- 4- () Kadının kocasını aldatması
- 5- () Erkeğin karısını dövmesi
- 6- () Kadının çocuğunun olmaması
- 7- () Erkeğin çocuğunun olmaması
- 8- () Dağınıklık, düzensizlik
- 9- () Kadının önemli konularda kocasını dinlememesi
- 10- () Kadının çocuklarına iyi bakmaması
- 11- () Bencillik
- 12- () Başka (Belirtiniz)

33- Sizce kadının aile açısından en önemli görevleri nelerdir (Üç tanesini işaretleyiniz)

- 1- () Ev işleri yapmak
- 2- () Aile bütçesine katkıda bulunmak
- 3- () Annelik görevi (çocuk doğurmak ve yetiştirmek)
- 4- () Çocuklara ve kocasına bakmak
- 5- () Aile bütçesini idare etmek
- 6- () Aile içi uyumu ve huzuru sağlamak
- 7- () Ailenin yaşlılarına bakmak
- 8- () Ailenin sosyal ilişkilerini düzenlemek
- 9- () Aileyi temsil etmek, takdim etmek
- 10- () Çocukların geleceğiyle ilgili hazırlıklar yapmak
- 11- () Eşine ve çocuklarına manevi destek olmak
- 12- () Başka (Belirtiniz)

34- Sizce erkeğin aile açısından en önemli görevleri nelerdir (Üç tanesini işaretleyiniz)

- 1- () Ailenin geçimini sağlamak
- 2- () Ailenin barınma ihtiyacını korumak
- 3- () Ailenin güven ve korunma ihtiyacını temin etmek
- 4- () Ailenin sağlık ve sosyal güvenliğini sağlamak
- 5- () Ailenin nihai kararlarını vermek

- 6- () Aileyi temsil etmek
 7- () Ailedeki iş bölümünü belirlemek
 8- () Çocukların eğitimi ile ilgili kararlar vermek
 9- () Ailedeki kadın ve kızların davranışlarını denetlemek
 10- () Başka (Belirtiniz)

35- Aile kurumunun günümüzdeki durumu hakkında aşağıdaki cümlelerden hangisi düşüncelerinize daha uygundur?

- 1- () Sağlamlığını koruyor
 2- () Önemi artıyor
 3- () Toplumun temelidir
 4- () Bunalm geçiriyor
 5- () Çözülüyor
 6- () Günümüzde gereksizdir
 7- () Ailede bir küçülme sözkonusu
 8- () Başka (Belirtiniz)

36- Aşağıdaki birlikte yaşama biçimlerinden hangisini tercih edersiniz?

- 1- () Evli ve nikahsız birliktelik
 2- () Evli ve resmi nikahlı birliktelik
 3- () Sadece imam nikahı ile birliktelik
 4- () Arasına birliktelik
 5- () Günübirlik birliktelik
 6- () Başka (Belirtiniz)

37- Eşinizin çalışmasını ister misiniz?

- 1- () Evet
 2- () Hayır
 3- () Başka (Belirtiniz)

38- Eşinizin ailesiyle birlikte oturmak ister misiniz?

- 1- () Evet
 2- () Hayır
 3- () Başka (Belirtiniz)

39- 38. soruya cevabınız "hayır" ise nedenini belirtiniz.

.....

40- Akraba evliliği düşünür müsünüz?

- 1- () Evet
 2- () Hayır
 3- () Başka (Belirtiniz)

41- 40. soruya cevabınız "hayır" ise nedenini belirtiniz.

.....

42- Gençlerin evlenmeden önce birbirlerini tanımak amacıyla sürdürdükleri ilişki (yani flört) hakkında ne düşünüyorsunuz?

- 1- () Onaylıyorum
 2- () Karşıyım

- 3- () Kararsızım
4- () Başka (Belirtiniz)
- 43- Flört ettiğiniz kişiyle evlenmeyi düşünür müsünüz?
1- () Evet
2- () Hayır
3- () Olabilir
3- () Başka (Belirtiniz)
- 44- "Evlilik modası geçmiş bir kurum mudur" görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?
1- () Evet
2- () Hayır
3- () Fikrim yok
4- () Başka (Belirtiniz)
- 45- Evlilikten önce evlenilecek kişiyle cinsel ilişkide bulunma konusunda ne düşünüyorsunuz?
1- () Onaylıyorum
2- () Onaylamıyorum
3- () Başka (Belirtiniz)
- 46- Evlilikten önce cinsel ilişkide bulunma konusunda ne düşünüyorsunuz?
1- () Onaylıyorum
2- () Onaylamıyorum
3- () Başka (Belirtiniz)
- 47- Boşanmanın kolaylaştırılmasına taraftar mısınız?
1- () Evet
2- () Hayır
3- () Hiç düşünmedim
4- () Başka (Belirtiniz)
- 48- Sizce evlenmek mi daha kolay, boşanmak mı?
1- () Evlenmek kolay
2- () Boşanmak kolay
3- () İkisi de kolay
4- () İkisi de zor
5- () Başka (Belirtiniz)
- 49- Sizce evin reisi kim olmalıdır?
1- () Kadın
2- () Erkek
3- () Her ikisi birden
4- () Farketmez
5- () Başka (Belirtiniz)
- 50- Evlenmekten korkuyor musunuz?
1- () Evet
2- () Hayır
- 51- "Evet" ise bunun en önemli nedeni aşağıdakilerden hangisidir?
1- () Sorumluluk almaktan korkma

- 2- () Gerdek gecesinden korkma
 3- () Evlenmeden önce yaptıklarımı yapamamaktan korkma
 4- () Kayınvalide-kayınpeder baskısı
 5- () Başka (Belirtiniz)

52- "Evlenmelerde bekaret önemlidir" görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?

- 1- () Katılıyorum
 2- () Katılmıyorum
 3- () Başka (Belirtiniz)

53- Sevdiğiniz kızla evlenmeye karar verdiniz ve bakire olmadığını öğrendiğiniz zaman tutumunuz ne olurdu?

- 1- () Evlenmekten vazgeçerdim
 2- () Yine evlenirdim
 3- () Başka (Belirtiniz)

54- Cinsel konularda bilgileri kimlerden yada hangi kaynaklardan alıyorsunuz?

- 1- () Ailemden
 2- () Karşı cinsten arkadaşlarımdan
 3- () Hemcinslerimden
 4- () Akrabalararımdan
 5- () Yazılı kaynaklardan
 6- () Radyo,TV, sinema vb.
 7- () Okuldan
 8- () Doktor, hemşire vb.
 9- () Hiçbirinden
 10- () Başka (Belirtiniz)

Aşağıdaki soruları birkaç cümle ile tanımlayınız.

55- Size göre flört nedir?

.....

56- Evlilikten beklediklerinizi bulamadığınızı anladığımızda ne yaparsınız?

.....

57- Kayınvalide ve kayınpeder kavramlarının sizde uyandırdığı ilk tepki nedir?

.....

58- Nikah sizce neyi ifade ediyor?

.....

59- Evlilik sizce neyi ifade ediyor?

.....

60- Aşağıdaki özelliklerden eş seçiminde çok önemli saydığınız beş tanesini seçeneğin başındaki rakamları aşağıdaki boşluğa yazarak belirtiniz.

.....

61- Aşağıdaki özelliklerden eşinizde bulunmasını istemediğiniz beş tanesini seçeneğin başındaki rakamları aşağıdaki boşluğa yazarak belirtiniz.

.....

LÜTFEN BÜTÜN MADDELERİ OKUYUN

- | | | |
|------------------------------|---------------------------|-------------------------------|
| 1- () Maceraperestlik | 20- () Otoriterlik | 39- () Anlayışlılık |
| 2- () Sessizlik | 21- () Cimrilik | 40- () Yaş |
| 3- () Girişkenlik | 22- () Koruyuculuk | 41- () İyi yemek yap. |
| 4- () Çekingenlik | 23- () Namusluluk | 42- () Giyim tarzı |
| 5- () Samimilik | 24- () Yalancılık | 43- () Kır kökenlilik |
| 6- () Kıskançlık | 25- () Kumar | 44- () İlk evl. olması |
| 7- () Güvenirlik | 26- () İçki | 45- () Sağlık durumu |
| 8- () Titizlik | 27- () Gösterişlilik | 46- () Dul olması |
| 9- () Sanata duyarlılık | 28- () Güzellik | 47- () Aileme say. olm. |
| 10- () Entellektüellik | 29- () Ses tonu | 48- () Dürüstlük |
| 11- () Hoşgörülülük | 30- () Ailesine bağlılık | 49- () Beni sevmesi |
| 12- () Zenginlik | 31- () Eğitimlilik | 50- () Ask. yapmış olm. |
| 13- () Sosyal Statü | 32- () İdealistlik | 51- () Cinsel uyum |
| 14- () Kariyer | 33- () Müsriflik | 52- () Şöhret olması |
| 15- () Zeka | 34- () Modernlik | 53- () Çevreye uyumu |
| 16- () İnanç | 35- () Bekaret | 54- () Dünya görüşü |
| 17- () Sadakat | 36- () Aile Yapısı | 55- () Milliyet |
| 18- () Geleneklere bağlılık | 37- () Sorumsuzluk | 56- () Sanata
duyarsızlık |
| 19- () Dağınıklık | 38- () Ahlaklılık | |